

Geografisk Orientering

Tema: Cuba

*Tidsskrift for Geografforbundet
Februar 2009 • 39. årgang • Nr. 1*

Indhold

Leder	3
<i>Helle Askgård og Leif Tang Lassen</i>	

*Salsa, sukkerrør og socialisme	4
<i>Søren Thorborg</i>	

*Cubas historie.....	10
<i>Thorkil Smitt</i>	

*Cuba – nye økonomiske muligheder	16
<i>Marit Hvithamar</i>	

*Cuba – musikken og sjælen	22
<i>Sven Fenger</i>	

*Cuba, geografi, økonomi og turisme	28
<i>Brian Rasmussen</i>	

*Turist i Cuba	34
<i>Brian Rasmussen</i>	

*Cubas sukkertog.....	40
<i>Jens-Christian Jensen</i>	

*Hvad er det med Cuba og hurricanes?	44
<i>Bjarne Siewertsen</i>	

Kaliningrad – en russisk enklave i "baghaven"	48
<i>Finn Claris og Henrik Nørregaard</i>	

Fra fagudvalget: Klimatopmødet og undervisningen i geografi.....	52
<i>Gitte Marie Pagaard</i>	

Fælles Mål II og geografi	54
<i>Henrik Nørregaard</i>	

Fra Geografilærerforeningen: Formandens klumme	56
<i>Niels Bauer</i>	

Geografiolympiade i Tunesien	57
<i>Niels Bauer</i>	

Naturgeografer tager klimadebatten seriøst.....	58
<i>Birgit Sandermann Justesen</i>	

Eksperimentel vidensbank i naturgeografi	59
<i>Allan Kortnum</i>	

*Temaartikler er markeret med **

*Forside: Fidel Castro – verdens længstsiddende præsident (1959-2008).
Foto: Brian Rasmussen, 02.12.91.*

Bagside: Dans og musik er livsnerven i Cuba. Foto: Brian Rasmussen

Medlemskontingent for 2008-2009:
Almindeligt medlemskab: 275 kr.
Familie (par): 350 kr.
Studerende 125 kr.
Institutioner, skoler: 450 kr.

Henvendelse om medlemskab/abonnement m.v.:
Geografiforlaget, Filsofengangen 24, 5000 Odense C
63 44 16 83, Fax 63 44 16 97
e-mail: go@geografiforlaget.dk
Hjemmeside: www.geografiforbundet.dk

Redaktion
Ansvarshavende redaktør og annoncetegning:
Mette Starch Truelsen, 49 21 60 21
P.W. Tegners Vej 91, 3070 Snekkersten
e-mail: mst@geografiforbundet.dk

Anmelderredaktør:
Maja Enghave Kristensen, 35 26 12 37
Gamlevaldevej 42, 3760 Gudhjem

Søren Pilgaard Kristensen, 50 92 12 71
Henning Strand, 33 24 07 37
Leif Tang Lassen, 48 30 00 95
Anne Dorte Hjerno (gym.), 44 99 65 21
Helle Askgård, 35 83 69 67

Deadline er den 1. i ulige måneder.
GO udkommer midt i årets lige måneder.

Formand for GLFG:
Birgit Sandermann Justesen,
Kollelevbakken 4, 2830 Virum, 86 65 90 36
e-mail: BirgitJustesen@gmail.com

Geografiforbundets Styrelse
Formand: Bo Hildebrandt
Rønne Allé 4, 4300 Holbæk, 59 43 91 43
e-mail: bh@geografiforbundet.dk

Næstformand: Erik Sjerslev Rasmussen, 86 84 50 58

Kasserer: Per Watt Boelsen,
Lindgårdsvej 13 C,
3520 Farum, 44 95 41 57
Giro (kontingent): 3178048

Kursusudvalg:
Formand: Frede Sørensen, 98 84 34 96
e-mail: fs@geografiforbundet.dk
Lise Rosenberg, 43 64 13 19 / 22 39 77 77
Tom Lauridsen, 38 28 01 97
Peter Aaen, 98 34 14 34
Allan Andreassen Kortnum (gym.), 86 62 30 60
Hanne Døcker (gym.), 47 31 23 31

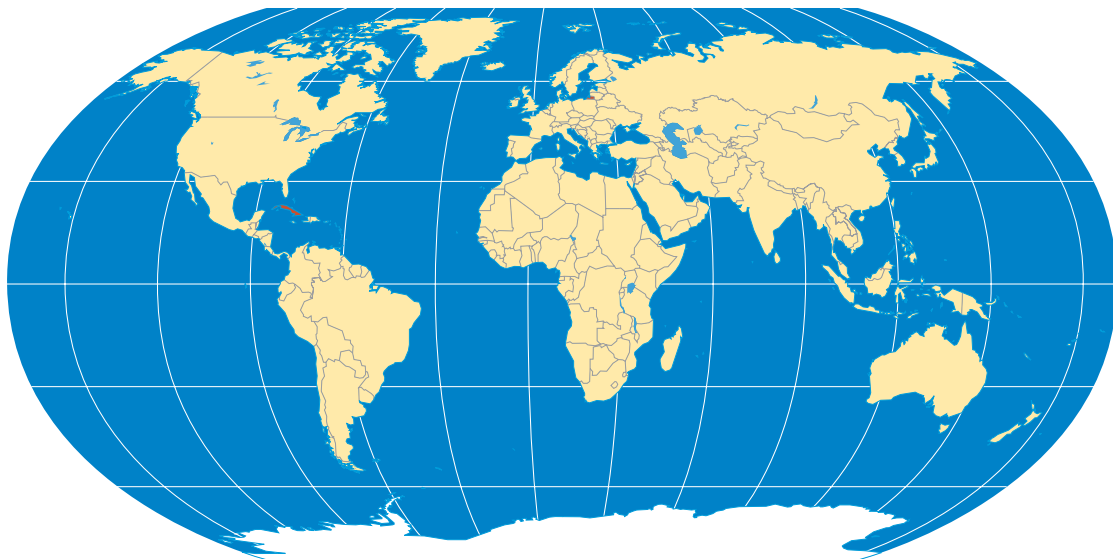
Fagudvalg:
Formand: Henning Lehmann, 38 71 26 40
e-mail: hl@geografiforbundet.dk
Per Rønne Esbensen
Gitte Pagaard, 24 62 90 99
Jeanne Christina Grage, 45 86 87 37
Erik Sjerslev Rasmussen, 86 84 50 58
Dominique Otoul (gym.) 33 24 45 48
Anders Teglgård Kjær (gym.) 97 52 35 99
Niels Bauer (gym.), 22 35 57 74

Forlagsbestyrelse:
Formand: Per Nordby Jensen, 64 78 19 98
e-mail: pnj@geografiforbundet.dk
Bo Hildebrandt, 59 43 91 43
Annette Knudsen, 86 85 45 66
Femille Jørgensen, 54 16 62 10
Dorte Nørregaard Madsen (gym.) 62 61 52 14
Jørn Asmussen, 64 84 24 08
Per Watt Boelsen, 44 95 41 57

Regional kontaktperson:
Lise Rosenberg, 43 64 13 19 / 22 39 77 77
e-mail: lr@geografiforbundet.dk

© Geografisk Orientering (GO)
Ikke-kommerciel udnyttelse tilladt med kildeangivelse

Layout og omrydning: Ivan Jacobsen
Tryk: BB Offset. Oplag: 4300
ISSN 0105-4848

Cuba

Den 1. januar 2009 fejrede Cuba 50-året for revolutionen, der var ledet af Fidel Castro, verdens længst siddende præsident. For et år siden overgav han dog magten til sin yngre bror, den 77-årige Raúl Castro. Den revolutionære regering indledte hurtigt en landbrugsreform og begyndte en alfabetiseringskampagne, som har gjort Cubas befolkning til den bedst uddannede i Latinamerika i dag.

Revolutionen blev hilst velkommen af USA, men da udstykningen af de store godser ramte de amerikanske godsejere, opfulgt af nationalisering af sukkerplantager og olieraffinaderier, var det slut med de varme følelser. I 1960 suspenderede USA importen af sukker, hvor de før havde aftaget næsten 90 %. USSR blev den nye handelspartner. Den nære relation til den socialistiske storebror varede indtil Sovjetunionens sammenbrud, og Cuba blev dermed nødt til at gå nye veje.

For den enkelte cubaner har det betydet nye økonomiske muligheder, da en stigende liberalisering fx har tilladt familierne at indlogere turister i deres hjem. Turisme har afløst sukkeret som landets vigtigste indtægtskilde. Den cubanske stat har også åbnet for udenlandske investeringer.

Der er såvel i Cuba som i omverdenen refleksioner over, hvordan Cubas fremtid bliver, hvilket også ses af dette nummers artikler. Hvordan vil balancen blive mellem planøkonomien og den begyndende liberalisering? Og vil udviklingen ændre sig drastisk den dag, brødrene Castro ligger på kirkegården? Men et er, hvad den siddende regering planlægger, et andet er følgen af Cubas beliggenhed i det Caraibiske hav. Orkanerne Gustav, Ike og Paloma ramte øen i sidste del af 2008 – og den stadige orkantrussel vil altid være jokeren i ethvert forsøg på planlægning i Cuba.

Helle Askgaard og Leif Tang Lassen

Salsa, sukkerrør og socialisme

Af Søren Thorborg

Cuba er et spændende land med mange modsætninger. Et fantastisk rejseland, med natur, kultur, imødekommende befolkning. Landet har haft en helt unik historie og samfundsmæssig udvikling. Men landet har store problemer med handelsembargo, politisk uro og et generationsskifte i landets ledelse, hvor Fidel Castro har haft magten i næsten 50 år.

Vināles-dalen i morgendis.

Cuba er modsætningernes land. På den ene side har befolkningen en god sundhed og fysisk levestandard sammenlignet med andre tredjeverdenslande. På den anden side er der utilfredshed med, at man ikke kan komme til at tjene flere penge end til et vist niveau. På den ene side forguder befolkningen revolutionen og revolutionsheltene. På den anden side stiger modstanden mod det diktatur, som systemet efter den folkelige magtovertagelse efterhånden har udviklet sig til. På den ene side har man et land, der er rig på ressourcer og landbrugsjord. På den anden side er fødevarer rationeret. På den ene side er man stolt over at have mange uddannede akademikere. På den anden side tvinger de beskædne lønninger akademikere over i turistindustrien, hvor der er langt flere penge at hente.

Den socialistiske verdens udviklingsvindue i USA's baghave, der skulle vise vejen for den tredje

verden, har fået grus i maskineriet. Da Sovjetunionen kollapsede i 1991, mistede Cuba sine massive handelsmæssige subsidier og skulle på en økonomisk hestekur og omstilling, hvor især brændstof blev en mangelvare og hvor turisternes valuta blev en helt nødvendig del af redningsstrategien.

Men Cuba er stadig et fantastisk land at rejse i. En varm og imødekommende befolkning. Der er et forholdsvis højt niveau for personlig sikkerhed. En stor slæt og varieret natur. Et samfund, hvorkulturen har haft gode vilkår for udvikling og mangfoldighed. Salsa og revolutionsromantik kan gå hånd i hånd, når den vestlige verdens købedygtige turister vælger Cuba som rejsemål. Det kan anbefales, men man skal indstille sig på overraskelser og ambivalens, når man kaster sig ud i en Cubarejse.

Columbus var rørt

Den indianske befolkning, der mødte Columbus og hans folk i 1492, svandt hurtigt i antal under det spanske koloniherrredømme. Der er sikre tegn på bosættelser fra 1000 år f.kr. Columbus udtalte, at Cuba var det smukkeste sted et menneskeligt øje nogen sinde havde set, men han undrede sig over, at de lokale indåndede røg fra tørrede blade, de havde formet som rør. Siden har brug af tobak jo vundet global udbredelse.

Spanien koloniserede øen i 1511 og satte indianerne til tvangsarbejde i nikkel- og kobberminer og sukker- og tobaksplantager. Indianerne døde i stort tal af det hårde arbejde og af de ukendte sygdomme, spanierne havde bragt til øen.

Slavehandel og Guatamara

For at opretholde en arbejdsstyrke blev store mængder slaver fra

Børn i gade i Havana. Byen har ca. 6.000 amerikanerbiler, der blev efterladt i 1959.

Afrika importeret til det hårde arbejde. Slavefarmene kan ses som historiske bygninger i dag. Spanierne brugte Havana som et af trafikknudepunkterne i sejladsen med slaver og kolonivarer. Det meget restriktive spanske styre fremprovokerede en løsrivelsesbevægelse på Cuba og flere blodige uafhængighedskrige. Digteren José Martí var en af bannerførerne. Han nåede at skrive, den kendte sang Guatanamera, inden han i 1895 faldt i kamp.

USA havde meget store økonomiske interesser i Cuba, og det var den amerikanske invasion under den spansk-amerikanske krig i 1898, der knækkede det spanske herredømme. I fredstraktaten fik Cuba i 1902 sin frihed efter en overgangsperiode.

Amerikanerne fik derefter en mere og mere dominerende position på øen. De ejede jernbaner, telefon- og elektricitetsværkerne og kontrollerede sukkermarkedet og pressede små farmere til at lade sig opkøbe af storfarme. I 1933 gennemførte *Fulgencio Batista* et militærkup og styrede som diktator frem til revolutionen i 1959.

I 1950'erne udviklede Cuba sig som rige amerikaneres legeplads med natklubber, sprut, narko, prostitution og sexindustri. Aktiviteterne var styret af mafiaen, men hele forlystelsesindustrien var accepteret og blev besøgt af alle de kendte amerikanske filmstjerner. Den store vognpark af amerikanerbiler fra 1950'erne, der i dag findes i Havana, er efterladt af amerikanere og periodens nyrige cubanere.

Paradoksalt nok har amerikanerne aldrig forladt deres militærbase på Cuba, Guantanamo. Der er total isolation mellem basen og det øvrige Cuba, og USA sejler og flyver alle forsyninger ind.

Fidel og Che

Efter et forgæves oprørsforsøg i 1953 og et fængselsophold samlede *Fidel Castro* en gruppe på 80 guerillasoldater i Mexico og sejlede til Cuba med skibet *Granma*. Planen var blevet røbet og militæret angreb gruppen kort efter landgangen. Det lykkedes dog 15 mand, heriblandt Fidel Castro, hans bror Raúl og den argentinske læge, Che Guevara, at flygte

op i Sierra Maestra-bjergene vest for Santiago.

Denne gruppe udgjorde kernen i den væbnede kamp, der i løbet af 3 år samlede styrke nok til indtage Havana. Batista flygtede over hals og hoved med landets guldreserver i en flyver. Revolutionsrusen bredte sig, men da Castro begyndte at nationalisere udenlandske firmaer og ejendomme flygtede amerikanere og den cubanske overklasse til USA. I 1961 blev de diplomatiske forbindelser mellem de to lande afbrudt, og der blev indført handelsblokade.

Svinebugt og missiler

Støttet af USA forsøgte 1.500 eksilcubanere samme år at generobre Cuba med en invasion i Svinebugten. Invasionen var nedkæmpet i løbet af 48 timer, og de tilfangetagne blev udspurgt på scenen i et fyldt nationalteater, transmitteret i landsdækkende radio.

Lidt unuanceret kan man sige, at Castro, der som udgangspunkt havde været en slags socialdemokrat, efter invasionsforsøget og handelsblokaden var presset i armene på Sovjetunionen, og han erklærede sig som kommunist samme år. Cubas import og eksport til og fra USSR og østblokken blev således 40-doblet fra det ene år til det andet.

Året efter tillod Castro, at hans nye venner opstillede atommissiler på Cuba. Dette udløste den kendte Cuba-krise, hvor den sovjetiske konvoj med missilerne havde kurs mod Cuba, mens den amerikanske flåde afskar den vejen. Verden holdt vejret i næsten en uge, og der kom en aftale i stand, at USA ikke ville invadere Cuba og at USSR ikke ville opstille missilerne. CIA har dog gennem 60'erne iværksat en lang række attentatforsøg mod Fidel Castro, der hævder at have overlevet 20 mordforsøg.

Alfabetisering og eksport af revolution

Efter revolutionen gennemførtes en massiv kampagne, hvor studerende og skoleelever samledes i brigader, der tog ud og lærte landbefolkningen at læse og skrive. Der er fortsat stort fokus på uddannelsesområdet, og Cuba har i dag færre analfabeter end mange industrilande. Samtidig gennemførtes en massiv opgradering af sundhedssystemet, således, at der i dag er en læge pr. 231 indbyggere (tallet for Danmark er en læge pr. 390).

Disse tiltag blev gennemført med økonomisk støtte fra Sovjetunionen, der også etablerede industri og infrastruktur. Tanken var at gøre Cuba til en socialistisk mønsterrepublik, der kunne inspirere andre latinamerikanske lande til revolution. Che Guevara forlader i 1965 sine tidligere poster som industriminister og nationalbankdirektør og rejser til Bolivia for at starte en væbnet kamp her. Her sættes der dog så massivt ind på at stoppe bestræbelserne, at han fanges og henrettes to år efter.

Storebror krakker

Efter en periode, som – trods visse vanskeligheder – var præget af medgang og opbygning, oplevede Cuba en stor nedtur, da Sovjetunionen kollapsede i 1991. Den økonomiske opbakning ebbede ud, og landet måtte klare sig på markedsvilkår, og dermed kom den 30 år gamle amerikanske handels-blokade til at slå igen. Landet blev ramt af alvorlig økonomisk tilbagegang.

Der er blevet gennemført enkelte økonomiske og politiske reformer, da utilfredsheden i befolkningen har været stigende. Regeringen balancerer mellem behovet for en friere økonomi og ønsker om politisk styring. Fødevarer er rationeret og transport-situationen er kritisk på grund af brændstofmangel. Uden for byerne organiseres "blafning" af

uniformerede embedsfolk, der sikrer, at biler ikke forlader byen med tomme sæder, og lastbiler får deres sættevogne ombygget med sæde-aptering, så de kan bruges til persontransport.

Embargo og orkaner

Det seneste årti har Venezuela forsynet Cuba med olie på favorable vilkår, og til gengæld modtager Venezuela cubansk hjælp til opbygning af sundheds- og skolesystemet. Fidel Castro og Venezuelas præsident Hugo Chavez underskrev i oktober 2000 en omfattende samarbejdsaftale.

Der er bl.a. 20.000 cubanske læger, sygeplejersker og andre sundhedshjælpere med til at sikre Chavez sociale programmer i den Venezuelanske sundhedssektor. Da verdensmarkedspriserne på metal gik op i 2007 fik Cubas økonomi et kærkomment løft som følge af landets nikkel- og koboltproduktion.

Men industrisektorerne viser meget dårlige resultater, så de væsentligste faktorer i den cubanske økonomi er visse eksportsektorer og turismen. USA's handels-embargo blev i 1992 og 1996 yderligere strammet med Torricelli- og Helms-Burton-lovene. Dette har ført til voldsom kritik fra det internationale samfund. FN har femten gentagne gange fordømt blokaden gennem resolutioner. I 2007 var stemmetallet i FN 184 for fordømmelsen og 4 imod.

På trods af Venezuelas imødekommelse lider Cuba stadig under oliepriser til markedspris. Der er faldende priser på sukker, og landet har været plaget af naturkatastrofer. De to tropiske orkaner Gustav og Ike, som i august og september 2008 ramte Cuba, efterlod ca. 150.000 huse ødelagte. Det menes, at orkanerne har sat Cuba flere år tilbage økonomisk efter at landet ellers har haft væsentlig økonomisk fremgang siden årtusindskiftet.

Det forventes, at Cuba på grund af den vanskelige økono-

miske situation vil igangsætte forsigtige økonomiske reformer. Dette forventes at give mulighed for udvikling af den private sektor og måske en større åbning af den cubanske økonomi. Der gættes på, at Cuba i fremtiden villade sig inspirere af den kinesiske og vietnamesiske model, hvor man tilnærmer sig markedsøkonomi uden at opgive sit magtmonopol.

Fidel lever

Fidel Castro har verdens højeste anciennitet som statsleder. Han var præsident fra 1959 til 2008, hvor han meddelte, at han trådte tilbage som Cubas præsident. Nationalforsamlingen udpegede hans bror og tidligere vicepræsident, Raúl Castro, som ny præsident. Der er dog ikke udsigt til væsentlige politiske reformer eller større ændringer i landet.

Der er dog blevet åbnet for større debat og kritik. Der er store forventninger om forbedringer i levestandarden, en forbedret sundhedssektor og mere privatisering af landbrugssektoren, hvor private landbrugere allerede har fået overdraget meget statslig jord.

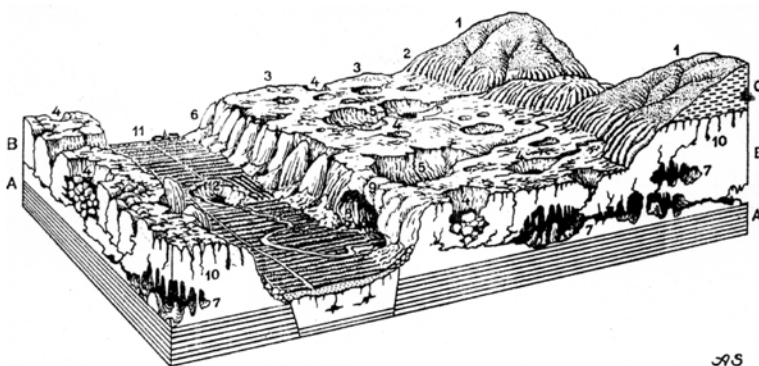
Men Raúl Castro er, på grund af hans høje alder, kun en overgangsfigur. Overvejelser om næste præsident er derfor allerede i gang. Dette bliver sandsynligvis en politiker fra den yngre generation, men stadig fra den nuværende ledelse.

Landet er en autokratisk et-partistat med etkammersystem. Parlamentet hedder "Nationalforsamlingen for folkelig magt" og det kommunistiske parti er ifølge forfatningen det eneste anerkendte politiske parti i Cuba. På Cuba er valgretsaldere 16 år. Man skal dog være fyldt 18 år for at stille op.

Som et kuriosum kan nævnes, at Fidel Castro for et par år siden – over for en udenlandsk delegation, der bragte menneskerettighedsproblematikken op

Hulerne ved Viñales.

Karstlandskabernes formkomplekser.

Kalkstens opløselighed i kuldioxydholdigt vand fremkalder i områder, der er opbygget af kalkspatholdige bjergarter, det særlige kompleks af terræformer, der betegnes som karst. A. lerskifer, der på grund af sin tæthed virker som lokalt grundvandsniveau. B. kalksten. C. sandsten.

1. bjergland i sandstenterræn, modent erosionsrelief og normalt overfladeafløb. 2. kalkskrænter med opløsningsfurer. 3. karstplateau med stærkt forkløftet overflade og indstyrtningsskæpper med deraf følgende underjordiske afløb. 4. doliner, dannet dels ved opløsning i sprækkeområder og dels ved indstyrtning over underjordiske hulrum. 5. uvala, dannet ved forening af flere doliner. Disse vil blive stadigt større og til slut danne ny landoverflade i lerskiferunderlagets niveau. 6. forkastningsskrænt med opløsningsformer, furer og kegleformer samt urskråninger. 7. drypstenshuler, som gennemstrømmes af nedsivende vand og vandløb fra dolinerne. 8. huleportal. 9. karstbro. 10. "skorstene", opløsningsprækker i kalkens overflade fyldt ovenfra med materiale. 11. polje, intensivt opdyrket lavning bestående af forvittringsjord af ler karakter. Lavningen er almindeligvis en tektonisk dannelse, her en gravsænkning. 12. ponor, afløbstragt, der periodevist helt eller delvist afleder det overfladisk tilstrømmende vand.

Kilde: Axel Schou.

– indrømmede, at der var mange politiske fanger, der blev tilbageholdt på Cuba uden retfærdig rettergang. Han beklagede meget, at det forekom, men – som han sagde – "Amerikanerne vil ikke lytte til mig, når jeg tager det op" og dermed bragte diskussionen over på de seneste års tvivlsomme internering af mistænkte terrorister på Guantánamobasen.

Kalk og huler

Omkring 70 % af Cuba er dækket af kalksten. Vanderosion har skabt mange huler og sprækker i kalken. Dalen ved Viñales er Cubas ældste og mest spændende geologiske landskab. Et system af underjordiske huler gennemskar og underminerede hele området. Til sidst var der kun nogle få punkter til understøttelse for dækket og hele landskabet kollapsede. I dag fremstår dalen med en række af afrundede bjerge, der står som en række kindtænder gennem dalen. Dalen er frodig og grøn over alt og hører til Cubas mest frodige tobaksregion.

Se figur med Axel Schou's principblokdigram over detaljerne i et karstlandskab. Den omtalte dal er altså en doline. Tårnkarstlandskaber er også almindelige i Cuba, de kendteste af denne type karstlandskaber findes dog i Kina og Vietnam.

Overalt i området findes stadig huler, bl.a. den berømte Cueva del Indio, Indianerhulen. Man kan sejle og kravle mellem hulerne og beundre de flotte stalagmitter og stalaktitter. Det længste hulesystem er 47 km langt.

Netop Indianerhulen er også kendt for at Che Guevara – sammen med nogle hundrede guerillasoldater – opholdt sig her under Cuba-krisen, for at kunne starte en ny guerillakrig, hvis USA invaderede landet.

Turismen og valuta

Ud over de gunstige samarbejdsaftaler med Venezuela er Cubas vej ud af den økonomiske krise

Privat indkvartering (casa particular) kan være ualmindelig lækkert og malerisk.

gennem turismen. De har meget at byde på og staten har sat tingene i system på en måde, så indtjeningen bliver maksimeret. Man har etableret et turistområde, Valadero, øst for Havana, som er organiseret på apartheidlignende vilkår. Kun cubanere med arbejde i turistindustrien har adgang. Her kan man opleve strand og hav krydret med cubansk kultur i statskontrollerede mængder.

Hoteller og restauranter fungerer på et fornuftigt niveau. Dog oplever man gennem et enormt personaleforbrug, at socialismen ikke fungerer på markedsvilkår. En tjener står på gaden og rekommanderer restauranten, én tager mod bestilling på drikkevarer, én tager mod madbestillingen, andre bringer maden frem til bordet, mens én betroe medarbejder sidder i kassen og slår en bon hvert 10. minut.

Restaurant i dagligstuen

Cubanerne har lov til at etablere en "hjemmerestaurant" en såkaldt *paladér* med op til 12 siddepladser. Det er ofte i familiens egen stue, det foregår. Familiens

unge står på gadehjørnerne og prøver at komme i snak med turisterne for ret hurtigt at tilbyde dem en spisemulighed. Når man ankommer, bliver familien samlet i køkkenet eller gårdhaven, mens gæsterne sidder i stuen og kigger på de næsten altid enslydende menukort med kylling, oksekød eller kotelet som hovedretter og ris, bønner og lidt salat som tilbehør.

Vi oplevede flere gange, at børnene blev sendt i byen efter råvarerne, efter at vi havde bestilt. Det er ikke de store kulinariske højder, man oplever på Cuba, men vi fik dog nogle meget velsmagende måltider bl.a. nyfanget languster.

Bo hos cubanerne

Det private initiativ er sat i system. *Casa particular* svarer til bed and breakfast og tilbydes mange steder. Værelserne er godkendt af myndighederne og af god standard. Værterne betaler 60 % af indtægten i tilfælde af fuld belægning i skat. Dermed undgår man diskussioner og svindel med belægningsprocenten. Skatten beregnes ud fra fuldt

hus. Man kan privat indlogere sig for omkring en fjerdedel af prisen for et hotel og med i købet få en langt tættere oplevelse af hverdagen og kulturen. Maden i de private hjem er ofte langt bedre end på restauranter.

Wernström og familierejse

Vores familie var med tre teenagebørn på 3 ugers rundtur på Cuba. Vi kaldte det en dannelsesrejse for ungerne. Vi ville vise dem et land fra den tredje verden, hvor kultur, klima og livsbetingelser var meget anderledes end dem, de kendte. Samtidig gav det anledning til mange diskussioner om politiske systemers forskelligheder, fordele og ulemper.

Vi havde medbragt en antikvarudgave af Sven Wernstrøms roman, "Oprøret", der beskriver hverdagen for to cubanske børn – Beatrice og Manolo – før, under og efter revolutionen. På trods af bogens 70'er-firkantede forenkling, havde vi stort udbytte af højt læsning fra bogen. Beskrivelser af landskaber, folk og huse svarede helt til det, vi så, og de unuancerede politiske analyser blev foldet ud og fik flere perspektiver igennem vores diskussioner.

Tag til Cuba

Jeg kan kun anbefale Cuba som et spændende rejsemål ud fra geografiske, historiske og kulturelle perspektiver. Cuba er et spændende land. Det er en blanding af mange ting og med en uforudsigelig fremtid.

Søren Thorborg er børne- og ungdomschef på Distrikt Nørrebro i København.

Alle fotos af forfatteren.

NYHEDER FRA GEOGRAFFORLAGET

MØD GEOGRAFFORLAGET PÅ SKOLEBOGMESSENERNE

Århus den 11. - 12. marts

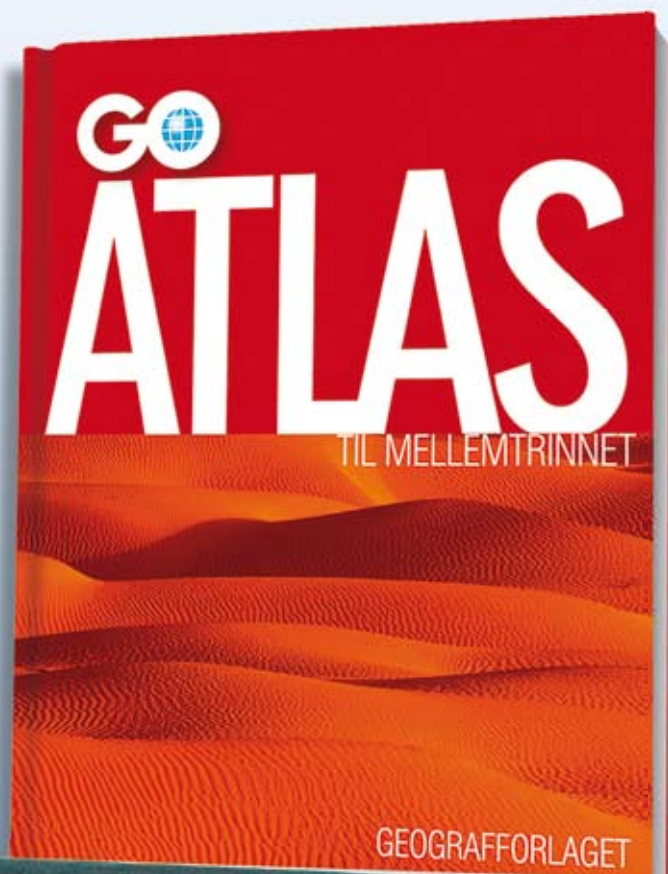
Roskilde den 1. - 2. april

FÅ INSPIRATION TIL DIN UNDERVISNING

Atlas til alle trin og med tilhørende øvelseshæfter · Geografi-system · Natur/teknik-system · Faglig læsning og emnebøger til natur/teknik og dansk · Historiesystem · Materialer til dansk og samfundsfag · Fagdidaktiske udgivelser til undervisere · Stort undervisningsnet til brug i bl.a. geografi, natur/teknik og historie ... og meget mere.

Der gives 20% rabat til medlemmer af Geografforbundet.

Alle priser er ekskl. moms og forsendelse.

Cubas historie

Af Thorkil Smitt

I februar 2007 talte jeg med en taxa-chauffør i Trinidad på tysk. Han havde været i DDR i forbindelse med sine studier og skelnede mellem den spanske, amerikanske og russiske koloniperiode fra henholdsvis 1492-1898, 1898-1959, 1959-1989. Egentlig mente han kun, at Cuba havde været selvstændigt siden Den Kolde Krigs ophør. Artiklen giver en oversigt over Cubas historie fra Columbus gik i land i 1492 til i dag.

Spansk Cuba 1492-1898

Da Columbus den 27. oktober 1492 gik i land på Cuba ved den lille by, der i dag hedder Gibara, var øen befolket af tre forskellige indfødte folkeslag. De levede på stenalderniveau. Columbus beskrev øen, som det smukkeste sted han havde set, i et brev til de katolske konger af Spanien. Spanierne var i første omgang ikke særligt interesserede i Cuba, og koloniseringen begyndte først i 1511, da de gik i land i Baracoa og grundlagde denne og seks andre byer. I 1519 blev Havana grundlagt, da den første messe blev afholdt her, og byen blev derefter hovedstad for guvernøren. Administrativt kom øen under den spanske vicekonge af Mexico.

I løbet af få årtier var den indfødte befolkning bukket under på grund af slavearbejde og af europæernes medbragte smitsomme sygdomme. Der skelnes i historieskrivningen mellem den hvide og den sorte legende, når talen falder på den spanske kolonisering af Amerika. Den hvide legende betegner koloniseringen som et positivt initiativ, der bragte civilisation, kristendom og kultur (sprog) til kontinentet. Denne version har været den toneangivende i undervisningsmateriale i Spanien og Latinamerika, og den fejrede særligt store triumfer, da 500-året blev fejret i 1992. Men for store dele af den indfødte befolkning var der ikke noget at fejre, og "*la leyenda ne-*

gra", den sorte legende, blev skabt af munken Bartholomæus de la Casas. Han havde selv deltaget i udbytningen, men trådte i 1522 ind i Dominikanerordenen. Han blev senere biskop af Chiapas og kæmpede resten af sit liv mod de metoder, som de spanske conquistadorer betjente sig af. Arbejdet resulterede i nye love for, hvordan spanierne skulle behandle de indfødte, og det kom til en berømt retssag i Valladolid (Spanien) i 1550, hvor behandlingen af indianerne i spansk Amerika var til debat. Økonomiske interesser sejrede dog, og siden har andre europæiske, amerikanske, kristne og humanitære organisationer betegnet spanierne som barbariske folkemordere, der i Guds navn og for egen vindings skyld, stjal, voldtog og myrdede den indfødte befolkning, hvor de kom frem.

De spanske kolonisatorer satte på tobak, sukker og på minedrift og begyndte ret hurtigt at importere arbejdskraft: læs slaver fra Afrika. Men Cuba fik først for alvor betydning for spansk Amerika, da Philip II i 1561 beordrede, at den maritime trafik mellem Spanien og Latinamerika skulle foregå i samlede flåder, der kunne modstå eventuelle engelske eller franske sørøverangreb. Havanas betydning voksede, da byens havn blev mødested for disse flåder.

I 1762 erobrede en engelsk ekspeditionsstyrke Havana, som

den holdt et års tid. Den engelske besættelse medførte, at det spanske handelsmonopol på øen blev brudt, og Cuba begyndte at handle med de nordamerikanske kolonier. Under indtryk af revolutionen i Frankrig kom det til et voldsomt slaveoprør på fransk Haiti 1791. Øens meget store sukkerproduktion blev ødelagt, og mange af de overlevende ejere drog til Cuba, hvor de med ekspertise genoptog dyrkning af sukker. Antallet af slaver på Cuba steg fra ca. 40.000 til 470.000 mellem 1774 og 1840. På denne baggrund udviklede Cuba sig på få årtier til Caribiens største sukkerproducent, men monokulturen gjorde landet sårbart over for svingninger i sukkerprisen på verdensmarkedet. Sukkeret forblev landets største indtægtskilde frem til 1990'erne, hvor den hurtigt voksende turistindustri "reddede" landet fra at lide samme skæbne som de østeuropæiske folkedemokratier.

Selvom der var et modsætningsforhold mellem de spanske administratorer "*los peninsulares*", der sad på alle embeder, og den lokale overklasse, "*los criollos*", forblev Cuba på spanske hænder på trods af såvel slaveopstande som en uafhængighedskrig.

Først i 1886 blev slaveriet ophævet på Cuba, meget senere end på alle andre caribiske øer. Det ændrede dog ikke nævneværdigt på de sortes levevilkår, og i alliance med den indfødte over-

"!Señores imperialistas! No les tenemos absolutamente ningún miedo" - De herrer imperialister, vi er overhovedet ikke bange for jer. Den regeringskontrollerede propaganda-graffiti er meget iøjnefaldende på Cuba. Fjendebilledet og retorikken virker som ekkoer fra en fjern fortid, men 1990'ernes stramminger i den 50 år gamle handelsblokada fastfryser situationen. Havana, februar 2007. Foto: Thorkil Smitt.

klasse begyndte de i 1895 Den Anden Uafhængighedskrig, da det lykkedes oprørerne at stable en 300.000 mand stor hær på benene. Drivkraften bag denne frihedskrig var digteren José Martí – Cubas nationalhelt, der i 1892 grundlagde *Partido Revolucionario Cubano*. Martí erklærede mål var landets selvstændighed og et Cuba uden økonomiske og racemæssige forskelle. Samtidig var han skeptisk over for den stigende nordamerikanske økonomiske indflydelse i forbindelse med genopbygningen af sukkerproduktionen, der var stærkt påvirket af krigshandlingerne. I slutningen af 1890'erne gik 90 % af sukkerekseporten til USA.

Martí faldt i begyndelsen af krigen, men oprørerne stod i 1898 til at vinde, da USA blandede sig. Et amerikansk krigsskib USS Maine sank i Havnas havn efter en mystisk og endnu uopklaret eksplosion. USA anklagede Spanien for sabotage og gik ind i krigen på oprørernes side. Den spansk-amerikanske krig resulterede i, at Spanien måtte opgive resterne af sit oversøiske imperium: Cuba, Puerto Rico og Filippinerne.

"Amerikansk Cuba" 1898 – 1958

"Det selvstændige Cuba" fik en forfatning i 1902 efter amerikansk forbillede, men hvor kun en meget lille del af befolkning-

gen havde stemmeret. Forfatningen fik et berygtet tillæg, "The Platt Amendment", der gav USA uhindret adgang til at varetage Cubas interesser og ikke mindst nordamerikanske rettigheder på Cuba. USA blev enig med Cuba om, at USA kunne oprette en flådebase på Cuba, Guantamano-basen. Basen kan kun opsiges, såfremt begge parter er enige om at ophæve lejemålet. Den amerikanske økonomiske indflydelse på øen steg massivt. Med Spiritusforbuddet i USA fra 1919 fik den amerikanske mafia fodfæste på Cuba, hvorfra den kunne levere den forbudte vare. Frem til Revolutionen udviklede Cuba sig mere og mere til et appendiks til USA, hvor den amerikanske overklasse kunne nyde det behagelige klima året rundt, drikke billig sprut, spille på kasinoer og forlyste sig med prostituerede.

Afro-cubanerne havde fra begyndelsen været utilfredse med deres manglende rettigheder i det selvstændige Cuba, men deres oprør var blevet slået ned. Modstanden mod diktaturet voksede og i 1933 kunne USA's nye præsident F.D. Roosevelt, der ønskede at reformere den amerikanske politik over for de latinamerikanske lande, ikke mere tolerere styret. Amerikanske tropper hjalp med at afsætte præsidenten.

Cubas stærke mand efter omvæltningen blev Fulgencio Bati-

sta. Forinden havde en provisorisk præsident nået at sætte "The Platt Amendment" ud af kraft, at indføre en 8-timers arbejdsdag og give kvinder og sorte stemmeret.

Batista, der havde gjort lynkarriere fra sergent til general, var populist og ikke upopulær i begyndelsen. Som mulat repræsenterede han en stor gruppe i befolkningen, og han iværksatte da også nogle landbrugs- og undervisningsreformer. Men selv om han lavede aftaler med de cubanske kommunister, styrede han det cubanske "demokrati" i sin egenskab af hærchef. I 1940 vedtog Cuba en ny og ret progressiv forfatning, og Batista vandt valget. Da han imidlertid tabte i 1944, gik han i eksil og vendte først tilbage i 1952 for at tage magten ved et kup.

Batistas sidste periode som diktator blev en hård tid for cubanerne. Kongressen blev opløst, politiske partier blev forbudt, og sikkerhedspolitiet tog sig af regimets modstandere. Batista kørte parløb med den berømte supergangster Lanski og trak store summer ud af landet tjent på narkotika, spil og prostitution.

26. julibevægelsen

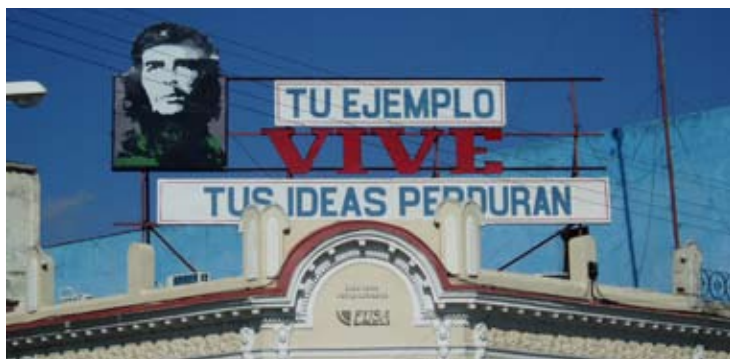
I 1947 blev *Partido del Pueblo Cubano* dannet og så ud til at skulle vinde valget 1952. En ung jurist ved navn Fidel Ajeandro Castro Ruz var opstillet for partiet, tiltrukket af dets nationale og socialliberale program. Batistas kup i 1952 fik den unge advokat til at anlægge sag ved forfatningsdomstolen, der nægtede at behandle sagen. Det fik Fidel Castro til at beslutte sig for at tage magten ved et væbnet oprør.

Den 26. juli gik Castro og 125 andre til angreb på Moncada kaserne i Santiago de Cuba. Angrebet blev en fiasko og mange blev dræbt, fanget og henrettet. Castro holdt en lang forsvarstale med en profetisk afslutning: "la historia me absolverá" (historien

vil frikende/give mig syndsforladelse). Han blev dømt 15 års fængsel, men blev sat fri i forbindelse med en generel amnesti, og han tog til Mexico, hvor han lærte Che Guevara at kende. Castro organiserede en lille oprørsgruppe med Batistas efterretningsvæsen i hælene. Sammen med 81 andre sejlede han til Cuba om bord på en plimsoller ved navn Granma – som partiavisen senere kom til at hedde. Castro stod i forbindelse med 26. julibevægelsen i Santiago de Cuba og i Havana. Oprørerne landede efter en tur i hårdt vejr forsinket og det forkerte sted.

Det oprør, der skulle havde foregået simultant i Santiago, var slået ned, og Castro og hans mænd blev snart angrebet af Batistas militær. Ifølge legenden overlevede kun 13 mand, der søgte op i Sierra Maestra bjergene. Det har senere vist sig, at antallet af overlevende nok var lidt større, men det kunne give tilsnit af en frelser, hvis Castro netop havde tolv disciple.

I løbet af de næste to år voksede oprørernes antal betragteligt og i 1958 begyndte *Radio Relde* at sende. Castro fik sit mediegennembrud, da Herbert L. Matthews fra The New York Times, kaldet manden, der opfandt Fidel Castro, interviewede den langskægede og karismatiske frihedskæmper i Sierra Maestra. I mellemtiden fandt ukoordinerede væbnede oprør mod Batista sted, og da flere af 26. julibevægelsens medlemmer var blevet dræbt, blev det Castro, der tegnede bevægelsen. I slutningen af 1958 begyndte den endelige kamp mod Batista, og på det støvede Revolutionsmuseum i Havana, indrettet i Batistas præsidentpalads, kan man se, hvordan 26. julibevægelsen bevægede sig fra øst mod vest. Herostratisk berømt er det angreb på et pansertog, som Che Guevara ledede med succes i slutningen af december 1958 i

Che Guevara ser på dig overalt i Cuba. Berømte er Fidel Castros ord til den cubanske ungdom: "¡Qué sean como el Che!"- Gid at de må blive som Che. Her står: "¡Vive tu ejemplo!" Tus ideas perduran – Dit eksempel lever, dine idéer varer ved (Cienfuegos, februar 2006). Foto: Thorkil Smitt.

Santa Clara. Der ligger i dag et Che Guevara-monument.

"Russisk Cuba" 1959-1989

Nytårsaften 1958/59 flygtede Batista med hele statskassen til Den dominikanske republik. Che Guevara indtog Havana, Fidel Castro Santiago og drog derpå med sin "Frihedskaravane" gennem landet til Havana. Den koalitionsregering, der blev dannet, blev hurtigt udmanøvreret af 26. julibevægelsen, og i løbet af få måneder var Castro landets ubetingede leder. Der blev oprettet revolutionsdomstole, der hurtigt afsagde og eksekverede flere hundrede dødsdomme over Batistas håndgange mænd og torturbøddler. Che Guevaras rolle i forbindelse med revolutionsdomstolens arbejde er et kontroversielt emne på Cuba.

Den revolutionære regering indledte hurtigt en landbrugsreform og satte en massiv alfabetiseringskampagne i gang. Den amerikanske regering var i begyndelsen ikke fjendtlig over for Castro, men i takt med nationaliseringer af amerikansk ejendom og med at stadig flere velhavende cubanere flygtede fra Cuba, skar USA ned på sukkerkvoten, som Cuba var økonomisk totalt afhængig af.

Derefter iværksatte USA en handelsblokade mod Cuba, som det opretholder endnu i dag. Cuba blev på denne måde kastet lige i armene på Sovjetunionen, der tilbød at aftage det cubanske sukker.

I april 1961 gik eksilcubanske tropper støttet af CIA i land ved Svinebugten for at styrte Castro. Det lykkedes imidlertid den cubanske hær og *"Comites de Defensa de la Revolución"* – en slags civilforsvar, at nedkæmpe oprørerne i løbet af få dage. Angsten for en gentagelse fik Cuba til at indgå en aftale med Sovjetunionen om at opstille atombestykkede mellemdistancemissiler rettet mod USA på Cuba. Sovjetunionens interesse var at kunne true USA, som det selv følte sig truet af amerikanske missiler opstillet i Tyrkiet. Da amerikanske spionfly opdagede, hvad der var ved at ske på Cuba, balancerede verden i nogle dage på randen af den frygtede atomkrig. Krisen blev løst fredeligt ved præsident Kennedys beslutning om at lægge en blokade omkring Cuba, der skulle hindre russiske skibe med missiler at anløbe øen. De sovjetiske missiler blev trukket tilbage. Men Castro var uhjælpeligt en lille spiller i Den store Kolde Krig. Han var ikke engang blevet spurg, da Sovjetunionen

George W. Bush + Carrillo (der stod bag sprængningen af en bombe i et cubansk fly på vej fra Barbados til Havanna. Der omkom 76 cubanere) = Hitler, dvs. djævelen selv.

Terrorister opfattes på Cuba anderledes end i den vestlige verden. Cuba har tradition for at støtte frihedsbevægelser i Den Tredje Verden, og de mest nærværende terrororganisationer set med cubanske øjne, er amerikanske og eksilcubanske organisationer, der lur på, hvornår den gamle dør. (Havana, februar 2007). Foto: Thorkil Smitt.

Nye venner! Fidel fik efter at være kommet igennem "den specielle periode" hårdt tiltrængt en god ny ven, da Hugo Chávez trådte i karakter som hans afløser som Latinamerikas terrier over for Uncle Sam. Venezuela har indtaget Sovjetunionens rolle som leverandør af olie til spændende priser, mod at Cuba sender hospitals-hold til Venezuela (Trinidad, februar 2007). Foto: Thorkil Smitt.

besluttede sig til at give efter for det amerikanske pres.

Cuba gennemgik en rivende udvikling efter revolutionens sejr, og i løbet af få år havde Cuba et sundheds- og undervisningsvæsen, der var væsentligt bedre end de øvrige landes i Latinamerika. I 1965 blev det nuværende cubanske kommunistparti til ved en sammensmeltning af 26. juli-bevægelsen, det gamle cubanske kommunistparti og studenterbevægelsen. Men Cuba udviklede sig også klassisk i retning af et folkedemokrati med deraf følgende forfølgelse af anderledes tænkende. Og Castro blev efterstræbt af CIA og eksilcubanske kredse, og har indtil nu overlevet 9 amerikanske præsidenter og adskillige attentatforsøg.

Cuba

Da Sovjetunionen under Gorbatsjov i slutningen af 1980'erne skruede ned for købet af cubansk sukker, og da COMECON og folkedemokratierne i Østeuropa kollapsede 1989/1990, bortfaldt 90 % af Cubas internationale handelssamkvem. Den amerikanske regering og det eksilcubanske samfund i Miami antog, at det

var et spørgsmål om kort tid før det planøkonomiske og fattige Cuba ville falde. Og man kan godt sige, at solen gik ned over Cuba - der blev lukket og slukket. Der blev slukket for strømmen, og der var mangel på alle elementære fornødenheder. Kun eksporten af det strategiske nikkel holdt landet oven vande. Det kom til højlydte protester, men Castros Cuba klarede sig igennem den såkaldte "Período Especial". Cuba åbnede for en turisme, som efterhånden har udviklet sig til landets vigtigste indtægtskilde. Endvidere åbnede man for joint-ventures, som navnlig spanske og canadiske virksomheder gik ind i. Paven besøgte Cuba, og Castro tog imod i civil.

I 1990 strammede den amerikanske regering blokadeskruen to gange for endelig at knække Castro, der imidlertid fik sig en ny ven. Efter at Hugo Cháves blev præsident i Venezuela, har Cuba fået nyt kunstigt åndedræt, idet landet nu leverer den olie, som Cuba tidligere fik fra Sovjetunionen. Til gengæld sender Cuba læger til Venezuela.

Castro blev syg i 2006 og måtte midlertidigt overlade magten til sin bror, der i 2008 blev indsat som den egentlige regeringsleder. Der spekuleres meget over, hvad der skal ske, når Castro går bort. Meget tyder på, at det politiske establishment omkring Cubas Kommunistiske Parti ikke har tænkt sig at opgive magten. Lillebror Raúl Castro, der har været med siden angrebet på Moncada kasernen i 1953, har foreløbig tilladt mobiltelefoner, som ikke ret mange cubanere har råd til, og man kan måske forvente "en kinesisk løsning": at Kommunistpartiet blive siddende på den politiske magt i en stadig mere markedsøkonomisk model. Nogle iagttagere hæfter sig ved, at Castros arv til Cuba ikke er et ideologisk system, men en nation, der er stolt af at være netop det: Cuba - i stedet for det appen-

Alle i Cuba går 9 år i skole. 95 % af alle unge går videre til højere læreanstalter. Foto: Brian Rasmussen.

diks til USA, som eksisterede op til 1959. Det er endnu for tidligt at skrive Castros nekrolog, og spørgsmålet "OM historien så frikendte ham", som synes så oplagt i 1960'erne og 1970'erne blæser nu i vinden. Man kan ikke være den længst siddende regeringsleder i det 20. århundrede uden lig i lasten. Men som der stadig står med Che's ord på den officielle politiske graffiti overalt i Cuba: "*Hasta la victoria siempre*".

Undervisning om Cuba

I historieundervisningen har Cuba været ensbetydende med Cubakrisen, som der blev undervist meget i op til afslutningen af Den Kolde Krig. Der skrives stadig mange store opgaver om Cubakrisen, der fik fornyet aktualitet efter en populær film, om hvordan The National Defense Committee afværgede atomkrigen i 1962. I dag må et undervisningsforløb i Cuba gribes anderledes og bredere an. Der er netop udkommet en publikation om Cuba på Forlaget Columbus,

der ser ud til at kunne benyttes tværfagligt. Cuba kan danne udgangspunkt for tværfaglige studier. De fire store immigrationsbølger fra Cuba til USA kan gøres til genstand for undervisning i relevante temaer. Menneskerettigheder og krænkelse af samme kunne være et tema. Det officielle Cubas ateistiske politik over for den katolske kirke og den afro-cubanske Santería religion er også et muligt emne. Og Cuba kan naturligvis danne udgangspunkt for tværfaglige projekter. Cubansk musik er et helt kapitel for sig, og endelig rummer Cuba nogle helt vidunderlige geologiske og klimatiske forskelligheder bl.a. de meget smukke bjerge i Pinar del Rio provinsen, med store klippehuler, hvor Castro, Che Guevara og den politiske elite muligvis sad gemt og beskyttet, mens de ventede på, at atom-ragnarok skulle bryde ud i 1962.

Thorkil Smitt,
lektor, Egedal Gymnasium.

Kilder

Bertelsen, Inger & Jacobsen, Karl: Kilder til belysning af Cubakrisen 1962, Gyldendal 1971.

Bejder, Peter & Kim Boye Holt: Cubas historie – fra Columbus til Castro, Gyldendal Uddannelse 1998.

Rasmussen, Brian: Cuba – en ø i Caribien, Frydenlund 2006.

Noter: Tema – Cuba, Historielærforeningen, dec. 2006.

Molsgaard, Pernille & Nordberg, Leif: Cuba – utopi og virkelighed, Columbus 2008.

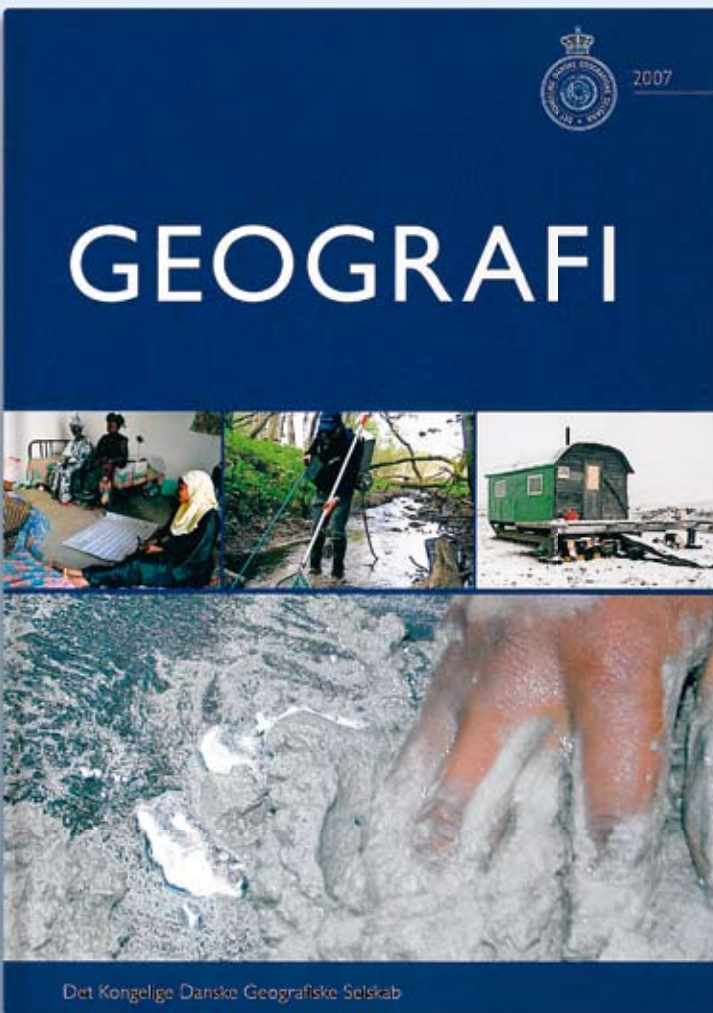
Kappel, Inge: Cuba cubanos, Gyldendal 2004.

Loumann, Ole: Retratos cubanos, Gyldendal 2004.

NYHEDER FRA GEOGRAFFORLAGET

GEOGRAFFORLAGET FORHANDLER DET KONGELIGE DANSKE GEOGRAFISKE SELSKABS UDGIVELSER

Geografforlaget forhandler følgende udgivelser
fra Det Kongelige Danske Geografiske Selskab:

Der gives 20% rabat til medlemmer af Geografforbundet
og Det Kongelige Danske Geografiske Selskab.
Alle priser er ekskl. moms og forsendelse.

*Historisk-Geografisk Atlas
Topografisk Atlas Grønland
Topografisk Atlas Færøerne (dansk og
engelsk udgave)*

For omtale af disse tre atlas se
annonce andetsteds i dette nummer af
Geografisk Orientering.

*Geografi – Det Kongelige Danske
Geografiske Selskabs aktiviteter og
geografien ved danske universiteter
(2007)*

Årsskriftet indeholder information om
bl.a. videnskabelige fremskridt i geo-
grafien og om både undervisning og
forskning i geografi på universiteterne.
(Se illustration).

*Geografisk Tidsskrift – Danish Journal
of Geography*
Internationalt tidsskrift udgivet siden
1877.

Kulturgeografiske skrifter bd. 14:
*Geografers forskningsbidrag – til
det Øresundsregionale udviklings-
projekt* red. af Christian Wichmann
Matthiessen.

Kulturgeografiske skrifter bd. 15:
*Storbyens ændrede socialgeografi –
Storkøbenhavn i et nordvesteuropæisk
perspektiv* af Hans Thor Andersen.

Cuba – nye økonomiske muligheder

Af Marit Hvithamar

DI er Danmarks største arbejdsgiverorganisation og arbejder for at forbedre danske virksomheders konkurrenceevne og vilkår. Et led heri var deltagelsen i Fihav, Cubas største internationale messe i november 2008. Artiklen belyser de økonomiske og handelsmæssige vilkår for Cuba i 1990'erne og forhåbningerne for fremtiden, hvor det cubanske marked langsomt er ved at åbne sig mod omverdenen.

Rundt i det gamle Havana er der placeret en række statuer, der er livagtige kopier af kulturelle eller historiske personligheder.

"Den særlige periode i fredstid"

Efter Sovjetunionens kollaps i 1991 blev Cuba ramt af massiv økonomisk tilbagegang. Samhandlen mellem Cuba og Sovjetunionen stoppede fra én dag til en anden. Cuba mistede med et slag omkring 80 % af sin eksport og import. Og især Cubas massive afhængighed af den sovjetiske olie betød, at landet blev paralyseret. Uden olie ingen landbrugs- og industriproduktion og ingen transport. Denne periode kaldes for "Den særlige periode i fredstid" (el Período Especial en Tiempo de Paz). Især årene 1993-94 var næsten uudholdelige for den cubanske befolkning. Udviklingen i landet gik i stå eller tilbage og befolkningen led under mangel på fødevarer. I et forsøg på at vende tilbagegangen blev der gennemført enkelte økonomiske og politiske reformer. Det blev gjort tilladt for cubanere at drive små enkeltmandsvirksomheder, så de kunne sælge deres grøntsager på markeder og leje værelser ud til turister. Der blev oprettet skattefrie zoner for udenlandske virksomheder. Den svære situation vender til det bedre, da Venezuela i 1998 valgte Venezuela Hugo Chavez til præsident.

Ny præsident – nye tider?

I februar 2008 meddeler Fidel Castro, at han træder tilbage som Cubas præsident. Fidel Castro er fortsat den længst siddende præsident nogensinde. Nationalforsamlingen udpeger derefter hans bror og tidligere vicepræsident, Raúl Castro, som ny præsident. Præsidentskiftet bliver måske en milepæl for Cuba. Døren er åbnet på klem for lidt mere debat siden Raúl Castros indsættelse. Åbningen har medført forventninger til forbedringer i levestandarden, forbedringer af sundhedssektoren og til mere privatisering af landbrugssektoren på Cuba. Raúl Castros høje alder medfører allerede spekulationer om en mulig efterfølger.

Capitolio ligger i det centrale Havana lige ved siden af den gamle by. Bygningen er næsten en eksakt kopi af Capitol i Washington DC – Capitolio er blot en smule større og lidt pænere dekoreret. Oprindeligt bygget til at huse det cubanske parlament, men huser for øjeblikket Videnskabsministeriet og et stort bibliotek.

Baseball fylder meget – især hos mændene. Mændene i baggrunden mødes hver dag for at tale om baseballs mange taktiske overraskelser og store navne.

Økonomi

Cuba har en dobbelt økonomi med to adskilte systemer, der fungerer side om side og som fysisk er repræsenteret ved to møntenheder: CUP og CUC. Den cubanske pesos (CUP) økonomi er den cubanske befolknings møntenhed, og med den i hånden kan den købe de grundlæggende nødvendigheder i livet som helt basale

fødevarer, billig bolig – dog ofte med flere generationer under samme tag, billig transport, forudsat man har tid til at vente, samt kulturelle tilbud. En cubaner har derudover en medfødt ret til gratis uddannelse, gratis sundhedsvæsen, beskæftigelse, ledighedskompensation og handicap- og pensionsydelser. Parallelt med CUP-økonomien eksisterer

sterer en helt anden møntfod - den konvertible peso (CUC), der omveksles til lidt under en dollar og er eneste gangbare mønt i turist- og eksportsektoren. Med den i hånden er der adgang til de importerede varer, der ikke findes i CUP-forretninger, slet ikke under særlige perioder i fredstid.

Regeringen forsøger med den ene hånd at balancere en mere åben økonomi, samtidig med at den med den anden fortsat håndhæver en stærk politisk kontrol over landet. For at klare de voksende problemer med mangel på fødevarer og forbrugsgoder og en stadig svagere infrastruktur efterlyses reformer for at styrke arbejdsstyrkens motivation og hæve produktiviteten. Energien er et af de områder, hvor reformer er sat i værk på en håndfast måde.

Fidel Castros energirevolution

Cubas energiforsyning er generelt nedslidt. Kraftværkerne fra sovjettiden er forældede, ineffektive og strømafbrydelser sker hyppigt. Da Sovjetunionen blev opløst, forsvandt også Cubas billige og stabile olieforsyning. Øen blev i bogstaveligste forstand mørkelagt, og økonomien gik i stå. I 2005 opfordrede Cubas tidligere præsident, Fidel Castro til en energirevolution.

Med energi-revolutionens slogan, "Spar på energien!", lykkedes det Fidel Castro endnu en gang at rejse sit folk i en fælles kamp. 40.000 unge kickstartede sammen med Fidel Castro den cubanske energirevolution. Bevæbnet med trappestiger og blå rygsække fyldt med elsparepærer kom de unge direkte ind i cubanernes hjem, udskiftede millioner gamle pærer med nye lavenergipærer og tilbød alle borgere nye køleskabe til en billig penge - foruden riskogere, aircondition, tv og alle mulige andre apparater i de private husholdninger.

Som en vigtig del af energi-revolutionen får de fleste cuba-

Det cubanske flag fylder i gadebilledet. Cubanerne er sociale og selskabelige og mødes gerne for at tale sammen.

nere en aftale med banken om afdragelse af lån. Yderligere er der oprettet en bytteordning, hvor betingelsen for at få et nyt tv, vaskemaskine og andre elektriske apparater til en favorabel pris og på afdragsordning er, at de gamle apparater skal kunne fungere, når de leveres tilbage. Resultaterne har allerede vist sig i form af et mindre strømforbrug og færre strømafbrydelser. Udsiftningen til lavenergipærer har blandt andet betydet en besparelse af strømforbruget i husholdningerne.

Energirevolutionen betyder, at cubanerne er Latinamerikas mest energibevidste forbrugere. Regeringen er allerede i gang med flere initiativer for at udnytte alternative energimuligheder herunder biogas, sol, vind og vand.

Befolkningen

Cuba har den bedst uddannede befolkning i Latinamerika, og analfabetisme er ikke eksisterende. Skolegangen er gratis, og eleverne bliver tilbudt mad og sportsaktiviteter i regi af uddannelsesstedet. Efter endt universitetsuddannelse skal den studerende arbejde et sted staten bestemmer i to år. Hjerneflugt er en stigende

udfordring. På grund af adgangen til de konvertible pesos via drikkepenge vælger mange højtuddannede at tage et servicejob i turistindustrien. Resultatet er, at uddannelsessektoren mangler undervisere og industrien ingeniører.

Cuba har flest læger pr. indbygger og er aktiv inden for kræftforskning og forskning i tropiske sygdomme. Som en del af Cubas bistandspolitik sender Cuba læger og sygeplejersker til de lande, de samarbejder med. Ytrings- og pressefriheden er fortsat begrænset.

Handel

Turismen er Cubas vigtigste indtægtskilde. Den primære eksport er sukker, nikkel, tobak, fisk, frugt og grønsager. Landbrug er Cubas vigtigste erhverv og beskæftiger ca. 30 % af befolkningen. Sukkerrør er den altdominerende afgrøde, og sukkerrørspantagerne dækker 60 % af det dyrkbare område. Andre vigtige produkter er tobak, ris, majs, kartofler, ananas, bomuld, citrusfrugt alt sammen beregnet til eksport. Cubas olie er kun udvundet i små mængder og er af en dårlig kvalitet. Derimod har

Dans og musik er livsnerven i Cuba. Disse danserinder er fra den berømte danseskole Liz Alfonzo, hvor afrikanske rytmer blandes med flamenco og en snert af salsa.

Cuba flere andre naturlige råstoffer, så som kobber, guld, mangan og jernmalm og verdens største nikkelindustri. Udvindingen af det kostbare metal er siden midten af 1990'erne blevet udbygget i samarbejde med først og fremmest canadiske og kinesiske mineselskaber, i åbenlys trods mod den amerikanske regering.

Udenrigshandel

Kina er nu Cubas største handelspartner efter Venezuela med bilateral handel for 2,3 mia. dollars. Andre vigtige eksportmarkeder er Spanien, Holland og Canada. Dansk eksport til Cuba var i 2007 på 162 mio. kr. og forventes at stige i 2009. USA har en årlig fødevareeksport til Cuba på ca. 1,6 mia. kr.

USA's embargo mod Cuba

Embargo er et forbud mod eksport til eller import fra et bestemt land af visse varer. Den amerikanske embargo mod Cuba blev vedtaget ved lov i 1992 med det formål at presse styret til reformer, demokrati og forbedringer af menneskerettighederne. Embargoen blev yderligere strammet i 1996 ved det, der kaldes

the Helms-Burton Act. Loven er opkaldt efter sine oprindelige initiativtagere, den nu afdøde senator Jesse Helms, republikaner fra North Carolina, og repræsentant Dan Burton, republikaner fra Indiana. USA fastholder, at formålet med Helms-Burton-loven er, at USA kan retsforfølge virksomheder, der viderefører en virksomhed i Cuba, som Cuba har eksproprieret fra USA. Derudover kan USA med hjemmel i denne lov nægte udenlandske forretningsfolk adgang til Cuba. Der er kun ganske få eksempler på, at loven har været taget i brug, men den har en høj præventiv effekt.

Samhandel skaber dialog

EU, Canada og Mexico har været bannerførere i kampen mod den amerikanske embargo, som de mener er unødvendig, urimelig og uden den tilsigtede virkning. Argumentet er, at netop samhandel skaber dialog og åbenhed, ikke boykot. Det cubanske marked er relativt lille, og derfor af tilsvarende økonomisk betydning. Men mange cubanere er imod embargoen og hævder, at den går

ud over den cubanske befolkning snarere end dets regering.

USA's embargo mod Cuba i fremtiden

Efter Fidel Castros magtovertagelse i 1959 har alle amerikanske præsidenter siden Kennedy været tilhængere af en fortsat embargo mod Cuba. For nyligt valgte EU at ophæve de midlertidige sanktioner mod Cuba, og det bliver derfor interessant, hvilken udenrigspolitisk linje USA's nye udenrigsminister Hillary Clinton vil føre i samarbejde med USA's nye præsident, Barack Obama. Sidste år gav han udtryk for at ville mødes med Castro og erklærede, at hvis Cuba indledte demokratiske reformer, ville USA være klar til at droppe embargoen og normalisere forholdet mellem landene.

Udenlandsk hjælp efter orkaner. "Den særlige periode i fredstid nummer to".

Sidst i august 2008 ramte orkanen Gustav Cuba med 233 km/t. Knap en halv mio. boliger blev helt eller delvist ødelagt, og 63.000 boliger er direkte styrtet sammen. El-forsyningen til store dele af landet er skadet, og dele af el-forsyningen er fortsat ikke genetableret. Allerede medio september raserede endnu en orkan, Ike, store dele af øen. Ødelæggelserne fra Ike og Gustav er tilsammen løbet op til USD 5 mia. Da Cubas samlede BNP er på USD 49 mia., har ødelæggelserne haft stor betydning for Cubas situation. Mange cubanere kalder det "Den særlige periode i fredstid nummer to".

I forlængelse af orkanerne har World Food Programme, Spanien, Brasilien, Rusland og Ecuador sørget for fødevarer og humanitær hjælp, og derudover har eksilcubanere stået i kø for at hjælpe. USA har samtidig tilbudt Cuba at lempe embargoen og tillade salg af fødevarer og byggematerialer til en værdi af USD 250 mio. samt tilbudt en økonomisk indsprøjtning på USD 5 mio. Dette har den

Udsnit af den første danske stand på Feria Internacional de Habana – Cubas største internationale messe.

DI – en organisation for erhvervslivet

DI er Danmarks største arbejdsgiverorganisation og har i dag 11.000 medlemsvirksomheder. DI arbejder for at forbedre danske virksomheders konkurrenceevne og vilkår. Medlemmerne er kernen af DI, og vi arbejder målrettet ud fra medlemmernes interesse. Vores medlemmer spænder fra de største til de mindste virksomheder inden for fremstilling, service, handel, transport og viden, og de beskæftiger 1 mio. medarbejdere - cirka halvdelen i udlandet.

DI's kontorer i København ligger på Rådhuspladsen og på Sundkrogskaj. DI har også kontorer i Bruxelles, Shanghai, Moskva, New York og i Sao Paulo i Brasilien, som hjælper danske virksomheder lokalt.

DI på messe i Havana

Messen Feria Internacional de Habana (FIHAV) er Cubas største internationale messe, som fandt sted for 26. gang den 2. - 8. november 2008. På FIHAV er Cubas vigtigste statslige aktører, agenter og handelsvirksomheder til stede. Danmark var for første gang repræsenteret med en fælles stand på messen arrangeret af DI. Standen blev flittigt besøgt af myndigheder, virksomheder og agenter, der ønskede at høre mere om, hvilke produkter og serviceydelser DI's virksomheder kan tilbyde, og for at udtrykke deres interesse i at få flere danske investeringer til Cuba. Ud over Danmark var virksomheder fra 55 andre lande repræsenteret, inklusiv USA. Finansiering er ikke så lige til i Cuba, men det store antal tyske og spanske virksomheder, der var til stede på messen, giver en indikation af, hvilke lande der – ud over stærke historiske bånd – også har relativt lettere adgang til finansiering. Ud over disse to lande var også Italien, Brasilien, Canada, Kina og Panama repræsenteret med store stande.

Dette års messe havde det største antal deltagende virksomheder og flest lande repræsenteret. Et muligt signal om at der blæser nye vinde over Cuba både politiske og kommercielle.

cubanske regering dog afvist, så længe USA opretholder embargoen. Regeringen har i stedet bedt USA løfte embargoen generelt.

Marit Hvithamar er chefkonsulent i Dansk Industri.

Alle fotos af forfatteren.

Kilder:

www.di.dk
www.cia.gov
www.um.dk
<http://whc.unesco.org>
www.ambmexicocity.um.dk
www.wikipedia.com
http://www.embassy-mexico.ca/html/index.php?display=story&full_path=/2005/june/15/cuba/

<http://www.fiu.edu/~fcf/cawo.html>

http://en.wikipedia.org/wiki/Helms-Burton_Act

<http://lanic.utexas.edu/la/cb/cuba/asce/cuba6/58cambell.fm.pdf>

<http://www.ucs.mun.ca/~ocroci/helmsburton.htm>

<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9407EFD81139F932A25754C0A960958260>

Geografiske data til uddannelsessektoren

Der er indgået en Statsaftale mellem Finansministeriet og Kort & Matrikelstyrelsen (KMS), som fra den 1. januar 2009 gør det muligt for statslige myndigheder, undervisningsinstitutioner, museer og fællesoffentlige portaler at få adgang til og anvende kort og geodata fra KMS. På KMS' hjemmeside under "Professionel anvendelse, Særligt for staten", kan du læse mere om den indgåede aftale, link:

<http://www.kms.dk/Professionelanvendelse/Saerligtforstaten/>

Princippet i Statsaftalen er, at hver enkelt institution skal kunne betjene sig selv med data via internettet. For uddannelsesinstitutionernes vedkommende arbejdes der lige nu på at etablere et samarbejde mellem UNI*C og KMS således, at folkeskoler og gymnasier får adgang til KMS' data via UNI*C.

UNI*C og KMS vil informere yderligere herom.

KMS håber, at den nye aftale vil bane vejen for en øget brug af kort og geodata i undervisningen i folkeskoler og gymnasier.

Geografforbundet arrangerer busudflugt til Kullen og Söderåsen med fokus på Skånes geologi

Kullen og Söderåsen

"Geologi, Urberg og kul i det nordvestlig Skåne"

KULLEN – et fragment af det skandinaviske grundfjeldsområde Baltica

Kl. 06.20 om morgenen den 16. december ramte et jordskælv Skåne og Sjælland. Det havde epicenter i den fennoskandiske randzone og blev målt til 4,7 på Richterskalaen.

Med sin beliggenhed i den såkaldte Tornquist-zone hører Skåne til de geologisk set mest komplicerede områder i Nordeuropa. På turen indgår beskrivelser af de mange forkastninger og magmatiske gange, der til forskellige tider har gennemskåret det skånske område. Det Baltiske Skjold's prækambriske kontinentale skorpe er resultatet af en lang og kompleks udvikling, der startede for ca 3,1 milliard år siden i den nordøstligste del af det Baltiske Skjold. Det dannede Kola-Karelske mikrokontinent påsvejsedes senere igen andre arkæiske kontinentdele, så et større kontinent voksede mod sydvest. Den sidste påvirkning af Skandinavien skete i forbindelse med den Svekonorvegiske bjergkædedannelse,

der fandt sted for 1,1-0,9 milliarder år siden, sandsynligvis som resultat af en kontinent-kollision mellem Baltica og Amazonas kontinenterne, og som især påvirkede områder i Sydnorge og den vestligste del af Sverige. Siden Palæozoikum har Skåne fungeret som en stødpude mellem pladetektonisk mere aktive områder og Baltica pladen og er gennemskåret af en række elementer, der afspejler forskellige perioder med tektonisk aktivitet og magmatisk aktivitet.

Ekskursionen vil belyse en række af de tektoniske, magmatiske og metamorfe processer, der har givet Kullen og andre af de skånske åse deres nuværende udseende, og som afspejler mange hundrede millioner års geologiske aktivitet.

Tid: Lørdag den 28. marts 2009, kl. 8.45 til 18.00

Sted: Vi mødes på Helsingør Station kl. 8.50, i banegårdshallen, og afgang med Sundbussen kl. 9.00.

der sejler os over til Helsingborg. Her venter en svensk bus, der vil køre os frem til lokaliteterne.

Turens faglige leder er geolog, Jens Konnerup-Madsen, Institut for Geografi & Geologi, Københavns Universitet.

Tilmelding og betaling SKAL ske til turens arrangør, Nikolaj Bunniss senest den 20.marts

på tlf. 2248 7798 eller e-mail nikolaj@comxnet.dk

Pris per deltager kr. 250 kr. Beløbet dækker bustransport, færge, guide og kompendium.

Husk: Fornuftig påklædning - vi skal være ude meget af tiden (inkl. frokost-pausen).

Madpakke + drikkevarer skal medbringes hjemmefra - det er usikkert hvis man satser på at købe ind på vejen.

Cuba – musikken og sjælen

Afrocubansk dans. Det er Changó, ildens, lynets/tordenens, krigens, trommernes gud, der dances. Her fremført af ensemblet Afro/Cuba i havnebyen Matanzas. Foto: Sven Fenger.

En beretning om en livslang forelskelse i landet, musikken og de, der bor der.

Af Sven Fenger

Det hele startede, da jeg som ung kandidat i musikvidenskab fra Århus Universitet fik en måneds rejsestipendium til Cuba. Dengang fyldte det socialistiske vældig meget i min ansøgning. I dag er toningen noget anderledes. Det skyldes ikke så meget et personligt politisk stemningsskifte som det enkle, at Cuba er et ufatteligt smukt, energisk og livgivende land, som det er umuligt ikke at blive grebet af, når man først har været der.

Dagbogsnotater 1982

Ankomst

Det er en tropisk lummerhed aften. Jeg er slet ikke kommet til Cuba endnu. Jeg står bare uden for en forladt lufthavn og sveder og venter på en taxa. Det kunne lige så godt have været i et hvilket som helst andet spanskaltende land i nærheden af ækvator, hvis det ikke havde været for skiltene med revolutionære slagord og det cubanske flag, der vajer foran bygningen.

Men i taxaen, et amerikansk slagskib fra 1950'erne med pyntelister og gesvejsninger, indfinder den sig lige pludselig. Den første

rigtige oplevelse af landet. Chaufføren roder med bilradioen, forbinder et par løsthængende ledninger, og med ét fyldes taxaen med den musik, jeg er kommet for at opleve: *rumba, son montuno, cha cha cha, bolero*.

I samme sekund åbner landet sig. Vognen spinder af rent velvære. Kører om kap med fætre og kusiner af samme fornemme familie. Aftenen er duftende og forførende.

Nu er det, som det skal være. Det er ikke *Havana by night* endnu. Det er forstæder og kongepalmer. Men jeg er ankommet.

Dagen efter

Jeg indtog *cervezas* og *mojitos* i rigelige mængder i går, så nu står den på yoghurt, kaffe, æg, ananas, bananer og bananer. En storby med to millioner indbyggere skal erobres. Og det skal ske i dag.

Ned til vandet, der ligger 200 meter fra hotellet. Langs strandpromenaden ind mod den gamle bydel. Havana set herfra ligner ikke en moderne hovedstad i 1980'erne, snarere en kulisse i en Humphrey Bogart film: slidte huse fra kolonitiden i udviskede gule, røde og blå nuancer, ame-

rikanske biler fra 1950'erne, der forpuster luften med blålig udstødningsgas, og unge pågående fyre, der ustandseligt vil veksle sort og sælge cigarer.

Fra havnen tager jeg ind i den gamle bydel, hvor cubanere plejer søndagen med at spille baseball i gaderne, holde siesta på små grønne frimærker, spise is eller gå tur med børnene.

Alle hudfarver er repræsenteret. Gaden er dagligstue.

Langt inde i bydelen, i en af sidegaderne, lyder der pludselig en rumba fra en af baggårdene. Jeg går derind og får øje på nogle unge fyre, der spiller *congas*, *bongos*, *claves* og *maraccas*. Uden særlig meget energi. Men det er ikke til at tage fejl af. De kan godt spille den rytme. Der arbejdes målbevidst med tønderne, pindene og raslerne.

Jeg fortæller dem, at jeg er *periodista de la musica* og gerne vil høre dem spille, hvad de nærmest opfatter som en vits og som en indledning til at forhandle sortveksling.

Bata-trommen er et genuint vestafrikansk instrument, "indført" af slaverne fra Vestafrika og raffineret i Cuba. Billedet viser bata-trommen i sammenspil med et moderne latin jazz/rock ensemble i Havana: Mezcla. Mezcla betyder direkte oversat blanding eller mix. Hvilket er ideen med orkesteret: blandingen af den vestafrikanske kulturarv med vestlig musik, fra jazz og rock til rap og techno.

Den mest almindelige populærmusik på landet i Cuba hedder Son, forfaderen til den moderne Salsa. Det er musik, der har rødder i lokalsamfundene. Teksterne er lyriske og samtidig helt-nede-på-jorden kommentarer til livet, naturen og kærligheden. Dansen er en selvfølgelig del af musikken. Bassisten på billedet står faktisk og danser med sin kontrabas.

Taxa

Chaufføren sidder med halvbåbne øjne og ser nærmest lidende ud i middagsheden. Irriteret og konstant dyttende. Han har skruet himmelhøjt op for radioen og lader uanfægtet larmen sive ind i ørerne og ud af vinduet.

Men pludselig sker der noget. Hans favorithit bliver spillet. Et moderne salsaarrangement med perkussion og især timbales helt fremme i lydbilledet. Og pludselig er han en anden. Bliver levende, åbner øjnene helt og kører mere aggressivt. Han spiller timbales på rattet. Breaks sidder som de skal. Han har et sted på ratstammen, som giver en særlig effektfuld lyd, når den rammes med ringfingeren, og som han kun bruger for at markere specielle overgange. Han synger og bruger hornet diskret.

Da hittet er ovre, er han den samme som før, småirriteret og passivt lidende i heden.

Natklub

Tærsklen til de mere mondæne natklubber er høj. En stor, tyk cigarrygende dørvogter ved *El Parisien* kræver, at jeg ankommer i selskab med en dame. Ellers *no entrada*. Og det hjælper ikke, at jeg forsikrer, at jeg vil betale med dollars. Det går han ud fra som en selvfølge, at jeg vil.

I det lidt mere ydmyge Salon Rojo er dørvogteren knap så nøje-regnende og åbner døren, efter at have sikret sig, at jeg har dollars på lommen. Jeg smutter ind foran 50 tålmodigt ventende cubanere, der ikke har dollars på lommen, og kommer ind i et stort rum i rødt plys og imiteret guld. Showet, musikken, dansen og sangen er i top. Ligeså priserne på drinks. Alt sammen meget fascinerende, men også lidt kedeligt og dekadent.

Da showet er ovre, er der pludselig sket noget ude i forhallen. Det viser sig nemlig at være et dansested med enormt meget tryk på og med en flot spillende

Troubadurer i Cienfuegos, en provinsby på sydkysten af det midterste Cuba. Troubadursang er en kunstart på højt niveau i Cuba. Den mest kendte sang i genren hedder "Guantanamera", men der findes utallige, som blot venter på at blive opdaget i den store verden. Foto: Sven Fenger.

salsagruppe, *Los Yakos*. (Som jeg senere finder ud af ikke regnes for noget særligt her i Havana, men det er en anden historie.)

Ansporet af stemningen, musikken og rommen er jeg med i dansen, men erkender hurtigt, at det skulle jeg ikke sådan uden videre have indladt mig på. For *rumba* er en pardans, hvor spil og modspil mellem mand og kvinde er det væsentlige, og hvor hovedparten af bevægelserne foregår i bækkenpartiet. Hvilket er enormt svært, når man som jeg ikke har øvet sig et halvt liv.

Den rumba, vi lærte i min sønderjyske danseskole i begyndelsen af 60'erne, var nærmest en cha cha cha. Hvilket er noget helt andet.

Ekskurs: Cha cha cha er en relativt enkel og firkantet dans, som er genuin cubansk. Den opstod

blandt efterkommere af hvide franske emigranter i det sydøstlige Cuba, men bredte sig hurtigt til resten af øen i slutningen af 1950'erne, og herefter ud i den store verden. Grundtrinene er måske lidt indviklede, men ikke uoverkommelige at lære for ikke-cubanere.

Rumba er derimod en kompliceret afrocubansk tradition, hvor alle bevægelige dele af kroppen er i gang, og hvor musikken, sangen og dansen udgør et hele. Rumba er et sort fænomen, som stammer fra plantagerne og de sorte områder i byerne lige omkring slaveriets opløsning i slutningen af det 19. århundrede. Det er voldsomt, farverigt og eksotisk. Og det var med denne tradition i ørerne og på nethinden, hjemvendte amerikanske turister begejstret fortalte om Cuba og Rumba og

Dans og musik er et fag i en cubansk børnehave. Her i en børnehave i Havana. Foto: Jakob Kiørboe.

musik ud over det sædvanlige. Rumba blev simpelthen et begreb for cubansk musik i efterkrigstidens USA.

Cha cha cha og den langsomme dans Bolero kunne man forstå rent musikalsk samt lære at danse. Og man kaldte for nemheds skyld det hele for rumba. Så var alle med. - Bortset fra de eksilcubanere, der boede i USA og vidste bedre. Men de sagde ikke noget, for business er business. Og den var god i de år, hvad angår cubansk musik.

Casa de la trova

Casa de la trova i det gamle Havana har til huse i en bygning, der udvendigt og indvendigt minder om spansk koloniherrredømme. En stor og mørk fæstning set fra gadeplan. Men ikke uden en vis charme indvendigt med sine sto-

re lyse pastelfarvede rum, gesimser, smedjærn og statelige brune træmøbler.

Publikum er ældre mænd og kvinder, og udøverne kun en smule yngre. Fra 60 og opefter er mit bud. Alle så tilpas gamle, at deres forældre og bedsteforældre har levet i Cuba i den sidste fase af det spanske koloniherrredømme, mens slaveriet var et højst virkeligt mareridt.

Der bliver sunget traditionelle troubadoursange fra dengang, salsaen var i sin vorden og hed *son* og blev spillet i små besætninger med guitar, congas, håndpercussion og sang. Der bliver sunget *habaneras*, der kan minde om den argentinske tango. Og der bliver spillet danzon-lignende klavermusik med lån fra den europæiske salonmusiks overskudslager af virkningsfulde klicheer.

Når musikken er bedst, er alle med, klapper, synger og maler vandrette ottetaler i luften med hofterne. Dansen er måske ikke helt så elegant som i de natklubber, hvor unge og midaldrende er på banen. Af og til markeres bevægelserne blot. Men oplevelsen af at møde det dansende Cuba er ikke mindre.

Coro Nacional

Formiddagsprøven med *Coro Nacional* foregår på førstesalen i et af de tidligere amerikanskejede palæer i Vedado ikke så langt fra Havanas centrum. Jeg har fået lov til at optage musikken med min medbragte Nagra-båndoptager.

Nærmest til ære for mig synger de nogle af de populæreste cubanske korsatser.

Det starter i det stille. Koret sidder ved pulte med noder foran sig. Det er smukt vokalarbejde og ren velklang. Men også grundlæggende rytmiske figurer og melodiske fraseringer, der leder tanken hen på gadens og natklubbens salsa. Efterhånden stiger stemningen. Energier forløses og koncentrerer. Øjnene lyser af intensitet og meditativ

fordybelse. Pultene bliver til imaginære congas. Og så er rumbaen der igen.

Jo mere jeg lytter mig ind på musikken her i landet, des mere fornemmer jeg historiens vingesus.

Urkilden springer stadig. Det er, som om det var i går, plantagerne genlød af slavernes afrikanske trommedans.

Santiago de Cuba

Santiago de Cuba ligger én nats kogende togrejse fra Havana og 2,5 breddegrader sydligere. Her er stegende hedt og på alle måder dejligt. Der bor omkring en halv million mennesker i denne by, hvor husene ikke er over to etager. Menneskene er en nuance sortere her, og livet ligeså sammenlignet med Havana, der kan virke mere klassisk spansk tilsat USA i 50'erne og Østeuropa i 70'erne.

Det handler om *Noches Culturales*, den stedlige byfest, der finder sted lørdag og søndag aften. Ikke hver uge, men næsten. Musik og teater, plakatkunst, dans og caféliv i én kaotisk blanding. Og som ved alle andre festlige lejligheder i Cuba er det musikken, der både indleder, er hovedtaler og har det sidste ord: traditionel troubadoursang og *Nueva Trova*. Argentinsk tango, hvilket endnu engang minder om, at musik-kulturerne er tæt forbundne i Latinamerika. *Charanga*, eller *típico*, som det også kaldes, og som er betegnelsen for den salsa, der spilles på disse kanter. Besætningen adskiller sig noget fra den, man bruger i Havana. Violiner og fløjter erstatter trompeter og saxofoner. Det giver musikken en lidt anden, mere intim karakter. Men de afrikanske rødder er de samme.

1992, andet besøg

Således og meget mere skrev jeg i min dagbog, da jeg besøgte Cuba første gang. Fascineret som jeg

var af et Cuba, der var sammen-sat af ikke færre end 4 forskellige kulturkredse: Latinamerika, Sydeuropa, Vestafrika og endelig Østeuropa, som landet dengang var gift med.

I 1992 har jeg igen Cuba inde under huden. Og hjemvendt fra endnu en rejse må jeg efter at have genlæst dagbogsnotaterne konstatere, at de stadig holder - på trods af de 10 år, der er gået.

Der er selvfølgelig sket et og andet i de mellemliggende år. Cuba er blevet isoleret som aldrig før efter kommunismens fald og opløsningen af Sovjetunionen. Handelsaftalerne med de tidligere venner eksisterer ikke længere. Det gør derimod USAs handelsblokade, der aldrig har fungeret mere effektivt. Transportsystemet er brudt sammen på grund af mangel på olie. Afgrøderne rådner op på markerne, fiskene boltrer sig i havet, og i Havana står folk i kø halve dage for at sikre sig de knapt tilmålte rationer.

Alligevel er det ikke et Cuba på randen af borgerkrig, jeg møder. Mine medbragte dommedagsvisioner, der er blevet næret af det østeuropæiske opgør med stasi-vældet, gøres til skamme i mødet med dette land, hvor troen på revolutionen på trods af alle odds stadig lever.

Livet på gaden sprudler som altid. Musikken spiller lige så intens som før, og folk danser rumba med usvækket energi.

Cuba er stadig en rejse og et studie værd.

2004, mange besøg senere

"Socialismo o muerte" (*Socialisme eller døden*) er stadig den fremherskende graffiti på murene, der flankerer byernes hovedstrøg. Men turismen er nu endegyldigt landets vigtigste indtægtskilde - fra et par hundrede tusinde i begyndelsen af 90'erne til over 3 millioner i 2004. Og det præger livet mere end noget andet: ikke

Hotel Nacional er et legendarisk hotel i Havana. Her har alle besøgende stjerner, der var/er noget ved musikken, filmen, politikken, mafiaen ..., boet siden engang i 1920'erne. Stilen er uforandret i dag. Man forventer nærmest, at Errol Flynn dukker op i baren eller Frank Sinatra giver et nummer i cabaret'en. Foto: Sven Fenger.

bare i turistcentrene Varadero og Havana, men også langt ude på landet, hvor udsigten til at tjene nogle få dollars kan få folk til at slippe, hvad de har i hænderne for at sælge cigarer, musik, friskpresset sukkerrørsjuice eller tilbyde tjenesteydelser som at vise vej til et toilet med rindende vand og toiletpapir.

Turisten er hellig, og dollaren er den strålekrans, der fastholder illusionen.

Det kan være svært at se forskel på den spanske solkyst og Varadero - hvis det ikke lige var for musikken, der aldrig standser. Og hermed er vi ved en af de helt store begivenheder, der måske ikke syner af så meget, men som ikke desto mindre har betydet lige så meget for det cubanske omdømme som Fidel, cigaren og rommen og pavens besøg i 1998.

I efteråret 1999 satte den tyske filminstruktør Wim Wenders med den smukke musikfilm "Buena Vista Social Club" en tyk streg under, hvad de altid har vidst på

Cuba, og hvad der efterhånden er ved at gå op for vores kulturkreds: at Cuba rummer en af verdens rigeste og mest originale musik-kulturer. Det blev pludselig in ude i den store verden at gå i byen og lytte til cubansk musik. Buena Vista-musikerne kunne regne med fulde koncertsale, når de optrådte i Europa. Og publikum var ikke blot de sædvanlige Cuba-entusiaster men også den absolut bedre og ikke mindst pengestærke middelklasse.

Hermed en del af forklaringen på de 3 millioner turister.

2008, igen igen

Jeg har besøgt landet over 30 gange siden 1982, og mens jeg lige nu tager afsked med Havana igen igen, griber jeg mig selv i at planlægge næste rejse.

Wim Wenders sagde det på denne måde i et interview i 1999: "Havana er et utroligt og unikt sted. Så snart man ankommer, befinder man sig ikke længere i den samme tidsalder. Det er,

som om man tager store skridt bagud i tiden og lander et eller andet sted i de sene 60'ere eller tidlige 70'ere."

Hertil vil jeg tilføje: musikken, der altid er nærværende, også når den ikke klinger i fysisk forstand.

- Musikken i det talte sprog - på gaden, ved købmanden, i privaten sammen med gode venner. Jeg forstår langt fra alt, men rytmen og sprogtonen er ikke til at tage fejl af.
- Musikken i gaden - du skal ikke gå mange hundrede meter i det centrale Havana, eller en hvilken som helst provinsby i Cuba, før 'the never ending rumba' sætter sig igennem fra en eller anden baggård.

- Musikken i at genkende sante-ria-tegnene, når de ligger lige for næsen af én i form af nogle hvide duefjer på et tilfældigt gadehjørne, der fortæller en lang historie om dyrefringer og ritualer, der er utænkelige uden trommer, dans, sang og afrikanske forfædre.
- Musikken i at gå rundt i det koloniale Trinidad en lummerhed lørdag aften og kunne vælge og vrage mellem mindst 3 dansesteder, der alle ligger i stenkastafstand fra hinanden og som alle har afro-cubansk musik eller troubadurmusik og som a la Buena Vista Social Club på programmet. Det koster 1 \$ at komme ind, og så har man ubegrænset adgang

til dansen og latteren og ren væren sammen med 100 andre lørdagsfrie cubanere.

- Musikken i den spanske koloniale arkitektur, i billedkunsten, i poesien.
- Isaac Delgado, Los Van Van, X Alfonso, Silvio Rodriguez, Pablo Milanés, Carlos Varela, Ernan lopez Nussa, Afro-Cuba, Ibrahim Ferrer, Omara Portuondo, Rubén Gonzales, Eliades Ochoa ...

Cuba er altid en rejse og et studie værd.

Sven Fenger er seminarielektor i musik på KDAS/UCC.

Valle de los Ingenios, Sukkermøllernes Dal, Trinidad de Cuba, hvor man som det første sted i Cuba indførte slaver fra Vestafrika, og hvor rigdommene i kolonitiden blev grundlagt. Oprindeligt var 43 sukkermøller i drift. I dag er en enkelt bevaret, der fungerer som udflugtsmål og restaurant.

Cuba, geografi, økonomi og turisme

Af Brian Rasmussen

Cuba er de senere år blevet stedet hvor mange danskere – både charter-, studie- og individuelle rejsende tager til. Det er smukt, mangfoldigt og overraskende. Man møder et folk, som på trods af de for os åbenlyse problemer der tydeligt eksisterer ikke helt har mistet deres humør og åbenhed. Næsten tværtimod.

Beliggenhed og klima

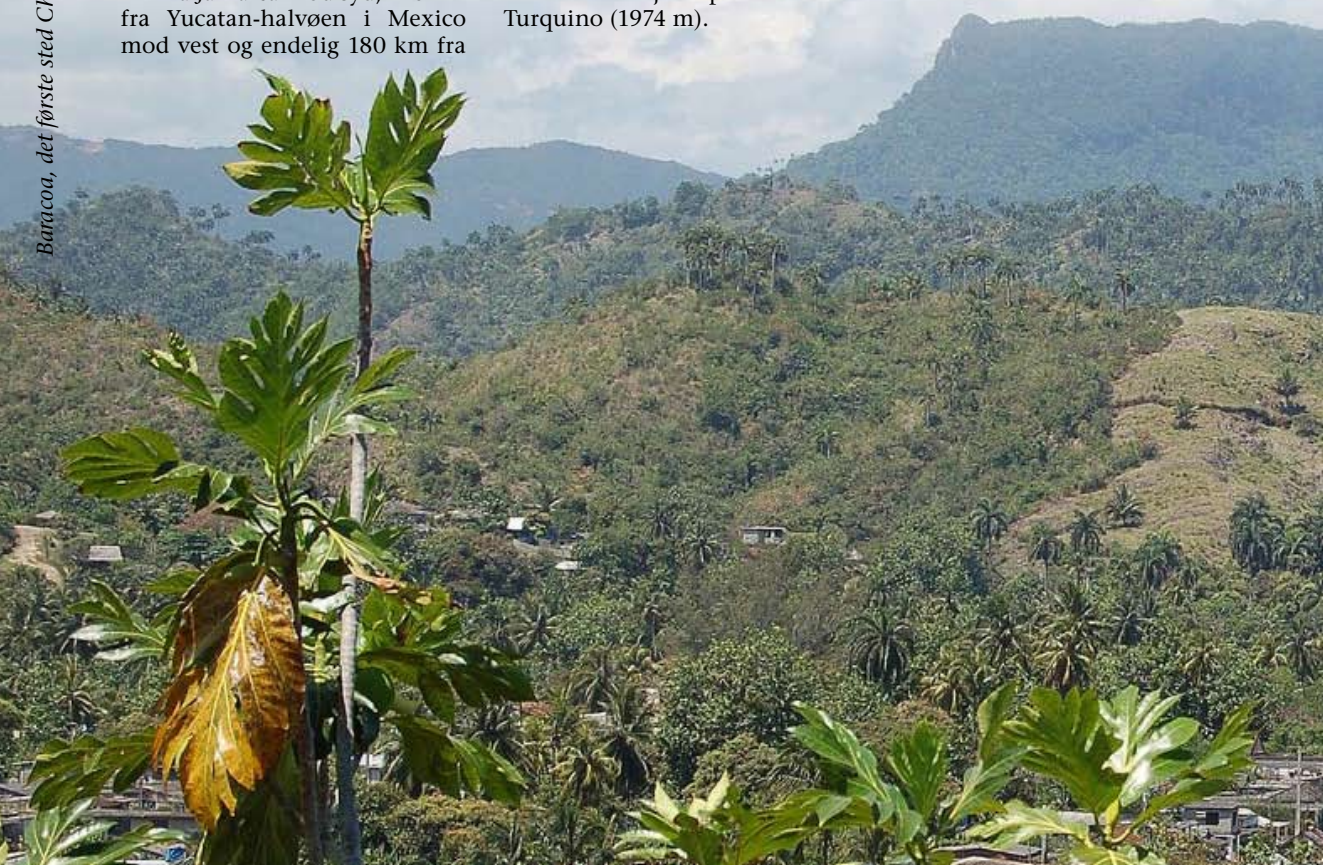
Med sine 110.992 km² er Cuba den største ø i Det caribiske Hav af De store Antiller.

Med en længde på godt 1.200 km og en bredde som varierer fra 190 km på det bredeste sted i den østlige del til 30 km på det smalste sted i den vestlige del, ligger øen som en krokodille på kortet. Et dyr cubanerne selv sammenligner deres land med.

77 km fra Haiti mod øst, 146 km fra Jamaica mod syd, 210 km fra Yucatan-halvøen i Mexico mod vest og endelig 180 km fra

Florida, USA mod nord. Landskabet strækker sig i bølgende grønne bakker og dale. Næsten overalt ses sukkerrørsmarker, grønne uopdyrkede arealer og den karakteristiske knejsende kongepalme, som er Cubas nationaltræ. Der er tre bjergkæder på øen, Sierra de los Organos i den vestlige del, Escambray-bjergene i den centrale del og den nok meste kendte bjergkæde Sierra Maestra i den østlige del, som har Cubas højeste punkt – Pico Turquino (1974 m).

Klimaet er tropisk – fugtigt og varmt. Den gennemsnitlige årstemperatur er ca. 25 grader. 19 grader for de koldeste måneder og 32 grader for de varmeste. Der er to årstider. Den tørre, kølige tid varer fra november til april, og regntiden fra maj til oktober. Men tør tid og regntid skal ikke tages alt for bogstaveligt. Det kan godt regne lidt i den tørre tid. Og i regntiden kan der komme et regnskyl om dagen, ofte heftigt

Fakta om Cuba

Af Brian Rasmussen

Areal: 110.992 km²
Befolkning: 11,2 millioner
Sprog: Spansk
Religion: Katolicisme, "Santeria"
Administrativ inddeling: 14 provinser og 169 kommuner
Racemæssig fordeling af befolkningen, ca.:

Mulatter	51 %
Sorte	11 %
Hvide	37 %
Asiater	1 %

Gennemsnitlig levealder: 76 år
Spædbørnedødelighed: 6,1 promille

Klima: Tropisk
Byer (større): Havana (2,1 mio.)
Santiago de Cuba (450.000)
72 % af befolkningen bor i byer.

Forfatning: Cuba er en socialistisk stat ifølge forfatningen.
Det Kommunistiske Parti er det ledende og styrende organ i samfundet.
Nationalforsamlingen er det besluttende organ.

Handel:
Vigtigste eksportvarer: Mineraler (især nikkel)
Citrusfrugter
Tobak og rom

Vigtigste importvarer: Olie
Maskiner, transport
Forbrugsvarer
Fødevarer

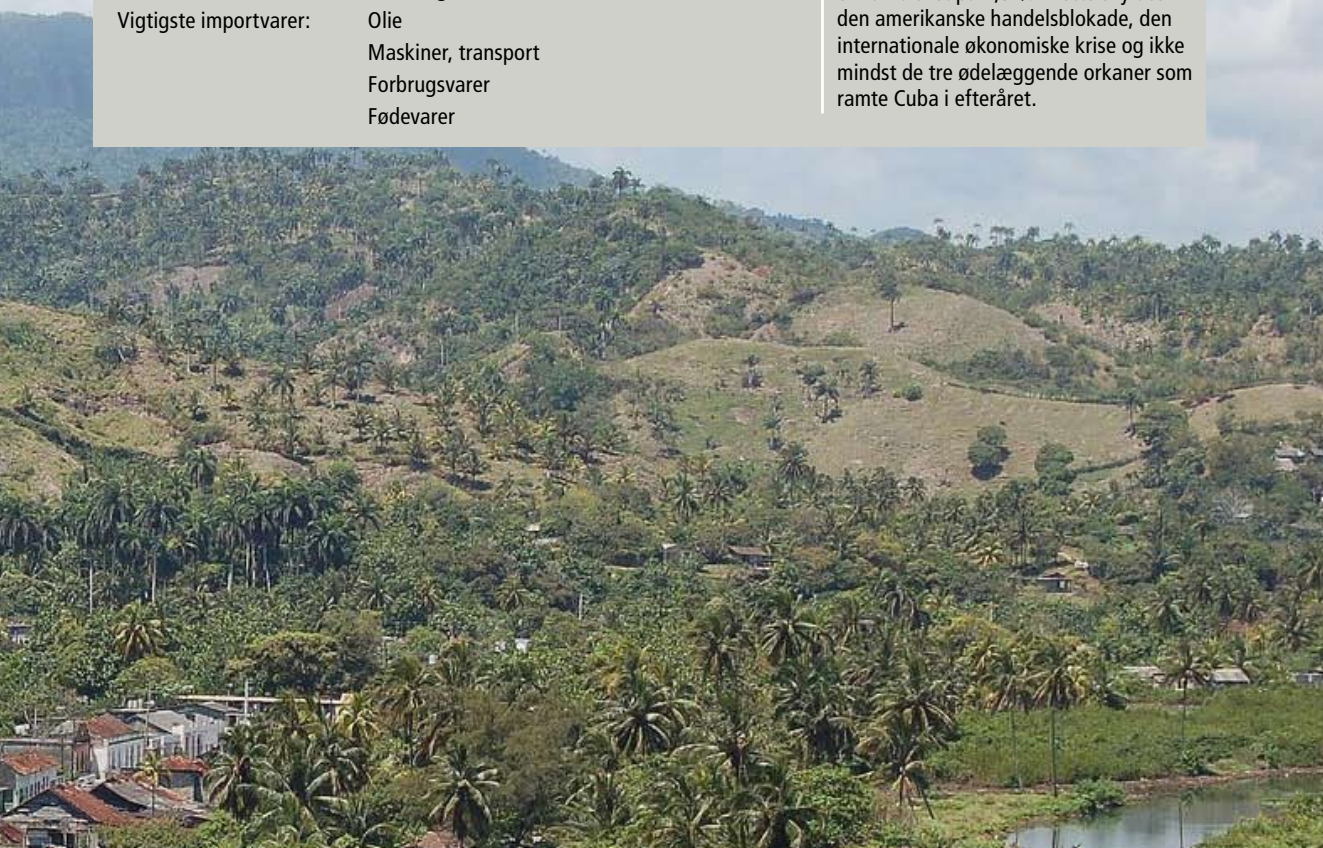

Cubas BNP:

1990	-2,9 %	I forhold til 1989
1991	-10,7 %	
1992	-11,6 %	
1993	-14,9 %	Samlet nedgang i 1990-93: 40,1 %
1994	+0,7 %	
1995	+2,5 %	
1997	+2,5 %	
1999	+6,2 %	
2001	+3,0 %	
2005	+11,7 %	
2007	+7,5 %	

Kilde: Ovenstående tabel er taget fra Cubas offentlige statistik. Denne regnes ikke ud efter samme økonomiske principper, som vi kender det, da det cubanske pengesystem er et lukket pengesystem, som ikke kan bruges som valutabetaling og omregning. Tabellen skal tages som en retningspil for tingenes tilstand.

2008 har været et af de værste år for Cuba rent økonomisk inden for de senere år, udtaler Cubas økonomiminister, Jose Luis Rodriguez. Cuba havde forventet en vækst på små 8 %, men væksten er kun blevet på 4,3 %. Dette skyldes den amerikanske handelsblokade, den internationale økonomiske krise og ikke mindst de tre ødelæggende orkaner som ramte Cuba i efteråret.

eller af længere varighed, men det er langt fra alle dage.

I december-januar-februar, kan der enkelte dage være en tør, kold vind, men ellers sol og varme som en dansk sommer. Månederne juni-juli-august er meget varme, samtidig med at luftfugtigheden er meget høj.

Befolkningen

Cuba har godt 11 mio. indbyggere, hvoraf 2,1 mio. bor i hovedstaden Havana.

Cubanerne er en rig blanding af mange racer, hvor det spanske og afrikanske blod dominerer. Karakteristisk for gadebilledet er denne skønne forening af alle tænkelige hudfarver.

Af natur er cubanerne venlige og åbne. Generelt er de gæstfrie og hjælpsomme (der findes også "platugler") over for turister, som de gerne ser i deres land.

Cubanerne er også i positiv forstand stolte som mennesker. Deres hjælpsomhed går aldrig over i det servile, og de bryder sig ikke om, når vi som turister udviser "herrefolksmentalitet". Og cubanerne er fulde af rytme og musik. Overalt på gaden og i hjemmene høres der musik tidligt og silde. Dans er et nationalt fænomen, som de får ind med modernismen. Selvom dagligdagen og problemerne i hverdagen er med til at gøre den besværlig, har cubanerne let til smil og latter. De kan stadig le af livets problemer. For af erfaring har de lært, at de nok skal blive løst på en eller anden måde. En enkelt ting kan dog gøre det svært for os danskere at komme rigtigt i kontakt med cubanerne og kunne forstå dem: de taler stort set kun spansk!

Joint Venture – Økonomi Hvordan og hvornår fik turismen sit store indtog i "det nye" Cuba

Det startede mere eller mindre i 1993. En trængt Fidel Castro

Dagligdagens trængsler kan være mangfoldige, også når der skal arbejdes.

Alt kan sælges til turister i dagens Cuba, bare de har hård valuta.

måtte gå på kompromis med sine tidligere ideer. Der fandtes simpelthen ingen alternativer til den såkaldte kapitalistiske markedsøkonomi. Cuba måtte tilpasse sig dette system og løse sin mere end akutte forsyningskrise, hvis det hele ikke skulle falde sammen. Som tidligere i nyere cubansk historie stod befolkningen med et overskud af penge, der stort set ikke var noget værd, der var intet at købe for disse. Den cubanske regering åbnede for, at udenlandske firmaer kunne komme ind på markedet. En lov, der faktisk var vedtaget i 1982, men aldrig var blevet effektueret. Det var og er især inden for turistindustrien, det har fundet sted.

Joint Venture kaldes loven. Her stiller Cuba med billig arbejdskraft og jord, mens udenlandske investorer primært stiller kapital til rådighed til at opføre mere eller mindre lukkede turistkomplekser. Ifølge loven må den udenlandske kapital ikke overstige 50 %, idet den cubanske partner (læs staten) bør have aktiemajoriteten. Ca. 700 udenlandske firmaer opererede i Cuba i starten af 2000. Et tal som vokser år for år her i starten af det 21. århundrede. Et tal som i dag har rundet de 800.

Det blev også tilladt cubanere at leje deres huse eller lejligheder ud til turister (casa particulares) og at åbne små restauranter

Store sukkerrørsarealer er nedlagt og ved at blive erstattet af arealer til fødevarerproduktion.

(paladar) i deres eget hjem, hvor turister kunne gå hen og spise cubansk i stedet for de sædvanlige statsrestauranter. Ved begge tiltag var der dog begrænsninger. Fx må der ikke ansættes ekstra cubansk personale til at servicere turisterne disse steder. Det skal foregå af husets beboere og en paladar må ikke have plads til mere end 12 personer.

Som noget nyt i Cuba indførtes også en form for skat. Personer, som ønskede at anvende de nye tiltag, måtte ansøge om tilladelse. Herefter betales der en licens, som er tabt, hvis der ikke kommer nogle turister og spiser eller bor der. Desuden skal

der betales skat af et eventuelt overskud. En indkomstskat som vi kender til det. Noget nyt for de cubanere som turde kaste sig ud i de nye tider.

Ikke kun frie markeder inden for fødevarerektoren åbnede, også håndværk og småindustri har taget del i denne udvikling. Der kom prisstigninger på elektricitet, spiritus og andre forbrugsvarer.

Det mest omfattende var dog, at dollaren blev legaliseret, og at den fik lov til at flyde over for den nationale pesos. Dollaren som det tidligere havde været forbudt for cubanere at være i besiddelse af, på trods af at der årligt tilflød cubanere bosat i Cuba omkring en mia. dollar sendt fra eksilcubanere i USA til familier i Cuba. Dollars som var blevet omvekslet til nationale pesos (1:1) og derefter distribueret til familierne. Nu betød det, at cubanerne, som modtog penge fra udlandet, selv kunne bestemme om de ville have dem i dollar eller pesos (vekslet efter alm. kursværdier som vi kender det). Dollarbutikker åbnede overalt, dog statsstyret. De, som var i besiddelse af dollar, fik kronede dage. De, som havde familie i udlandet og de, som arbejdede inden for turistindustrien, fik stor glæde af denne ændring. Men ... det skabte en stor ulighed, som ikke var kendt på samme måde før, og sociale forskelle blev synlige. Dollaren blev et værdisymbol. Gik forbrugsting i stykker derhjemme, kunne nye kun købes for dollar og i vestlige fabrikater.

Og der blev satset på turismen, mange nye hoteller blev opført, både statslige og med joint venture investeringer, fx er næsten hele nikkelludvindingen blevet overtaget af udenlandske firmaer.

Turismen er blevet Cubas største handelsvare. Den overgår langt de nærmeste indtægter som sukker, nikkel, tobak og rom, for bare at nævne nogle. Over 50 % af valutaindtægterne kommer fra

turistindustrien og den udbygges til stadighed.

USA og Cuba

For den menige amerikaner er det dog stadig ikke tilladt at sætte sine ben i Cuba. Den amerikanske regering forbyder amerikanere at rejse til Cuba. I enkelte stater giver det fængselsstraffe, i andre store bøder. Det afskrækker dog ikke mange, som tager til Cuba alligevel. De rejser fra Canada eller Mexico og får ikke noget stempel i deres pas ved indrejsen. Ca. 100.000 om året lægger hårde US dollars i Cuba.

Omlægning af landbruget

Den største radikalisering kom inden for landbrugsområdet. At et land som Cuba ikke er selvforsynende med fødevarer, fortæller lidt om den tidligere cubanske opbygning. Det var nødvendigt at gøre op med de store kollektiver og nedlægge dem. Her oprettedes til at erstatte disse et ministerium, UBPC – Unidas Basicas de Produccion Cooperativo, til at oprette og overgå til mindre brug, de såkaldte kooperativer. Der skulle nu satses på fødevarerproduktion. De store sukkerkollektiver blev nedlagt, og adskillige sukkermøller blev lukket, men det er ikke sket uden problemer og det er langt fra lykkedes endnu at blive selvforsynende med fødevarer. Det største problem var manglen på kompetente landarbejdere og personer, som havde erfaring med at drive kooperativer, men også at drive dem med den permanente mangel på energi, maskiner og reservedele voldte problemer. Det største var dog nok uviljen mod at overlade magten fra de statslige organer til kooperativerne og de private småbønder. Cuba importerer den dag i dag over 60 % af sine fødevarer!

Økonomi og handel

Budgetunderskuddet faldt fra 1990 - 1993 med over 40 %, stats-

Mikhail Gorbatsjov besøgte Cuba i 1989, en ny æra starter.

Cubas levestandard m.h.t. uddannelse og sundhed er det højeste i den tredje verden.

kassen var tom og der var ingen lånemuligheder. Derfor blev der i 1995 introduceret en såkaldt convertibel pesos, som gav adgang til, at visse dele af befolkningen, kooperativerne og eksportsektoren fik en del af deres løn i convertible pesos, som kan bruges i de såkaldte dollarbutikker. En strategi som blev benyttet mange år før i Vietnam og Kina.

Overordnet er det dog investeringerne fra lande uden for Cuba, som har været med til at få landet nogenlunde på fode igen. Lande som Spanien, Canada, Italien, Tyskland, Mexico og Kina har været førende i investeringer under joint venture systemet. Især inden for hotel- og turistvirksomhed, telekommunikation, landbrug, nikkel- og olieudvinding. Cuba har selv olie til at kunne drive den almindelige cubaners behov i hjemmet, resten dvs. til transport, fabrikker, landbrug etc. må importeres.

Mere interessant er nok de gode forbindelser, som Cuba har opnået med mange lande i resten af Latinamerika inden for de senere år. En kontakt efter adskillige lande har fået nye og progressive regeringer. USA har langsomt tabt indflydelse i Latinamerika, og de nye regeringer ser gerne CUBA som en del af Latinamerika. Denne tilknytning ses i organisationerne CORICOM, MERCOSUR og ALBA.

Det helt tætte forhold har Cuba dog til Venezuela. Og det er her, den største udvikling i Cubas økonomi ligger ved salg af service og tjenesteydelser. De to lande har siden 2000 haft handelsaftaler, som indebærer tjenesteydelser fra Cuba inden for sundhed og uddannelse og en lind strøm af billig olie og teknisk ekspertise fra Venezuela. Der findes omkring 17.000 cubanske læger i Venezuela som er med til at give et tiltrængt løft til hundredtusindvis af venezuelanere, der aldrig før har fået lægehjælp. Alt betales med billig olie og andre varer samt kreditter.

Turistindustrien fortsætter med at stige i Cuba. Alene i år, 2008 regner man med at 2,7 mio. vil besøge Cuba.

Cuba frigjorde sig fra den amerikanske dollar i 2005. De er nu gået over til at bruge den convertible pesos (CUC) som møntenhed sammen med deres egen nationale pesos. CUC er en møntenhed som "låner" sig op ad andre valutaer, især EURO. Dollar kan stadig veksles i Cuba, men der tages 22 % i vekselsgebyr.

Generelt kan siges, at det Cuba, vi kender i dag, ikke er noget dårligt land at leve i sammenholdt med de lande, der omgiver det. Ifølge FN's udviklingsprogram UNDP's liste over levestandarder, der måles på kø-

bekraft, gennemsnitlig levealder og antal af børn i skole, er Cuba placeret som nummer 70 ud af alle lande i verden.

Brian Rasmussen, forfatter, tidl. seminarielærer.

Alle fotos af forfatteren.

Læs

Cuba – en ø i Caribien, Forlaget Frydenlund 2006. Brian Rasmussen

Mit Liv, Schultz Forlag 2007. Ignacio Ramonet

Che Guevara, Forlaget Sohn 2007. Jon Lee Anderson 1997. Oversat og udgivet på dansk 2007.

Kuba, konflikt och salsa i Karibien, Carlssons Forlag 1997. Thomas Gustafsson.

Forlaget Frydenlund (www.frydenlund.dk) laver også studierejser, foredrag til/omhandlende Cuba.

Links

www.granma.cu

www.cubatransel.cu

eller blot google: Cuba

NYHEDER FRA GEOGRAFFORLAGET

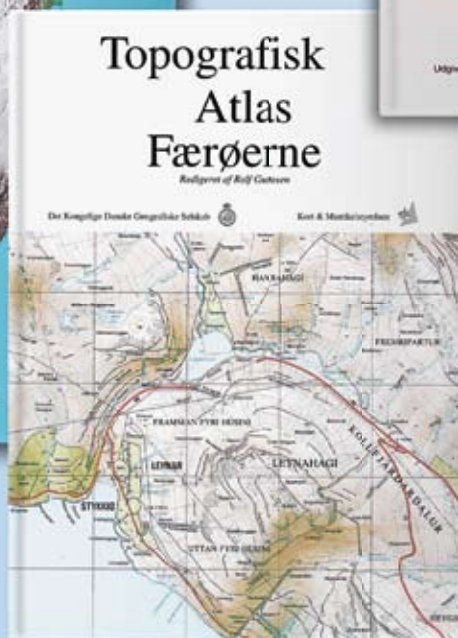
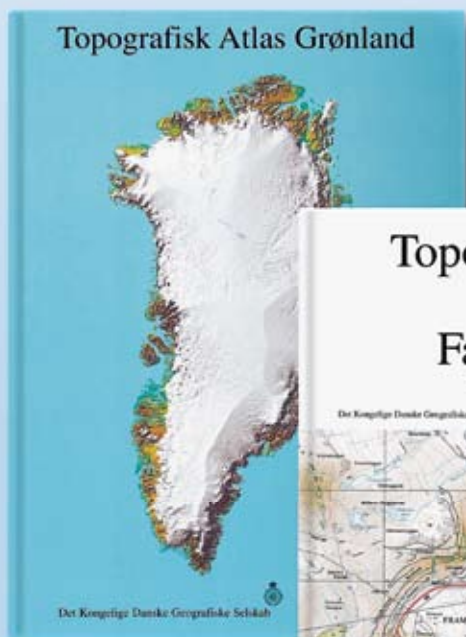
HISTORISK-GEOGRAFISK ATLAS

Til historie- og geografistuderende og til lærere i historie og geografi på de gymnasiale og videregående uddannelser.

HISTORISK-GEOGRAFISK ATLAS bidrager til forståelsen af det historisk udviklede geografiske miljø og menneskets omformning og udnyttelse af dets omgivelser.

Atlassets første del er en gennemgang af den historiske geografis udvikling og anvendelse i Nordvesteuropa, med hovedvægt på det sydlige Skandinavien.

Anden del omfatter nationale kortlægninger og studier af landbrug og bebyggelse i tidlig moderne tid, og tredje del er en ruralhistorisk geografisk regionsanalyse af udviklingen i Nordvestsjælland fra omkring år 1000 til 1688.

*J) 20% rabat til medlemmer af Geografforbundet og Det Kongelige Danske Geografiske Selskab. Alle priser er ekskl. moms og forsendelse.

HISTORISK-GEOGRAFISK ATLAS

192 sider, rigt illustreret med et omfattende kartografisk materiale.
Pris: 320 kr.

*Medlemspris: 256 kr.

Udgivelser i samme serie:

TOPOGRAFISK ATLAS GRØNLAND

278 sider, rigt illustreret
Pris: 236 kr.

*Medlemspris: 188,80 kr.

TOPOGRAFISK ATLAS FÆRØERNE

126 sider, rigt illustreret
Pris: 140 kr.

*Medlemspris: 112 kr.

Forefindes også i engelsk udgave til samme pris.

Turist i Cuba

Katedralpladsen i Havana Vieja. Store dele af gamle Havana er ved at blive sat i stand af bl.a. UNESCO.

Af Brian Rasmussen

Som turist vil man dagligt blive konfronteret med mange paradokser. Mulighederne er mangfoldige for at opleve et helt andet land og dets måde at tackle tingene på. Dvs. politisk, kulturelt og menneskeligt. Man kan selvfølgelig sætte sig ind i et fly og blive smidt ned på en strand eller man kan sætte sig ind i landets historie, politik og samfund og derudfra opleve andre kulturer og mennesker og deres måde at tænke på. I det følgende gives forslag og ideer til Cuba-rejsende.

Cuba, som blev opdaget af Christoffer Columbus i 1492, er nu for alvor ved at blive genopdaget. Associationerne er mange. Sol og nogle af verdens bedste strande. Glade og gæstfri mennesker. God musik, rom og cigarer.

Havana

Cubas hovedstad med godt 2 millioner indbyggere. Havana blev grundlagt i 1514 af spanierne. Den har levet en omskiftelig tilværelse. Den voksende slave-

handel og stigende produktion af sukker betød, at Havana hurtigt blev en af Latinamerikas rigeste og mest sofistikerede og elegante byer. Denne udvikling er fortsat helt op til vores tid. På trods af, at mange huse ikke er sat i stand inden for de sidste 40 år, sker der utroligt meget, og Havana vil altid være en oplevelse for besøgende. Havana ligger ved en bahia (bugt). De mest interessante områder at besøge vil være:

Habana vieja (det gamle Havana)

Det meste af gamle Havana stammer fra det 17. og 18. århundrede. Bydelen viser, hvordan spanierne boede. Arkitekturen er grundlæggende spansk præget, såvel hvad angår de store pladser eller paladser.

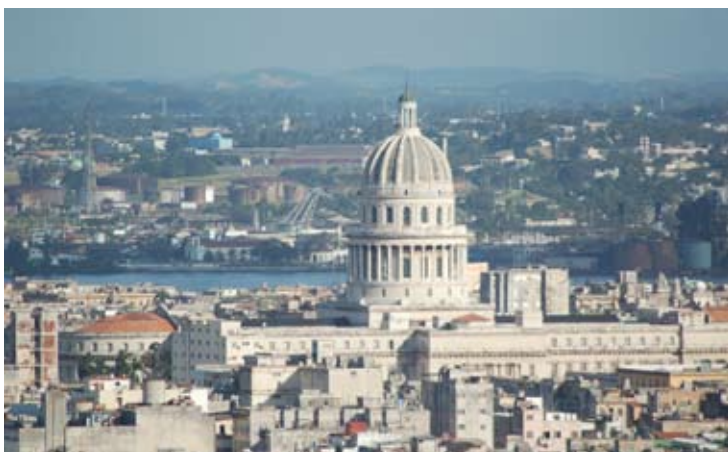
For nogle år siden blev gamle Havana erklæret for et bevaringsværdigt monument for menneskeheden, hvilket betyder at UNESCO bidrager til restaurering-

gen. På indeværende tidspunkt er det fortrinsvis området omkring Plaza de Armas, Plaza de la Cathedral og Plaza Vieja, der er blevet sat i stand, men restaureringsarbejdet fortsætter. I de restaurerede gader og huse er det som at træde ind i sidste og forrige århundreder.

Plaza de Armas var den første plads i Havana, grundlagt 1519. Den blev hurtigt det sted, hvor det administrative og kulturelle liv udfoldede sig. Pladsen er omkranset af mange vigtige bygninger i smukke udformninger, der sammen med beplantningen giver en helt speciel stemning. Her ligger fx El Palacio de los Generales, der nu er bymuseum. Paladset er måske den smukkeste barokbygning i hele Havana. Den har siden bygningen i 1776-1791 været det sted, hvor den øverstbefalende general, og senere den amerikanske guvernør boede. I dag bruges det udelukkende som museum, og der afholdes tit koncerter og arrangementer inde i bygningens smukke patio. Obispo-gaden, Gågaden som strækker sig fra Plaza de Armas og ned til Parque Central. I gaden ligger Ambos Mundos, hotellet hvor Ernest Hemingway boede. Ligeledes ligger for enden af gaden en af de mest berømte barer i Cuba, Floridita. Plaza de la Cathedral er den plads i Havana, der nok tiltrækker flest turister. Her er alskens kunsthåndværk, forretninger, gallerier og restauranter. Selve katedralen er en massiv kirke, som blev bygget i 1704 af jesuitterne.

En anden berømt bar i Havana, Bodequita del Medio ligger i en sidegade til pladsen. Omkring de to pladser er der et stort udbud af museer. Fx bymuseet, museet for kolonial kunst, våbenmuseet, Jose Marti's fødehjem etc.

Men ud over det nævnte er gamle Havana et besøg værd, hvad enten man går efter arkitektoniske eller kulturelle værdier eller man søger et ægte og til dels uforstyrret folkeliv.

Selv i Havana kan man møde en tro kopi af Capitolio som i Washington, dog lidt mindre.

Che Guevara skuer ud over Revolutionspladsen i Havana.

Vinales, hvor verdens bedste tobaksmarker findes.

Centro Habana (det centrale Havana)

Foruden Capitolio og Malecon ligger der den store Parque Central. En stor plads omgivet af palmer. Her er de senere år også opstået en slags markedsplads, hvor det er muligt at købe stort set alt. Et af de tre kinesiske kvarterer i Havana ligger ved Parque Central.

Her ligger det tidligere nationalteater, gamle restaurerede hoteller fra forrige århundrede og to af de mest kendte tobaksfabrikker.

Af museer ligger der Palacio de Bellas Artes, Revolutionsmuseet, det tidligere præsidentpalads og Granmammonumentet, hvilket også er en del af Revolutionsmuseet.

Mange steder i denne bydel kan man stadig få et indtryk af den tid, hvor USA havde stor indflydelse på økonomi og forretningsliv. Her findes som nævnt Capitolio, opført i 1929, som en tro kopi af det amerikanske Capitolio i Washington.

Meget smuk er Prado (Paseo de Marti), hvor bl.a. det danske konsulat ligger, en stor boulevard der går fra Parque Central og ned til havet. Her kan man gå langs med det åbne hav på den ene side og gamle smukke bygninger på den anden, på nok Havanas vigtigste gade - Malecon, som strækker sig fra gamle Havana og helt ud til bydelen Miramar, godt 6 km.

Vedado

Bydelen Vedado er i dag Havanas forlystelsescentrum. Den vigtigste gade er La Rampa (en del af 23. gade). Det er her alle flyselskaberne har deres kontor. Også et væld af hoteller ligger i dette område. De mest kendte er hotel Nacional og Habana Libre, det tidligere hotel Hilton. I Vedado ligger også Havanas universitet. I udkanten af Vedado ligger Columbus kirkegården. En af verdens største og mest imponerende. Den er er-

klæret for nationalt monument og er et besøg værd også for sin historiske værdi.

Plaza de la Revolucion er Havanas politiske center. Det ligger lidt væk fra de almindelige turistruter. Her findes regerings- og partibygninger, en række ministerier, samt et 142 meter højt monument for Jose Marti. Det er på denne plads Fidel Castro holdt sine berømte taler til folket.

Også lidt uden for Havana findes steder, som er et besøg værd. Af de mest kendte er strandene øst for Havana, Playa del Este. Vest for Havana ligger Marina Hemingway, hvor det er muligt at leje både og komme ud at fiske og dykke.

Hemingway museet i San Francisco de Paula viser, hvor Hemingway boede i de mange år, han levede i Cuba. Her er alle hans personlige ejendele samlet. Det er ikke tilladt at komme ind i huset, men man kan gå rundt om det og kigge ind gennem vinduerne.

Ca. 10 km vest for Havana ligger den lille fisker-landsby Cojimar, som er udødeliggjort i Hemingways bog "Den gamle mand og havet". Hemingway har selv boet et kort stykke tid i landsbyen og fisket derfra, hvilket enkelte af byens befolkning stadig husker.

Trinidad som også er på UNESCO's verdensarvsliste.

Hvis man er til natteliv, er der et utal af muligheder. Cabareter og natklubber er utrolig populære blandt turister og langt de fleste steder er det nødvendigt at bestille bord i forvejen. Den mest berømte natklub i hele Cuba er Tropicana.

Udflugter fra Havana

Pinar del Rio

175 km vest for Havana. Ca. 130.000 indbyggere. Byen ligger i midten af det bedste "tobaksland" i Cuba, nogle siger i hele verden. Dyrkningen af tobak var egentlig koncentreret omkring Havana, men på grund af regeringens monopol i 1700-tallet flyttede en del farmere ud til Pinar del Rio området, hvor jorden havde en meget høj kvalitet og hvor det var meget lettere at smugle - langt fra den spanske guvernørs øjne. Den første tobaksfabrik stammer fra 1761. Efter revolutionen i 1959 er udviklingen af landbruget blevet intensivet.

Nord for byen findes et af de smukkeste steder i hele Cuba, Viñales. Dette er værd at besøge, ikke blot for dets smukke sceneri, men for det typiske cubanske landliv. Her findes også drypstenshuler og et enormt maleri af menneskets historie på en bjergvæg. En oplevelse er det at overnatte i Viñales, midt i naturen. Her besøges tobaksplantager, tobaksfabrikker og romfabrikker.

Trinidad

Grundlagt 1414. Befolkning 40.000. 460 km sydøst for Havana. Gennem det 16. og 17. århundrede opnåede Trinidad sin rigdom på slavehandel, både legal og illegal. Slavehandelen betød, som andre steder i Cuba, en udvikling af sukkerproduktionen. Da byen Cienfuegos (ligger 70 km vestligere end Trinidad) fik sin egen havn, betød det en nedgang for Trinidads handel, og da slaveriet blev forbudt i 1880, blev byen en ruin over en strå-

lende fortid. Fattigdom og elendighed fulgte. Først i 1960'erne indledtes et stort restaurerings-, sundheds- og uddannelsesprogram. På trods af fortiden har byen vokset sig til en meget dynamisk og spændende by.

Plaza Mayor er den mest elegante plads i Cuba med palmer og to bronze-hunde, som overvåger pladsen. Selve pladsen og de tilstødende gader er blevet restaureret og ført tilbage til deres oprindelige stil. Hele dette område danner rammen om utallige museer og kulturelle begivenheder. Her findes også gågader fyldt til bristepunktet med kunsthåndværk, restauranter og småbarer.

Iznaga tårnet ligger 12 km fra byen. Dette tidligere landsted, hvor der har været dyrket sukker-rør, har bevaret det tårn, hvorfra slaverne blev overvåget.

Cienfuegos

Ligger ca. 390 km fra Havana på sydkysten af Cuba. Samme vej som til Trinidad.

Har ca. 150.000 indbyggere. I starten af 1800 tallet grundlagde og opbyggede nogle franskmænd her en koloni, hvilket satte deres præg på den dengang lille by. Franskmændene skabte og udviklede Cienfuegos, så den blev en stor handelsby. Den franske indflydelse kan da også ses den dag i dag. Huse og parker bærer tydeligt præg af fransk bygestil og planlægning. Byen har en meget stor og åben plads omgivet af majestætiske bygninger. Desuden har Cienfuegos en af de største og flotteste botaniske haver i Cuba. Selve turen til Cienfuegos er også seværdig. Det er her, nogle af de største sukker-rørsplantager findes.

Santiago de Cuba

Grundlagt 1515. Ca. 450.000 indbyggere, 970 km sydøst for Havana. Byen blev hurtigt vigtig på grund af dens fine og velbeskyttede havn. Den var hovedstad i Cuba indtil 1549. Santiago har al-

Den tidligere militærforlægning Moncada, som Fidel Castr angreb den 26. juli 1953, er nu lavet om til museum.

Overalt i Cuba findes der strande med hvidt sand og blå hav. Alt hvad hjertet kan begære, hvis man er til den slags.

tid haft ry for at være Cubas smeltedigel. Ikke mindst på grund af spanierne, slaverne og de ca. 27.000 franske farmere, som tog dertil i 1791 efter revolutionen på Haiti. Disse tilflyttere medbragte fransk kultur, som stadig kan ses i arkitekturen. Mange store oprør er startet hernede og området er som følge rig på historiske minder.

Her findes stedet, hvor Fidel Castro og hans tilhængere forbedrede angrebet på Moncada forlægningen. Selve forlægningen er nu blevet lavet om til museum og skole.

Jose Marti, Cubas nationalhelt, ligger begravet i Santiago de Cuba.

ParqueCespedes-erlivsnerven i selve byen og knudepunktet for den kulturelle udfoldelse. I weekenderne og enkelte hverdagsaftener spiller orkestre på pladsen for fuld udblæsning. Pladsen er domineret af katedralen og andre prangende huse fra kolonitiden. Går man væk fra pladsen og ud i de små gader, er alle af ældre dato og al bebyggelse er lav.

Moro borgen ligger helt ude ved indsejlingen til bugten ind til Santiago og blev bygget i årene 1640-1645.

Et veldækket bord hos et af de mange private spisesteder (palader).

Fakta

Valuta: Man kan medbringe EURO kontanter, plasticort (Visa, Master Card). Det eneste som ikke accepteres i Cuba er American Express. Man kan betale på mange hoteller og restauranter med plasticort. Overalt findes vekslesteder/banker hvor EURO og plasticort kan veksles til den cubanske møntsort convertible pesos (CUC), som er den gangbare mønt i Cuba for turister.

Visum: Der kræves visum til Cuba.

Elektricitet: 110 volt vekselstrøm. EL stikkene er heller ikke som vores, men af amerikansk model. Adapter kan købes i EL forretninger i DK.

Tidsforskel: 6 timer, som skal sættes tilbage på vejen til Cuba.

Forsikring: danskere er ikke dækket af det gule sygesikringsbevis.

Temperaturer: Gennemsnitstemperaturen er ca. 25 grader C. I tørkeperioden fra nov. til april kan temperaturen falde til 15- 17 grader og i den varme og fugtige periode fra maj til okt. stiger den til 30-32 grader C.

Klimaet i Santiago er mere varmt og fugtigt end andre steder i Cuba. Der er gode hoteller i selve byen, men også strandene kun ca. 20 km fra byen er værd at besøge.

Isla de la Juventud (Ungdommens Ø)

Ligger ca. 100 km fra Cubas sydlige kyst mod vest. Øen er blevet kendt for en stigende turisme. Det er muligt at sejle, dykke, fiske og gå på jagt. Her er mange koralrev, huler og vrage at undersøge og

udforske. Øen er også kendt for sit fængsel, hvor bl.a. Fidel Castro sad fra 1953-55. Dette er nu blevet omdannet til museum.

Cayo Largo

En ø som kan beskrives med ordene "Bounty Land". Man kan kun komme dertil med fly fra Havana.

Varadero

Varadero er Cubas feriecenter nummer 1. Ligger ca. 150 km øst for Havana. En 20 km lang tange

som går ud i havet. Hvidt sand, blåt hav og ellers alt hvad hjertet kan begære, hvis man lige er til bare det, at dase og tage badeferie.

En dag i Hemingways fodspor

Hemingway boede på Cuba og i Key West over 20 år. Der går mange historier om ham i Cuba, om de alle er sande skal være usagt, men under alle omstændigheder er det værd at bruge en dag i hans fodspor. Besøg hans hus i forstaden til Havana, San Francisco de Paula, som nu er blevet lavet om til et museum, hvor også hans yacht Pilar ligger. Derefter er det hans ynglingsbarer det gælder. El Floridita, hvor han drak sin daiquiri og Bodeguita del Medio (hvilket dog ikke helt holder), hvor han drak sin mojito. Midt imellem de to barer ligger hotel Ambos Mundo, hvor han havde et værelse på 5. sal stående klar gennem en årrække. Til sidst tages ud til den lille fiskerby Cojimar, 8 km øst for Havana, hvor han skrev "Den gamle mand og havet". Besøg også restaurant La Terraza derude, hvor der er et væld af gamle billeder af ham.

Ud at spise

Der er restauranter og cafeer mange steder i Havana. Nogle med internationalt køkken, men der findes også mange steder hvor der kan fås bare en sandwich eller en pizza. Nogle restauranter, navnlig på de bedre hoteller har samme prisleje som hos os. Men som noget nyt inden for de senere år har mange cubanere indrettet små spisesteder (kaldet paladar) i deres private hjem. Her kan man spise rigtig cubansk mad til en overkommelig pris og samtidig få mulighed for at møde cubanere og se, hvordan de lever.

Brian Rasmussen, forfatter, tidl. seminarielærer.

Alle fotos af forfatteren.

Gade i byen Trinidad,
som er UNESCO beskyttet.
Foto: Søren Thorborg.

UNESCOS Verdensarvsliste

Af Marit Hvithamar

På Cubas initiativ oprettede UNESCO i 1994 José Martí International Prize, der tildeles bidrag til større enhed mellem de latinamerikanske og caribiske lande og til bevarelsen af deres identitet, kulturelle traditioner og historiske værdier. Havnas historiske centrum blev allerede i 1982 optaget på UNESCO's Verdensarvsliste (World Heritage List). Cuba er repræsenteret på den 878 enheds lange liste med i alt ni steder - syv kulturelle og to naturlige. De ni steder er:

- Old Havana and its Fortifications (1982)
- Trinidad and the Valley de los Ingenios (1988)
- San Pedro de la Roca Castle, Santiago de Cuba (1997)
- Desembarco del Granma National Park (1999)
- Viñales Valleay (1999)
- Archaeological Landscape of the First Coffee Plantations in the South-East of Cuba (2000)
- Alejandro de Humboldt National Park (2001)
- Urban Historic Centre of Cienfuegos (2005)
- Historic Centre of Camagüey (2008)

Regionale arrangementer forår 2009

Emne	Sted	Tidspunkt	Kontakt	Annonceres i
Bustur til Kullen, Söderåsen, NV Skåne	Mødested oplyses ved annonceringen	Lørdag den 28. marts 2009, kl. 9.00 til 18.00	Nikolaj Bunniss nikolajs@comxnet.dk	GO 1 2009
Foredrag om Ørestaden og Københavns Havn	By & Havn, Nordre Toldbod 7, 1013 Kbh. K	Tirsdag den 31. marts	Nikolaj Bunniss nikolajs@comxnet.dk	GO 1 2009
Livøs natur, geologi, kultur	Rønbjerg Havn	Lørdag den 18. april, kl. 8.00	Peter Aaen peter.aaen@mail.dk 20923414/98341434 Frede Sørensen fds@ucn.dk / 98843496	GO 1 2009
Geologi og kulturlandskab	De hatformede bakker vest for Holbæk, Lamme fjorden og Vejrhøj.	En biltur sidst i april eller beg. af maj	Frank Lykke Hansen Frank-Lykke@mail.tele.dk	GO 2 2009

1. Sukkerrørshøst i den sydlige Matanzas-provins i 2002. Høstmaskiner (en slags "grønthøstere") har afløst tidligere tiders machete-svingende landarbejderbrigader.

Cubas sukkertog

Af Jens-Christian Jensen

Når et sukkerrør er høstet, falder sukkerindholdet hurtigt. Derfor er det vigtigt, at sukkerrørene hurtigst muligt bringes til videre behandling på en fabrik. Ved årtusindskiftet foregik transporten på Cuba i vid udstrækning med sukkertog. Forfatteren skildrer i en fotoserie sukkerets vej fra mark til fabrik med tog, en transportform, der nu næsten er historie.

I 2002 tilbragte min familie og jeg vinterferien på Cuba. Formålet med rejsen var privat og rekreativt, men som gammel geografilærer, har man selvfølgelig antennerne ude, og suger til sig af indtryk fra øens natur- og kulturgeografi. Den almindeligt velorienterede læser vil vide, at Cuba ligger i det tropiske klimabælte, og den største del af øen ligger desuden i plantebæltet savanne pga. den udprægede sommerregn, hvilket – sammen med en frugtbar jordbund – har gjort Cuba til Verdens sukkerø nr.1. Tidspunktet for vores besøg faldt således sammen med den årlige sukkerrørshøst, "Zafra'en", som tidligere satte Cuba på den anden ende og indledtes med, at Fidel selv – "El Comandante"

– i spidsen for en arbejdsbrigade svingede macheten i sukkerrørsmarken. I de senere år har maskinerne dog også på Cuba overtaget det meste af høstarbejdet (Ill.1). Det er et led i den rationalisering af sukkerproduktionen, som på Cuba er indledt senere end i den kapitalistiske verden, men blevet fremtvunget af Østblokkens sammenbrud efter 1989 og dermed bortfaldet af de kunstigt høje sukkerpriser. Endnu i 2002 var det påfaldende, hvor gammeldags den cubanske sukkerproduktion var organiseret: i det centrale Cuba lå sukkerfabrikkerne så tæt, at der nogle steder kun var et par km til nabofabrikken; men flere af disse var i 2002 ude af drift eller kørte tydeligvis på nedsat kraft. I årene siden mit

besøg har man dog kunnet læse, at et større antal sukkerfabrikker er lukket, og man har koncentreret produktionen på den tilbageværende "bedste" halvdel af centralerne.

Karakteristisk for sukkerproduktionen, hvad enten det er på Java, Filippinerne eller Cuba, er kravet om kortest mulig transporttid mellem mark og fabrik, da sukkerindholdet i sukkerrør falder hurtigt efter, det er høstet. Dét er forklaringen på fabrikernes tæthed, og det har altid stillet krav til et effektivt transportsystem mellem mark og fabrik. For 50 år siden foregik denne transport over det meste af verden med jernbanesystemer, som ofte kun tjente dette ene formål. På Cuba udgjorde disse sukkerbaner

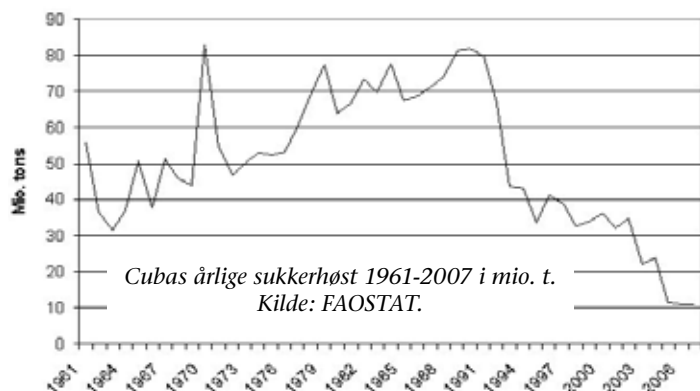
2. Med lastbiler, de fleste af russisk herkomst, transporteres de afskårne sukkerrør til nærmeste læseplads på sukkerjernbanen.

3. Mange sukkercentraler reklamerer for sig selv med farvestrålende – og instruktive – skilte som dette ud mod landevejen, i dette tilfælde ved centralen "José Smith Comaz".

4. På respektfuld afstand betragter den lille pige med skoletasken det store damplokomotiv, som med megen røg og larm med sit tog af tomme godsvogne krydser "hovedgaden" gennem sukkercentralen "Australia". En sådan "central" består, foruden de industrielle anlæg, af arbejderboliger med tilhørende skole og butik m.m. "Australia" beskæftigede i sukkerkampagnen 2002 over 2300 arbejdere.

et net på over 8000 km! I dag er denne transport de fleste steder i Verden overgået til lastbiler, men på Cuba har jernbanerne frem til dette årti bevaret deres afgørende betydning, fordi fabrikkernes statslige ejere ikke har haft råd til at importere moderne lastbiler. Og lige som Cuba, til stor glæde for veteranbil-entusiaster, har bevaret en imponerende bilpark af gamle amerikanske "flydere" fra 1950'erne, har østaten – til til-

5. På lang afstand afslører røgfanen, at et tog nærmer sig læssepladsen nogle kilometer øst for centralen.

6. Lokomotiv nr. 1593 rangerer sin stamme af tomme vogne ind på læssepladsens sidespor. Damplokomotivet er af umiskendelig US-amerikansk herkomst og, som de fleste af dets mere end 300 "kolleger" bygget på den berømte lokomotivfabrik "Baldwin" i Philadelphia, de ældste for mere end 100 år siden. Da sukkerfabrikernes tidligere amerikanske ejere flygtede fra øen, blev lokomotiverne tilbage.

7. På læssestationen fyldes de tomme vogne vha. transportbåndet med friske, snittede sukkerrør fra de omkringliggende marker.

8. Med resten af de tomme vogne fortsætter lokomotiv 1593 videre ud ad sukkerjernbanen mod læssepladsen La Juanita.

Ca.10% af den cubanske befolkning er sorte, efterkommere af de afrikanske negerslaver. Mange af disse arbejder på sukkercentralerne, og netop kørsel af damplokomotiver synes at høre til deres "spidskompetencer". Lokomotiv 1593 havde denne dag således en besætning på 4-5 sorte arbejdere (- arbejdskraften er billig på Cuba!), hvoraf manden, som stod på lokomotivets tender (=kulvogn), fungerede som "udkigsmand" under baglænskørsel.

9. Fra La Juanita går det atter hjemad mod sukkercentralen med en snes tungt læssede vogne, som hopper og slinger faretruende under den – i forhold til banelagemets tilstand – halsbrækkende kørsel, men holder sig mirakuløst på skinnerne. Vejen – eller rettere sagt hjulsporet – på billedet er repræsentativ for bivejene i området, hvilket er en del af forklaringen på jernbanens overlevelse.

svarende fryd for den tog-interesserende turist – frem til dette årti også kunnet fremvise en flåde af antikke damplokomotiver, som sammen med nyere diesellokomotiver har trukket det tunge læs af godsvogne med deres søde last. Som et synligt resultat af den omtalte rationalisering er flåden

10. Tilbage på centralen har nr.1593 afleveret vognene med sukkerrør i fabrikkens "varemodtagelse", hvorfra sukkerrørene føres til produktionsafdelingen, hvor udpresningen af saften fra sukkerrørene og den videre forarbejdning af denne foregår (meget svarende til processen på en dansk sukkerfabrik). Nr.1593 og dens besætning haster hjemad til lokomotivdepotet, hvor maskinen skal klargøres til næste tur.

af damplokomotiver imidlertid skrumpet kraftigt ind, idet transportbehovet på de tilbageværende sukkercentraler kan dækkes af de nyere dieselmaskiner. Billeder som de i billedserien viste, skal man således i dag være mere end heldig for at opleve, men de kan være med til at fastholde indtryk-

ket af en transportform, som har været hverdag indtil for ganske nylig.

På billederne, som er taget omkring "CAI (dvs. Centrale Agro-Industriel) Australia" på det sydlige centrale Cuba i provinsen Matanzas, ca. 150 km sydøst for Havana, følger vi sukkerrørenes vej fra marken (ill.1) med lastbil (ill.2) frem til sukkербанens læsstation (ill.5-6), hvor sukkerrørene via transportbånd (ill.7) læsses i de tomme godsvogne, for endelig at blive koblet til sukkercentralens lokomotiv og blive afleveret til videre håndtering på den lokale central.

En måneds tid efter mit besøg eksploderede kedlen på en af søstermaskinerne til nr.1593, hvorved lokomotivføreren omkom. Det viser desværre, at arbejdet på de gamle og maleriske – men desværre ofte nedslidte – maskiner ikke er den rene idyl.

I dag (jan. 2009) er det slut med både sukkerproduktionen på CAI "Australia" (som faldt som offer for MINAZ' (det statslige sukkerselskabs) rationaliseringsplan året efter) og med sukkjernbanen. Enkelte af de gamle sukkerlokomotiver siges dog at være reddet fra skrotdøden til en fremtid som turistattraktioner i Cubas fremvoksende turistindustri, som for længst har overhalet sukkerindustrien i nationaløkonomisk betydning.

*Jens-Christian Jensen, lektor,
Aurehøj Gymnasium.*

Alle fotos af forfatteren.

Kilder:

"Atlas de Cuba", udg.: Instituto cubano de geodesia y cartografia, La Habana 1978

Florian Schmidt: "Schwanengesang auf Kuba". Art. I tidsskr. "Lok-Report" nr.12/2002

Samt egne observationer fra rejse på Cuba, febr. 2002.

Regionalt arrangement foråret 2009 på Livø - Danmarks smukkeste ø

Sted: Livø

Tid: Lørdag den 18. april 2009.

Vil du opleve Danmarks smukkeste ø og få en geografisk indføring i øens natur- og kulturforhold, så er det nu, du skal melde dig til dette regionale arrangement.

Ud over dette vil du få mulighed til at møde Geografforbundets regionale kontaktpersoner, som gerne vil høre om ønsker til geografiske ture - måske i lige netop dit nærområde.

Der er afgang fra Rønbjerg Havn kl. 08.00 og retur til samme kl. 18.30.

I turen er inkluderet spisning midt på dagen.

Hvis du ikke er i bil, går der bus fra Hobro og Aalborg til Løgstør. Fra Løgstør er bedste forbindelse taxa til Rønbjerg.

Program:

09.00-12.00: Vi går tværs over øen til den smukke Louisedal sammen med Henrik Arildskov fra Nordjyllands Stenklub. Vi vil især se på naturen og ikke mindst de smukke ledeblokke, der ligger på stranden netop på dette sted.

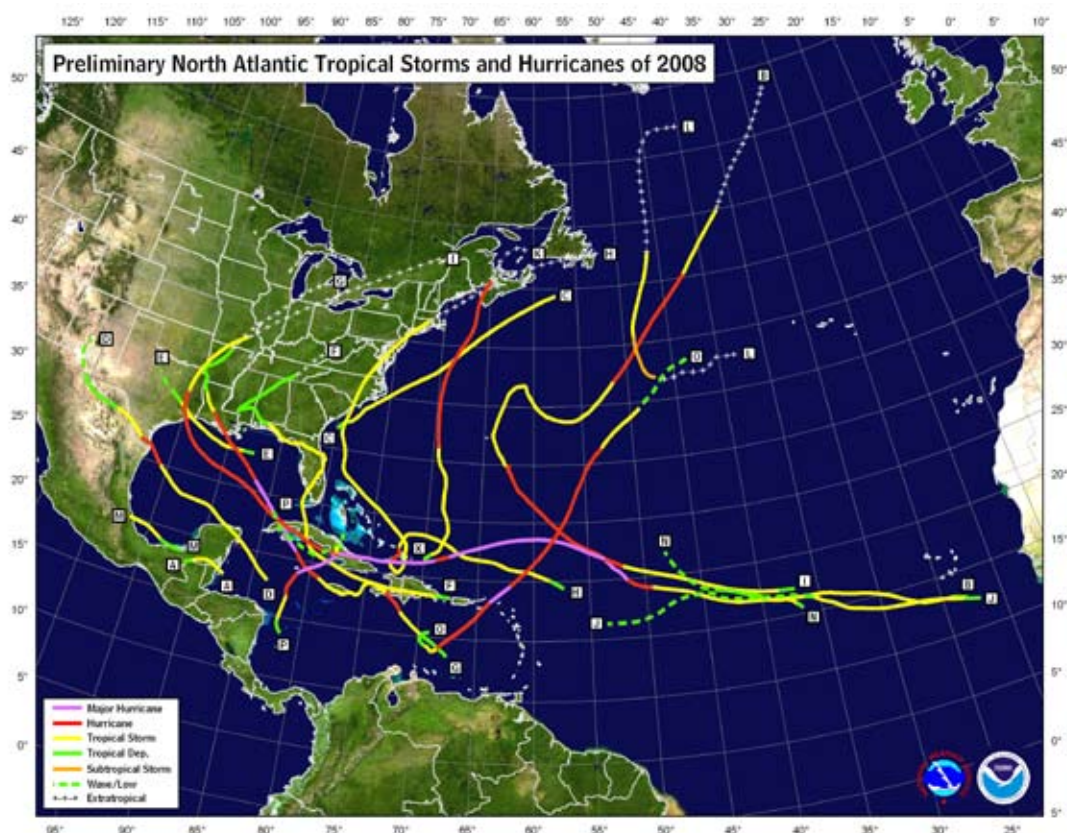
12.00-13.00: Frokost

13.00-17.45: Vi mødes med den tidligere færgemand Christian, som kender øens historie og natur særdeles godt. Vi vil blandt andet se på øens urskov, som er et af de to steder i Danmark, hvor der er oprindelig skov tilbage. Vi vil ligeledes se på øens hede, de dyrkede arealer og de smukke skrænter mod vest.

18.00: Afgang fra Livø mod Rønbjerg.

Pris: 100 kr., som indbetales på 1552 1640153861 senest den 03.04. Husk at skrive dit navn og Livø.

Tilmelding til Frede Sørensen (fds@ucn.dk/98843496) eller Peter Aaen (peter.aaen@mail.dk/ 20923414/98341434) senest den 03.04.09.

Sådan rejste de atlantiske tropiske systemer i 2008. Stregerne viser, hvor de enkelte systemer er født som tropiske lavtryk (grøn), hvilke der har udviklet sig til tropiske storme (gul), hvem der er vokset til hurricanes (rød) og store hurricanes (Kategori 3, eller derover, lilla). Enkelte er strejft ud som ekstratropiske storme (krydser). Grafik fra NOAA og NHS.

Hvad er det med Cuba og hurricanes?

Af Bjarne Siewertsen

Er Cuba hårdere ramt af tropiske cykloner – eller hurricanes, som de hedder på de kanter – end andre? På én måde, ja – på en anden måde, nej. Hvad angår hurricanes, er Cuba placeret rigtigt uheldigt, geografisk, men hvad angår beredskabet til at overleve de voldsomme hvirvler, så er det fattige Cuba overraskende nok helt i front.

Hurricanes på Cuba

En hurricane er en intens storm, der har en tropisk oprindelse. Den generelle betegnelse for den slags vindsystemer er tropiske cykloner, og for at blive kategoriseret hurricane skal den have

orkanstyrke, og den skal være dannet i det nordlige Atlanterhav eller det østlige Stillehav.

Hurricanes dannes over tropiske vande med lette vinde, hvor luftfugtigheden er høj langt op i troposfæren og hvor

havtemperaturen ligeledes er høj, typisk 26,5°C eller højere, over et stort område. I essensen er de dybe lavtryk, der er omgivet af ringe af skyer med meget kraftige tordenbyger. Vindhastigheden omkring lavtrykket kan være

høj og er af orkanstyrke, når vi taler om hurricanes. I centrum af lavtrykket er ofte helt skyfrit, og dette kaldes gerne orkanens øje.

Hurricanes er farlige på i hvert fald tre punkter: Dels blæser de med enorm kraft, dels er de altid forbundet med endog meget store regnmængder og sidst, men ikke mindst så er de ofte ledsaget af kraftige stormfloder af havvand, der presses ind og hives op på land af vindene og det lave lufttryk

Da Danmark den 3. december 1999 blev ramt af Decemberorkanen, så var de kraftigste vinde over land omkring 38 meter per sekund (137 km/t), hvilket placerer den på linie med den laveste kategori tropisk orkan, hurricane, på Saffir-Simpsons skalaen (se nederst på siden). Da Cuba i november 2008 blev ramt af Paloma var vindhastighederne større end 55 meter per sekund (200 km/t). Og så fik cubanerne lige en seks til syv meter flodbølge i tilgift. Og de har prøvet værre.

Uden at blive alt for teknisk, så stiger vindens ødelæggende potentiale til det ottedobbelte hver gang vindhastigheden fordobles. Derfor er der langt større forskel på 150 og 200 km/t, end man skulle tro.

Gustav er her lige ved at ramme Cuba den 30. august 2008. Foto fra Terra-satellitten.

Saffir-Simpson skala			
Type	Kategori	Centertryk [hPa]	Vindhast. [m/s]
Tropisk lavtryk	TD	-	<17,5
Tropisk storm	TS	-	17,5-32,4
Tropisk orkan	1	>980	32,5-42,4
Tropisk orkan	2	965-980	42,5-49,9
Tropisk orkan	3	945-965	50,0-57,9
Tropisk orkan	4	920-945	58,0-68,9
Tropisk orkan	5	<920	>69,0

Tropiske storme og orkaner bliver kategoriseret efter barometertrykket i stormens centrum og vindhastigheden i den roterende bevægelse.

Sæsonen 2008 var særligt slem ved Cuba. Hurricane Gustav, som bare var sæsonens anden ud af fire slemme, anses af Røde Kors for at være den kraftigste af slagsen, der har ramt øen i 50 år. Den gik i land 30. august. Ikke alene skulle cubanerne kæmpe med de omfattende materielle skader, de skulle også kæmpe med massive vandmasser, som de tropiske orkaner bærer med sig.

De store mængder regn skaber problemer på flere fronter. De får floder og vandløb til at løbe over, og så er de ophav til

jord- og mudderskred. Når det flere dage buldrer ned, så bliver jorden vandmættet, og har den ikke nogen eller ringe naturlig beskyttelse i form af trærødder eller beplantning, så kan den blive næsten flydende. Så skal der ikke megen hældning eller skrænt til, før et dødsensfarligt jord- eller mudderskred er en realitet. Da Cuba i 2008-sæsonen blev ramt af nummer tre, Hurricane Ike den 7. september, var store dele af den lange ø allerede gennemvædet af de forgange to tropiske systemer, Fay og Gustav. Ikes 15 til 30 centimeter regn hjalp ikke på sagen.

Når en tropisk orkan bevæger sig over vand, så skubber den en flodbølge foran sig på den højre side (på den nordlige halvkugle – omvendt på den sydlige). Når flodbølgen rammer land kan den antage imponerende og skræmmende dimensioner. Hurricane Ike præsterede en flodbølge på op til syv meter, da den gik i land i det sydlige Cuba. I Danmark varslers myndighederne forhøjet vandstand langs den jyske vestkyst, når vandet ventes 2,4 meter over daglige vande.

Trods disse kolossale naturkræfter og besøg af fire tropiske systemer på knap tre måneder, så slap cubanerne med kun otte dødsfald, langt færre end andre caraibiske naboer.

Beredskabet

Når Cuba gang på gang bliver ramt af de tropiske systemer, der begynder livet i Atlanten og siden bevæger sig mod vest, så er der ingen vej uden om de materielle skader, som det fattige land må udstå.

Sæsonen 2008 var på mange måder en af de værste hurricane-sæsoner, der har ramt Cuba i nyere tid. Mens de økonomiske, sundhedsmæssige, infrastrukturmæssige og arbejdsmæssige omkostninger kan forekomme helt uoverskuelige, så er antallet af dræbte i hurricane-sæsonerne gang på gang få.

Navngivning

Tropiske lavtryk, tropiske storme eller tropiske orkaner har altid haft stor offentlig bevågenhed, fordi de kan have alvorlige konsekvenser for skibstrafik på havet eller have stor ødelæggende kraft, hvis de går i land.

Efterhånden som kommunikationsmulighederne og mulighederne for at forudsige de tropiske cykloners bevægelse er blevet bedre, er det også blevet vigtigt at have entydige navne til de enkelte cykloner, efterhånden som de udvikler sig.

Forskellige metoder har været brugt gennem tiden. Tidligere blev tropiske cykloner identificeret ved deres længde- og breddegrad, men det viste sig uhensigtsmæssigt, når der var flere tropiske cykloner i samme område, som bevægede sig med forskellig hastighed eller havde forskellig intensitet.

I Caraibien havde man i flere hundrede år brugt helgen-navne til at navngive hurricanes, da en australsk meteorolog i slutningen af 1800-tallet begyndte at give kvindenavne til de tropiske cykloner.

Denne praksis blev dog siden fulgt af de fleste andre meteorologer, men blev opgivet i 1978, hvor man begyndte at navngive de tropiske cykloner med skiftevis herre- og damenavne.

I dag vedligeholder FN-organet WMO (World Meteorological Organization) hele 12 navnelister for tropiske cykloner. De er inddelt efter de geografiske områder, hvor forskellige navngivningsmetoder anvendes.

- Caraibiske hav, den Mexicanske Golf og det nordlige Atlanterhav (se boksen s.47)
- Østlige del af det nordlige Stillehav
- Centrale del af det nordlige Stillehav
- Vestlige del af det nordlige Stillehav
- Bengalske Bugt og Arabiske hav
- Sydvestlige Indiske Ocean
- Sydøstlige Indiske Ocean
- Omkring Filippinerne
- Arafurahavet og Carpentariabugten
- Korallhavet
- Salomonhavet og Papuabugten
- Sydlige Stillehav

Cuba er som bekendt placeret i det Caraibiske hav på indgangen til den Mexicanske Golf og hører således til i det øverste, hvor den slags vejrssystemer kaldes hurricanes. Andre steder kaldes de tyfoner, eller cykloner. Den atlantiske hurricane-sæson strækker sig officielt fra 1. juni til 30. november, fordi det er i denne periode 97 % af hurricaneaktiviteten normalt forekommer. Det skyldes, at det gerne er i denne periode, havet er tilstrækkeligt varmt til, at der kan dannes hurricanes.

2009	2010	2011	2012	2013
Ana	Alex	Arlene	Alberto	Andrea
Bill	Bonnie	Bret	Beryl	Barry
Claudette	Colin	Cindy	Chris	Chantal
Danny	Danielle	Don	Debby	Dorian
Erika	Earl	Emily	Ernesto	Erin
Fred	Fiona	Franklin	Florence	Fernand
Grace	Gaston	Gert	Gordon	Gabrielle
Henri	Hermine	Harvey	Helene	Humberto
Ida	Igor	Irene	Isaac	Ingrid
Joaquin	Julia	Jose	Joyce	Jerry
Kate	Karl	Katia	Kirk	Karen
Larry	Lisa	Lee	Leslie	Lorenzo
Mindy	Matthew	Maria	Michael	Melissa
Nicolas	Nicole	Nate	Nadine	Nestor
Odette	Otto	Ophelia	Oscar	Olga
Peter	Paula	Philippe	Patty	Pablo
Rose	Richard	Rina	Rafael	Rebekah
Sam	Shary	Sean	Sandy	Sebastien
Teresa	Tomas	Tammy	Tony	Tanya
Victor	Virginie	Vince	Valerie	Van
Wanda	Walter	Whitney	William	Wendy

Udtræk af navneliste for tropiske cykloner ved Cuba.

Cubanerne er nemlig godt forberedte på de blæsende katastrofer. De er faktisk så godt forberedt, at deres katastrofeberedskab er ved at danne skole i hele Caribien.

Træningsprogrammer, nød- og evakueringsplaner er faste rutiner blandt cubanerne, fordi myndighederne vil sikre sig, at befolkningen kan handle og hjælpe sig selv, inden eventuel nødhjælp når frem.

Når myndighederne forud for en hurricane beordrer evakuering af et område, så ved befolkningen ganske bestemt, hvor de skal begive sig hen – oftest til noget familie. Som nogle af de faste rutiner, inden hjemmet forlades, ved de også, at de skal afbryde strømmen og sikre vigtige papirer i plast.

De cubanske myndigheder sikrer med denne forebyggende indsats, at befolkningen i de berørte områder altid handler rationelt og forudsigeligt.

De gode handlingsplaner forhindrer dog ikke ødelæggelserne, som de tropiske systemer forårsager. Næsten to millioner mennesker blev evakueret under 2008-sæsonens hurricaner. De materielle skader beløber sig til flere end to milliarder dollars i ødelagte skoler, infrastruktur, sygehuse og meget mere. Og så er der de mange hundrede tusinde hjem, landbrug og husdyr der har måtte lade livet til en enkelt sæson med hurricaner.

Bjarne Siewertsen, videnskabsjournalist og informationschef ved Danmarks Meteorologiske Institut.

Foredrag om byudvikling i Ørestaden og Københavns Havn

Tirsdag den 31. marts 2009

De seneste år har der været stor byggeaktivitet i København. Boliger, metro og store offentlige byggerier skyder op i Ørestaden og langs havnefronten. Nu får du mulighed for at blive opdateret på den nyeste byudvikling i hovedstaden.

Udviklingsselskabet By & Havn, som har ansvaret for havne- og arealudviklingsaktiviteter i Ørestaden og Københavns Havn, vil med foredraget give os en status på By & Havns projekter i Ørestad og i havnen.

Læs mere om Ørestaden i GO 6, 2008.

Tid: Den 31. marts 2009, kl. 16.45 til ca. 18.30.

Sted: Vi mødes ved By & Havn, Nordre Toldbod 7, 1013 København K.

Bus eller S-tog til Østerport, gå herfra til Esplanaden.

Tilmelding skal ske til turens arrangør, Nikolaj Buniss senest den 28. marts pr. tlf. 22 48 77 98 eller e-mail: nikolajs@comxnet.dk

Henrik Nørregaard med det grønne flag. Friluftsrådet har haft stor indflydelse på miljøarbejdet i Rusland. Foto: Finn Claris.

Her slibes ravet til smykker. Arbejdet med rav foregår i små private industrier. Der er ingen fælles regler for arbejdet. Foto: Henrik Nørregaard.

Svetlogorsk er et eftertragtet feriested for russerne og tyske turister, der vil se de velbevarede huse fra den tyske Königsberg-periode. Foto: Henrik Nørregaard.

Kaliningrad

– en russisk enklave i "baghaven"

Af Finn Claris og Henrik Nørregaard

Nord og syd for 55 gr. n. br. - det er den samme breddegrad, der løber lige nord for den dansk-tyske grænse – ligger den russiske region Kaliningrad. Regionen er lidt mere end dobbelt så stor som Sjælland, men den har kun 1. mio. mennesker, hvoraf halvdelen bor i byen Kaliningrad.

I sommeren 2007 tog vi (Finn Claris og Henrik Nørregaard) på en studietur til dette lille russiske område, der ligger indeklemmt mellem Litauen i nord og Polen i syd - dvs. grænser op til EU-området.

Nu kommer man ikke uanmeldt til Rusland. Men gennem en russisk kontaktperson – hun hedder som så mange andre russiske kvinder Olga, der arbejder på det lokale miljøcenter (Centre for Environmental and Biological Education and Tourism) CEBET, lykkedes det at få en invitation. Og at hente visum på den russiske ambassade i Kristianiagade i København er en oplevelse for sig.

CEBET-projektet er et uddannelsescenter for børn, der her kan komme i "skovskole" og lære om miljø og bæredygtighed og et center, hvor lærere kan studere biologi. Ved at lægge alm. undervisning på 4 dage kan lærere bruge en ugentlig fridag på kursus. Der afholdes sommerlejre, kurser og seminarier sammen med de 70 lignende centre, der er spredt over Rusland. Ca. 1000 børn besøger ugentligt centret, og med centrets bus er det muligt at foretage feltstudier. Ud over ekskursionerne er deltagelse gratis. Der er 30 ansatte på centret med forskellig baggrund, fx biologer, mikrobiologer mm, men centret er afhængig af fondsmidler og anden indtjening.

Figur 1. Det russiske Kaliningrad (R.) ligger indeklemmt mellem EU-landene Litauen i nord og Polen i syd. Kortet er bragt med tilladelse fra Europa-Kommissionens Repræsentation i Danmark.

Det er muligt for danske skoleklasser at komme på besøg, bo på hotel Patriot, bruge bussen til naturskole eller deltage i en sommerlejr på Coronian Spit.

Kaliningrad hed tidligere Königsberg («kongens bjerg») og blev grundlagt i 1255 af den tyske orden under deres erobring af Preussen, hvilket markerede begyndelsen på germaniseringen.

Senere var byen Königsberg en af de vigtige hansestæder langs med Østersøens kyst.

I slutningen af 2. Verdenskrig blev regionen erobret af Sovjetunionen og i 1946 omdøbt Kaliningrad efter den stalinistiske funktionær Mikhail Kalinin.

Efter 60 år, hvor Kaliningrad fortrinsvis blev brugt som militær flådebase af Sovjetunionen, er

byen i dag et blandet syn, og med en stor befolkningstilvækst på grund af, at mange flytter til Kaliningrad fra den øvrige del af Rusland og andre lande, der tidligere var del af Sovjetunionen, men hvor den russiske befolkning i dag ikke føler sig så velkomne. Ifølge Udenrigsministeriet er der i Litauen 6,3 %, i Letland 29,6 % og i Estland 28 % af russisk oprindelse i 2008.

Selv om Kaliningrad fortrinsvis blev brugt som militær flådebase, skulle man jo også have noget at spise. Så som i det øvrige Sovjetunionen var der kollektivlandbrug i området. Med Sovjetunionens sammenbrud blev mange af kollektivbrugene forladt og ligger nu tomme hen. Der udnyttes for øjeblikket kun 40 % af det samlede landbrugsareal.

Så da vi kørte fra lufthavnen og ind til hotellet var det slående så store områder, der ligger uopdyrkede hen. Mange af landområderne i enklaven Kaliningrad er rene "blomsterenge". De bliver ikke opdyrket. De ligger bare hen. – Vi iagttog dog, at jo længere væk vi kom fra selve byen Kaliningrad, skete der en gradvis opdyrkning af jordarealerne; men det virkede lidt tilfældigt alt sammen.

"Blomsterengene" er et sandt eldorado for botanikere og ornitologer. Her findes et utal af planter,

Da der skulle skaffes boliger til de ansatte på flådestationen, fik byen en boligmasse, der kan genfindes i hele det tidligere Sovjetunionen. Foto: Henrik Nørregaard.

Flådeskibe og ubåde ved Kaliningrads havnefront viser højdepunkter fra Sovjetunionens stolte Østersøflåde. Foto: Henrik Nørregaard.

Da det meste af Sovjetunionen lå langt fra havet, skete der en stor udskibning fra havnen i Kaliningrad og fra Østersørepublikkerne. En æra er nu forbi. Foto: Henrik Nørregaard.

der viser en tydelig succession – ja mange steder er successionen nået til skovniveau. Masser af fugle, som nyder godt af insekter, frø og frugter, ses overalt. Rovfugle (glenter, våger mm.) ses svævende over jordarealerne. Størke går rundt og finder bl.a. store græshopper på de store landområder.

(Centre for Environmental and Biological Education and Tourism) CEBET, hvor vores kontaktperson arbejder, er et selvstændigt projekt, der forsøger at bevidstgøre unge mennesker om naturen og beskyttelse af miljøet. Centret har i en årrække været i samarbejde med Danmark og fik foræret en bus af det danske Miljøministerium, da miljøministeren hed Svend Auken. Og det er også lykkedes centret at få det grønne flag fra Friluftsrådet.

Kaliningrads største eksportartikel er rav, der graves op af undergrunden langs østersøkysten. Der er således mange søer, der er resultatet af mange års gravning. Det estimeres at 90 % af verdens samlede forekomster af rav findes i regionen. Rav hentes fra åbne miner af det statsejede firma Kaliningrad Amber Plant. Men en stor del af ravet forsvinder uden om myndighederne.

Olgas mand arbejdede med ravbearbejdning, så det var spændende at se, hvordan medarbejdere på virksomheden sleb og sorterede ravstykker.

Kaliningrad var ikke alene Ruslands eneste adgang til Østersøen (andre Sovjetrepublikker grænsede også op til Østersøen). Se figur 1. Regionen var og er også et attraktivt sted at bosætte sig, hvis man har mulighed for det eller tage på ferie. Nord for hovedbyen ligger den meget turistede by Svetlogorsk, der ikke alene ligger i et naturskønt område, men hvor

Arealanvendelse i Kaliningrad

Regionen er mest lavland, en del af hvilket ligger under havets overflade, der når en højde på 242 m i den sydøstlige del af landet. Det meste af regionen er landbrugsjord og godt 20 % af arealet udgøres af sump og skovområder. ... kysten er kendetegnet ved to lavvandede laguner, hvoraf den ene løber nordover til Klaipėda og den anden vestover mod Gdansk. Disse laguner med deres sandede bund opfanger en stor del af forureningen fra Baltisk Flådehavn og Kaliningrad skibsværft, og lagunerne bærer præg af, at have lagt vand til sovjetisk praksis for omgang med forurenende stoffer. Regionen leverer en stor del af forureningen i Østersøen. Kilde: Områdestudie vedrørende Kaliningrad Oblast.

der også er mange velbevarede huse fra den tyske Königsbergperiode.

Selve byen Kaliningrad er domineret af de mange betonblokke, der i al hast blev bygget til de mange folk, der skulle arbejde på flådestationen. Kaliningrad by var næsten udslettet efter 2. Verdenskrig og selv om man brugte kræfter på bl.a. at restaurere Königsberger Dom med tyske midler var det ikke de tyske huse, der på det tidspunkt blev satset på til beboelse.

Men byen er et eksempel på en af de mange tidligere sovjetbyer, som er under hastig ændring. Der er både det lokale torv, sporvogne, nye moderne forretninger, restaurerede og nye kirker samt alle de mange mindesmærker fra sovjet-

tiden. Men også nye huse, der bygges i den gamle Königsbergstil er på vej frem.

Kaliningrads største betydning for Sovjetunionen var som militær flådebase og man har ikke været i Kaliningrad, hvis man ikke har været på en rundtur i havneområdet. Nær byen ligger eksempler på flådens stoltheder: Store skibe og ubåde. Længere ude viser de mange kraner, at det har været et meget driftigt sted. Om der er en fremtid for skibsindustri og søtransport vil tiden vise, men lige nu ligger mange kraner inaktive hen.

Nord for den russiske region ligger Litauen. De to lande deler den meget smukke landtange – Curonian split, der i tidligere tider var bostedet for fiskere og andre, der sled for at aftvinge naturen noget at leve af. I dag bor der ikke mange, men området er på UNESCO's liste over verdens kulturarv.

Og hvad fik vi så med hjem efter vores besøg i den lille russiske region?

Kaliningrad er stadig en del af Rusland, selv om enklaven ligger noget isoleret fra moderlandet, hvilket giver en del problemer for den russiske befolkning, når de skal gennem EU-området.

Men regionen er ligesom så mange andre dele af de østeuropæiske områder på vej frem – om end det går lidt langsomt.

Det er et interessant område at besøge. Man kan få et indblik i den tidligere sovjetiske flådebase og de forskellige byer, men endnu mere interessant er den udvikling, der vil ske efter at de mange kollektivbrug er nedlagt. Der er rige muligheder for at dyr og planter kan få gode levevilkår. Til sidst skal nævnes, at der findes store skovområder (især

mod øst), som indeholder masser af jagtvildt. – En aften smagte vi en fremragende vildtragout. Så et ønske vi sad tilbage med, da vi lettede fra Kaliningrad, var at besøge skovområderne i den østlige del af enklaven sammen med lokale naturvejledere. Men der skal jo også være noget at vende tilbage til.

Finn Claris er biologilærer i Roskilde og Henrik Nørregaard er geografilærer i Svendborg.

Kaliningrad har smukke naturområder, som f.eks. "Curonian split". Her kan studeres landskabsdannelse og et specielt dyre- og planteliv. Foto: Henrik Nørregaard.

Kilder:

Områdestudie vedrørende Kaliningrad Oblast
http://forsvaret.dk/fak/documents/fak/fsmo/landestudier/00-01/kaliningrad_oblast-46.pdf

Udenrigsministeriet
<http://www.um.dk/da/menu/Udenrigspolitik/Landefakta/LandefaktaEuropa/>

Kernestoffet på tværs - herunder cases fra Fur

Didaktikkursus på Fur

2. - 3. marts 2009

Tilmeldingsfrist: 15/02/2009

Pris: 3.400 kr.

"Kernestoffet på tværs" handler om, hvordan vi tilrettelægger undervisningen i naturgeografi og geografi (hf), så eleverne opnår de ønskede geofaglige kompetencer.

Oplæg til eksperimenter og undervisningsforløb danner udgangspunkt for faglige og didaktiske diskussioner samt konstruktiv erfaringsudveksling.

Ekskursioner til lokaliteter på Fur og mulighed for feltarbejde vil indgå som konkrete eksempler på geofaglige og didaktiske undervisningssituationer.

Kurset er udviklet og tilrettelagt af Geografilærerforeningen og Institut for Naturfagenes Didaktik, KU.

Kursusleder:
Hanne Frederiksen, hf@eg-gym.dk

Detaljeret program kan ses på:
http://efteruddgym.emu.dk/public_visKursus.do?id=208539

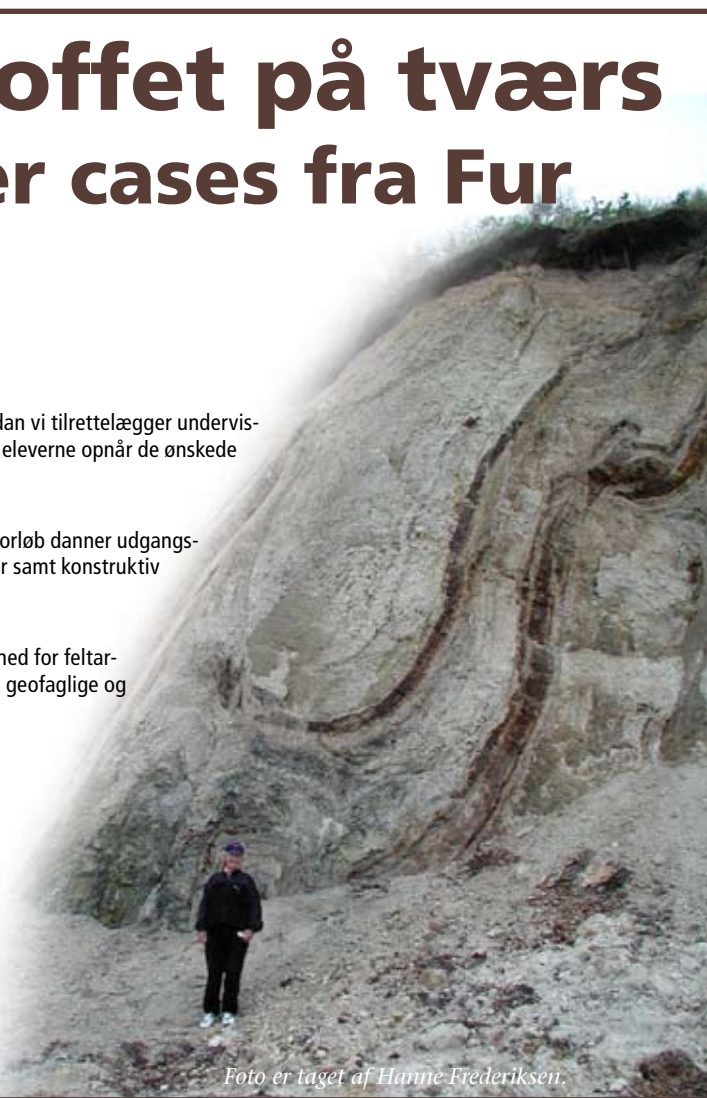

Foto er taget af Hanne Frederiksen.

NY www.geografforbundet.dk

Geografforbundet skal have ny hjemmeside! Den forventes at være færdig til marts.

På den nye hjemmeside kan du:

- tilmelde dig vores kurser- og ekskursioner til udlandet
- tilmelde dig vores regionale arrangementer i Danmark
- finde tidligere numre af Geografisk Orientering
- ændre dine kontaktoplysninger
- besøge vores billedgalleri

Som på vores tidligere hjemmeside kan du også læse om Geografforbundets mange aktiviteter og finde vores kontaktoplysninger. Vi har links til mange relevante hjemmesider af betydning for undervisningen i Geografi.

Adgangen til de tidligere numre af Geografisk Orientering og billedgalleriet er kun for Geografforbundets medlemmer. For at få adgang til denne del af hjemmesiden skal du taste dit medlemsnummer og følgende kodeord: 1971GO2008

Herefter skal du selv oprette et nyt kodeord, som kun du kender.

Velkommen på www.geografforbundet.dk

HAR DU FÅET VORES NYE geografi-katalog?

Kataloget indeholder mange spændende nyheder til undervisning i geografi og naturgeografi.

Har du ikke modtaget kataloget, eller har du brug for et mere, er du meget velkommen til at rekvirere et.

Varerne kan også ses på vores nye hjemmeside med webshop.

Ring til os eller klik ind på siden og bestil et brugerlogin, hvis du ikke allerede har et.

Gundlach A/S · Silkeborgvej 765 · 8220 Brabrand
Tlf. 8694 1388 · Fax 8694 2486 · gundlach@gundlach.eu · www.gundlach.eu

Gundlach®

Klimatopmødet og undervisningen i geografi

Fagudvalget tager med denne klumme fat på det nye år i Geografisk Orientering. Det fælles fokus for det kommende års klummer er "aktuelle emner" i relation til geografifaget og i særlig grad "aktuelle emner" i relation til undervisningen i geografi. Det er oplagt at lægge ud med nogle perspektiver på hvilke muligheder det internationale klimatopmøde, der afholdes sidst på året i København, afføder. Det er også oplagt at forholde sig til, hvorfor klimaforandringer måske netop i øjeblikket vil optage elever i særlig grad, og hvordan denne eventuelle opmærksomhed kan udnyttes i undervisningssammenhæng. Indledningsvist er det dog væsentligt at gøre sig nogle overvejelser om, hvorfor klimadebatten i det hele taget er relevant at inddrage i geografiundervisningen.

I det forgangne års klummer, har Fagudvalget bestræbt sig på at præsentere geografifagets egenskaber, kendetegn og særpræg på forskellige niveauer i uddannelsessektoren. Nogle af de kendetegn, der er blevet fremhævet, er fagets bidrag til elevernes omverdensforståelse, dets "interdisciplinaritet" og i særlig grad fagets unikhed i den forstand, at det favner over såvel naturvidenskabelige - som samfundsvidenskabelige problemstillinger, og i øvrigt gerne samspillet mellem disse områder. Selvom der i gymnasiet i de senere år er sket en drejning af faget over mod den naturvidenskabelige fløj, er det stadig kendetegnende, for faget over hele linjen, at der arbejdes med problemstillinger, der har

berøringsflader i begge lejre. Fagudvalget har også fremhævet det særlige dannelsespotentiale, der netop ligger her i, et dannelsespotentiale, som handler om, at vi gerne vil uddanne fremtidige generationer til at tage nuanceret og kritisk stilling til den omgivende verden. Det gælder både, når de forholder sig til deres lokale omverden, og når perspektivet spredtes ud på et globalt plan.

Det er især deleshed væsentligt at arbejde med klimaforandringer i geografiundervisningen, fordi klimaforandringer rummer en række af de elementer, der oplagt hører ind under geografifaget, og fordi disse elementer netop har rod i begge lejre. På den naturvidenskabelige fløj tænkes der mere konkret på de forhold, der knytter sig til solens indstråling, jordens arbsorbition og refleksion, forskellige drivhusgasser, feedbackmekanismer, ændringer i Jordens banegeometri etc. Blandt de samfundsvidenskabelige aspekter, kan nævnes overvejelser, der knytter sig til de økonomiske forhold vedrørende klimaforandringer, eksempelvis muligheden for at trække mere på alternative energiformer eller nogle af de samfundsmæssige konsekvenser, der kan opstå i kølvandet på klimaforandringer. Det er ligeledes oplagt at perspektivere emnet til problematikker, der knytter sig til befolkningstilvækst og overvejelser, der handler om forbrug og forskelle på forbrug rundt omkring i verden, og dermed bevæger vi os også ind på det politiske område, som i høj grad er med til at præge klimadebatten i dag. Emnet lægger

således fint op til den stillingtagen som vi var inde på ovenfor, eller som vi ofte kalder det i skolesammenhæng, et dannelsespotentiale, der hjælper med til, at eleverne med tiden trænes til at blive aktive stillingstagende samfundsborgere, vel at mærke, hvis læreren underviser i emnet på en måde, der giver plads til, at eleverne kan tage stilling eller på en måde, hvor læreren i det mindste præsenterer forskellige vinkler på problematikken.

Nu er der givetvis et godt stykke vej fra, at læreren præsenterer en række vinkler på problematikken, til at eleverne får det forkromede overblik over klimadebatten og bliver i stand til at tage stilling til klimaproblematikken. Emnets kompleksitet er næppe heller til at afdække i løbet af de få timer, som faget har fået tildelt i folkeskolen eller i gymnasieskolen. Emnet spredt sig dog naturligt ud over andre af de fag, der undervises i både i folkeskolens udskolingsklasser og i gymnasiet. Det er derfor oplagt, at læreren overvejer og i samarbejde med lærere, der underviser i andre fag, diskuterer hvilke muligheder, der er for at etablere et funktionelt tværfagligt samarbejde med andre fagområder.

Vi skal heller ikke negligere emnets kompleksitet, og at emnet sandsynligvis forekommer mange elever noget abstrakt. Til gengæld kan den massive opmærksomhed på emnet, her tænkes både på den solide dækning af debatten i diverse aviser, TV-debatter, dokumentarprogrammer og eventuelt også på nogle af de fiktionsfilm, der tager hul

på debatten, hjælpe med til at øge interessen for emnet og evt. give et spændende afsæt for den videre behandling af problematikken. Al den mediebevågenhed må gøre lærerens argumentation for, hvorfor emnet er relevant, lettere at gå til og mediebevågenheden burde også være en hjælp i forhold til at nedbryde den parallelverden, der for nogle elever eksisterer mellem det, der foregår i skolen og det, der sker i verden udenfor, altså det vi kan kalde for "den rigtige verden".

Desuden er det oplagt, at læreren trækker på nogle af de mange undervisningstilbud, der eksisterer rundt omkring i landet i tilknytning til klimadebatten. At inddrage forskellige undervisningstilbud uden for skolen er ikke noget nyt, og lærere er, som Fagudvalget ser det, uddannede til at trække på de mange tilbud, der findes. Det der er særligt for øjeblikket, er den brede vifte af tilbud, som fokuserer på klimaundervisning. Det skyldes dels, at vi i stigende grad er blevet opmærksomme på de udfordringer, der på sigt kan dukke op i forbindelse med, at klimaet forandrer sig. Det skyldes naturligvis også, at Danmark er vært for det kommende klimatopmøde. På hjemmesiden www.klimaundervisning.dk kan man finde en oversigt over nogle af de mange undervisningsmaterialer, der omhandler emnet. Hjemmesiden indeholder også

en oversigt over konferencer og forskellige undervisningstilbud til lærere, der har behov for en opdatering på området. På Danmarks undervisningsportal, www.emu.dk, er der en hel del muligheder for at hente ideer til, hvordan man konkret kan skruer sin undervisning sammen. Det gælder både forskellige klassetrin i folkeskolen og de gymnasiale uddannelser. For at nævne et tilfældigt men konkret eksempel på et initiativ, der sætter fokus på klimadebatten, skød www.klimaundervisning.dk i samarbejde med Experimentarium sidst i november en konkurrence i gang, der gik ud på at gætte tidspunktet for, hvornår en 1 m³ stor isklump ville smelte. Vi nævner blot eksemplet her, fordi det evt. kan sætte nogle ideer i gang til, hvordan man kan få eleverne til at engagere sig i klimadebatten.

At kombinere den daglige undervisning med et udvalg af disse tilbud, det gælder deciderede undervisningstilbud i uformelle læringsmiljøer, og det gælder de forskellige undervisningsmaterialer, som den senere tid er kommet på markedet, er netop en måde at imødegå det statiske billede af emnet, som ethvert aldrende undervisningsmateriale nødvendigvis ikke kan tage højde for, fordi det er skrevet i en anden tid, i en kontekst af et samfund, der fokuserede på andre elementer af et emne. I den

forbindelse ligger det snublende nært lige at runde den artikel, der for nylig blev bragt i Politiken og som omhandlede fejl i en geografibog, der i stor stil bliver anvendt i gymnasieskolen. I artiklen blev bogen og kapitlets forfattere kritiseret for nogle faktuelle fejl i forhold til en grafisk fremstilling og i forhold til at præsentere emnet klimaforandringer med en "forkert" vinkling. Kritikerne mente bl.a. at klimadebatten blev fremstillet for ensidigt med et fokus på, at der lå naturlige kræfter til grund for eventuelle klimavariationer. Det ligger Fagudvalget på sinde at fremhæve, at enhver lærer naturligvis anvender undervisningsmaterialer i en sammenhæng og i en kombination med andre materialer. Et undervisningsmateriales kvalitet afhænger i høj grad af HVORDAN materialet anvendes, og i den forbindelse er der altså et bredt udvalg af undervisningstilbud, der både kan være med til at skærpe elevernes interesser, fordi tilbuddene måske gør undervisningen mere nærværende, men også fordi undervisningens kvalitet kan blive højnet.

God fornøjelse med klimaundervisningen.

Ditte Marie Pagaard, Fagudvalget

Undervisningsministeriet og geografi i folkeskolen:

Undervisningsministeriets fagkonsulent i Geografi:

Henrik Nørregaard. Henrik.Norregaard@uvm.dk Tlf. 2081 6883

Følg nyheder på:

<http://www.emu.dk/gsk/fag/geo/fagkonsulent/index.jsp>

Fælles Mål II og geografi

Af Henrik Nørregaard, fagkonsulent i geografi

Så skete det endelig. D. 10. november 2008 blev de nye trin- og slutmål i Fælles Mål II offentliggjort. Et arbejde, der har stået på i over 1½ år, blev gjort alment tilgængeligt.

I forlængelse af folkeskolens nye formålsparagraf er der sket en gennemgang af alle fagenes formål, og trinmålene er blevet tilpasset i overensstemmelse hermed. For bl.a. fagområdet naturfag har det også betydet en styrkelse gennem bl.a. en handlingsplan. Det var oprindeligt hensigten at fagenes hierarki skulle bibeholdes, men det krævede en folketingsbeslutning at sammenskrive læseplan og beskrivelser af udviklingen i undervisningen frem mod trin- og slutmål.

Handlingsplanen, der kom for naturfag, blev kaldt "Fremtidens Naturfag i Folkeskolen". Den rummede en række anbefalinger, der vil blive berørt undervejs i artiklen.

Hvad har det så betydet for geografi, at der kommer nye Fælles Mål, der træder i kraft 1.8.09?

Kort sag er flere oplagte emneområder nu præciseret. Den faglige læsning og inddragelse af it i undervisningen er blevet fremhævet. Der lægges op til et samarbejde med biologi og fysik/kemi, så naturfagene vil komme til at stå stærkere i elevernes bevidsthed.

Men lad os starte med formålsparagraffen. Det er nu lagt vægt på forståelsen af grundlæggende geografiske begreber og sammenhænge og (hvilket er i overensstemmelse med tekst for fysik/kemi og biologi) at "Undervisningen skal give eleverne fortrolighed med naturvidenskabelige arbejdsformer og betragtningssmåder og indblik i, hvordan geografi - og geografisk forskning - i samspil med de andre naturfag bidrager til vores forståelse af verden."

I stk. 2 præciseres det, at en del af undervisningen skal foregå uden for klasselokalet og "bygge på elevernes egne iagttagelser og undersøgelser bl.a. ved feltarbejde og brug af geografiske kilder".

I forlængelse af folkeskolens formålsparagraf understreges, at "Undervisningen skal udvikle elevernes interesse og nysgerrighed over for natur, biologi, naturvidenskab og teknik og give dem lyst til at lære mere".

Endelig er ansvarlighed overfor naturen og brugen af naturressourcer og teknik skrevet ind i stk. 3.

Der er ikke kommet mere ind i undervisningen, selv om der er kommet enkelte flere slut- og trinmål. Det er udfoldning af de allerede beskrevne mål. Således er interkulturelle og mellemmenneskelige relationer, globalisering og samfundenes udnyttelse af naturgrundlaget foldet ud under de første tre ckf-områder. En bunden opgave for alle fag var fremhævelsen af faglig læsning og brugen af it. Det er derfor med under ckf-området: "Arbejds måder og tankegang".

Udvalget bag handlingsplanen for naturfagene anbefalede bl.a., at målbeskrivelserne for naturfagene præciseres og samtænkes for at sikre progression og bedre synergi mellem naturfagene. Blandt de trinmål, som er indskrevet i denne udgave af Fælles Mål, er der en række, der sigter mod at skabe et tættere samspil mellem fagene biologi, fysik/kemi og geografi, så den efterspurgte synergieffekt mellem naturfagene kan udnyttes. De fælles trinmål afspejler ikke nødvendigvis - mål for mål - bestemte flerfaglige undervisningstemaer. Men målene er i sig selv anledning til, at lærerne i fagene planlægger dele af undervisningen i fagene sammen. I princippet kan flerfaglige mål tilgodeses i undervisningen på mindst 3 forskellige måder:

- gennem flerfaglig undervisning, hvor fagenes timer så at sige lægges sammen, og hvor lærerne indbyrdes aftaler deres respektive opgaver
- ved parallelle (samtidige) og koordinerede undervisningsforløb i de omfattede fag, hvor hvert fag anvender sin særlige vinkel på området
- ved at koordinerede undervisningsforløb i de enkelte fag, så de følger efter hinanden på hensigtsmæssig måde.

Alle 3 organiseringsformer kræver fælles planlægning. En undervisningsmæssig helhed, hvor fagene indgår meningsfuldt, giver det bedste udbytte.

Fælles trinmål:

Fælles trinmål for geografi og fysik/kemi

8. klasse

- anvende enkle fysiske begreber og sammenhænge i beskrivelsen af fænomener der knytter sig til vejr og klima, herunder vands tilstandsformer, temperatur, tryk, luftfugtighed, gnidningselektricitet og vindhastighed

9. klasse

- beskrive vigtige forhold, der har indflydelse på vejr og klima – herunder menneskelige aktiviteter, der kan påvirke vejr og klima

Trinmål: "kende navne på væsentlige danske og udenlandske lokaliteter og deres placering".

Trinmål: "analysere og forklare, hvordan og hvorfor mennesker har bosat sig forskellige steder på kloden".

Trinmål: "kende til udnyttelse af naturlige råstoffer".

- give eksempler og forklaringer på hvordan energiproduktion kan ske på bæredygtig måde i forskellige dele af verden

Fælles trinmål for geografi og biologi

8. klasse

- beskrive og forklare Jordens inddeling i klimazoner og plantebælter og give eksempler på arters tilpasning til forskellige typer af levesteder og livsbetingelser
- give eksempler og forklaringer på at forskellige dyrkningsmønstre er afhængige af og har indflydelse på naturforholdene.

Fælles trinmål for biologi, fysik/kemi og geografi

8. klasse

- kende til grundvandsdannelse i Danmark og forhold, der har indflydelse på vores muligheder for at indvinde rent drikkevand
- anvende it-teknologi til informationssøgning, dataopsamling, kommunikation og formidling.

9. klasse

- gøre rede for hovedtræk af Jordens tilblivelse, de grundlæggende betingelser for liv og naturvidenskabelige forestillinger om Jordens og livets udvikling

Evalueringsforegår stadig i de enkelte fag.

Blandt andre udfoldede trinmål, er der lagt vægt på fremhævelse af områder, der skal indgå i undervisningen, men som man ikke dermed skal begrænse sig til. Det er fremhævet ved brug af ordet *herunder*.

Eksempel: "beskrive forskellige befolkningsudviklinger ved overgang fra en samfundsform til en anden, *herunder* årsager til og konsekvenser af en vigende, stagnerende og voksende befolkning" ("Kultur og levevilkår", 9. klasse)

Endelig indgår bæredygtighed som følge af regeringens globaliseringsplan flere steder.

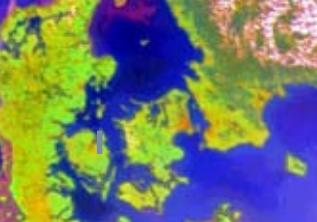
Bilag:

Fælles Mål II

<http://www.uvm.dk/Uddannelse/Folkeskolen/Fag%20proever%20og%20evaluering/Faelles%20maal/Nye%20Faelles%20Maal%202009.aspx>

Fremtidens Naturfag i Folkeskolen

<http://www.uvm.dk/06/documents/nat.pdf>

Formandens klumme

Bare ordet "Geografi-OLYMPIADE" lyder spændende og netop derfor havde vi i sommer fået 'ja' fra "iGeo" til at sende en repræsentant for bestyrelsen til Olympiaden, der fandt sted i Tunesien (se artikel s.57). Vi har efterfølgende besluttet at gå videre med projektet og efter sommerferien næste år vil det blive muligt at tilmelde sin klasse. Glæd jer, det bliver spændende – en international konkurrence målrettet mod faget. For de nysgerrige: følg linket www.geoolympiad.org

Som nævnt i sidste nummer af Geografisk Orientering arbejdes der i bestyrelsen ihærdigt på at fremme faget både udadtil, men også indadtil med blandt andet de mange vejledninger til eksperimenter på Emu'en, men også med at få mere aktuelt stof med her i bladet fra Geografilærereforeningen. Det skulle gerne munde ud i flere anmeldelser, småartikler og andet aktuelt stof. Også kursusaktiviteten er vigtig, og vi har pt. del i flere konsortieansøgninger, som vi håber bliver godkendt. Vi vil dog også opfordre foreningens medlemmer til at komme med ideer til kurser eller mindre workshops! Ikke mindst ville det være dejligt, hvis der kom mere gang i det regionale arbejde.

Også GeoCase-netværket er ved at komme i gang igen og her er bestyrelsen repræsenteret ved formanden. Der arbejdes på at udvikle yderligere nogle kufferter med eksperimentelt udstyr til naturgeografiske eksperimenter eksempelvis til emnet 'jordbund'. Læs mere om GeoCase på www.geocase.dk

Indimellem ruskes der op i tingene fra uventet side, som da Politiken lørdag den 6. december kritiserede klimakapitlet i Geografihåndbogen (2005-udgaven). Men ikke kun lærebogen blev kritiseret – geografilærerne blev udlagt som skeptikere i forhold til klimadebatten. Tilsyneladende var det nok til at få mange andre medier til at reagere, ikke mindst de forskellige radiokanaler. Du kan her i bladet se den presseskrivelse/debatindlæg, som jeg skrev i den forbindelse. Her fik jeg også mulighed for at gøre opmærksom på, at ikke alle elever i gymnasiet har geografi, hvilket jo især i forhold til klimadebatten er ærgerligt, da naturgeografi netop er det fag, der arbejder med klimatologi og klimaforandringer.

Birgit Sandermann Justesen

Undervisningsministeriet og Geografi i Ungdomsuddannelserne

Fagkonsulent Lars Andersen
Undervisningsministeriet
Afdelingen for gymnasiale uddannelser
Indholdskontoret
Frederiksholms Kanal 26
1220 København K.

Tlf.: 3392 5000, Direkte Tlf.: 2074 5839
Fax: 3392 5666, E-mail: Lars.Andersen@uvm.dk

GEOGRAFILÆREFORENINGENS BESTYRELSE

2009

Birgit Sandermann Justesen

Kollelevbakken 4,
2830 Virum
86659036
Birgitjustesen@gmail.com
*Formand, fagligt forum for nv,
PS-suppleant*

Dominique Otoul

Dybbølsgade 25 1 tv
1721 København V
33244548
do@detfri.dk
*Næstformand, fagligt forum for
geografi, PS*

Anders Teglgård Kjær

Højslevgårdsvej 5
7840 Højslev
97523599
ak@morsoe-gym.dk
Kasserer

Dorte Nørregaard Madsen

Rugmarksvej 14
5800 Nyborg
62615214
nyhavevej@hotmail.com
Sekretær, Forlagsbestyrelsen

Allan Andreassen Kortnum

Nonbo Krat 50, Hald Ege
8800 Viborg
86623060
aa@vibkat.dk
Eksperimenter på Emu'en

Niels Bauer

Friggsvej 10 3 tv
7000 Fredericia
22355774
nbauer@get2net.dk

Hanne Döcker

Linderupvej 13
3600 Frederikssund
47312331
hanne.doeker@skolekom.dk
Regionale kontakter

Følg nyheder mm. på: "<http://www.emu.dk/gym/fag/ge/index.html>"

Geografiolympiade i Tunesien

I perioden 7.-12. august deltog jeg, som dansk observatør, i den internationale geografiolympiade. Den blev i 2008 afholdt i Tunesien. Olympiaden er en international konkurrence for unge i alderen 16-19 år. I den danske gymnasieskole har vi i flere år kendt tilsvarende olympiader for fagene matematik, fysik, kemi og biologi, hvor danske elever har deltaget og markeret sig. Danmark har endnu ikke været repræsenteret ved Geografiolympiaden, hvilket primært må tilskrives, at denne olympiade ikke har så mange år på bagen. Geografiolympiaden kom til verden i 1996, hvor konkurrencen afvikledes i Holland. I modsætning til de "andre olympiader" afholdes Geografiolympiaden "kun" hvert andet år. Legene i Tunesien var således de syvende af slagsen. 24 lande deltog. Når jeg deltog som observatør, var det med henblik på, at vi kan sende danske studerende af sted til den næste konkurrence, der i 2010 afholdes i Sydkorea.

Kravene for at deltage er enkle. Der skal afholdes en national konkurrence, hvorfra fire vindere skal kåres. De fire dygtige elever repræsenterer efterfølgende landet ved den internationale geografiolympiade. Det er op til det enkelte land at udforme den nationale konkurrence. Den kan, grundet forskellige uddannelsessystemer, traditioner og arealmæssige forhold, variere fra land til land. I sagens natur er det selvfølgelig oplagt, at den nationale konkurrence ligner den konkurrence eleverne møder ved den internationale olympiade. Den internationale konkurrence har følgende tre elementer: 1) En multimedia test, 2) En skriftlig opgave og 3) En opgave i felten. Multimedieprøven bestod i Tunesien af en Power Point præsentation med dels billeder, dels

små videoklip. Eleverne skulle på baggrund af de viste billeder/klip lokalisere hvilket land/geografifænomen, der var tale om. Prøven var af typen multiple choice. Den skriftlige opgave krævede mere selvstændighed. Her blev eleverne stillet over for en række spørgsmål med tilhørende figurer, tabeller, billeder osv., hvorigennem geografiske fænomener skulle tolkes, analyseres og forklares. Opgaven minder meget om de opgaver vi kender fra den danske gymnasieskole eller som eksamensspørgsmålene så ud før reformen. Endelig bestod

feltarbejdet i, at eleverne skulle kortlægge et nærmere afgrænset område. Her blev der foruden målestok og retningsangivelse (nordpil) lagt vægt på en relevant signaturforklaring og anvendelsen af denne.

De seks dage var delt op med to i Tunis og efterfølgende en rundtur i Tunesien på 3 dage. Den sidste dag blev der i forbindelse med IGU's (Den internationale geografi-union) kongres i Tunis uddelt præmier til de dygtigste elever. Der blev både præmieret for bedste elev og bedste nation.

Selve arrangementet blev kyndigt ledet af de meget venlige tunesiske værter med Dr. Zouhaier i spidsen. Deres gæstfrihed er stor, selvom planlægningsakuratessen til tider gav lidt panderynker på deltagerne. Tilbage står dog, at det var et utroligt flot arrangement, der både fagligt og socialt var givtigt for elever og lærere. Der blev knyttet bånd på tværs af lande og kontinenter. Til sidst vil jeg fremhæve rundturen i Tunesien over 3 dage som en af de største oplevelser. Det var en kombination af historiske sights og steder af geofaglig interesse – herunder daddeloaserne i syd, vandforsyningskanalerne på den subtropiske højslette samt de små tilbagestående bysamfund i syd. Tunesien er sandelig kontrasterens land. Endelig er solnedgangen på grænsen til Saharas ørken noget jeg sent vil glemme.

I geografilærerforeningen arbejder vi med at etablere en national konkurrence, så vi i 2010 kan sende elever af sted til Geografiolympiaden i Sydkorea. Selvfølgelig skal Danmark deltage i den internationale geografiolympiade!

Niels Bauer

For mere information:
Geografiolympiadens internationale hjemmeside:
www.geoolympiad.org/index.php

Naturgeografer tager klimadebatten seriøst

Politikens fremturen mod Geografihåndbogen den 6. december 2008 viser langt fra den seriøsitet og dybde, der udfolder sig i gymnasiets naturgeografiundervisning. Den omtalte bog, Geografihåndbogen, blev udgivet for snart fire år siden og indeholder forældede data, men det er jo langt fra ensbetydende med, at bogen ikke kan benyttes. I øvrigt bliver den langt fra benyttet i 25-30 % af klasserne, som Politiken og forlaget hævder. En undersøgelse – som enhver kan foretage via www.lectio.dk - af et repræsentativt udsnit af undervisningsbeskrivelserne for naturgeografiholdene på de danske gymnasier i skoleåret 2007/08 viser, at under 10 % af klasserne har anvendt denne bog.

Klimatologi har altid udgjort en stor del af det stof, som man arbejder med i faget og emnets stigende aktualitet i de senere års debat, har gjort det uhørt relevant for naturgeografi.

Naturgeografer er i høj grad klar over de menneskeskabte klimapåvirkninger (CO₂-udledning)! Og emnets vigtighed! Det betyder at såvel lærere som elever har lyst til og mulighed for at gå dybt ind i alle de forskellige processer, der påvirker klimaet. Naturgeograferne holder sig hele tiden opdaterede med den nyeste viden; følger eksempelvis nøje med i hvad der rører sig i IPCC, på forskellige forskningsinstitutter, tager på konferencer og kurser. Emnet klimatologi er blevet levende og højaktuelt og i den daglige undervisning gøres alt for, at det materiale, der arbejdes med i undervisningen, også er højaktuelt. Det er således så godt som altid nødvendigt at supplere de til rådighed værende lærebøger med andet materiale, med eksperimenter der illustrerer nogle af processerne og allerhelst med besøg på eksempelvis DMI eller Iskernelaboratoriet.

Eleverne klædes på til at være aktive deltagere i den aktuelle klimadebat ved at få så stor indsigt i de forskellige faktorer og teorier som muligt. Det er nødvendigt, at vi lærere og eleverne har kendskab til de forskellige teorier og at eleverne får indsigt i relevante data, og det er helt centralt for eleverne at få et kendskab til de forskellige teorier om klimaudviklingen, der eksisterer for at kunne sortere skidt fra kanel i den offentlige debat. Eleverne skal kunne diskutere, hvornår den ene teori kan bruges, vide hvordan klimadebatten har flyttet sig og hvorfor CO₂-udledningen har så stor betydning.

Der kan i øvrigt henvises til Glen Volkers og Pernille Ehlers nye "Geofaglighed som kompetencer" (november 2008), hvor klimadelen udelukkende omhandler klimamodeller, som arbejder med forskellige dele af C-kredsløbet. Der arbejdes således her ud fra en antagelse om, at fremtidens klima styres af variationer i atmosfærens C-indhold. Der henvises endog til

beregninger, der tilbageviser teorien om den kosmiske strålings betydning. Den didaktiske debat blandt gymnasielærere kredser altså om kulstofproblematikken, ikke solpletteorien.

Den globale opvarmning og klimadebatten og ikke mindst den menneskeskabte påvirkning tages på mange skoler op som emne allerede i "naturvidenskabeligt grundforløb", hvor det oftest sker som samarbejde mellem naturgeografi og fysik. Senere får de elever, der har naturgeografi på C og/eller på B niveau mulighed for en meget grundigere indsigt i blandt andet dette emne.

Hvad værre er, er at langt fra alle elever i gymnasiet stifter bekendtskab med faget, idet naturgeografi slet ikke forekommer på alle studieretninger og på enkelte gymnasier er faget tilmed helt væk. Hvor er klimadebatten så henne?

Birgit Sandermann Justesen

Lektor, Naturgeografilærer på Nærum Gymnasium

Form. for Geografilærerforeningen

Ny bog om geografididaktik:

"Geofaglighed som kompetencer", redigeret af Pernille Ehlers og Glen Volkers. 283 s.

Pris: 262,50 kr. plus forsendelse.

Distribueres af Geografilærerforeningen, og kan erhverves ved at kontakte kasserer Anders Teglgård Kjær via mail på ak@morsoe-gym.dk

Eksperimentel vidensbank i geografi/ naturgeografi

Geografilærerforeningens bestyrelse har taget initiativ til at oprette en eksperimentel vidensbank på EMU'en til fælles glæde. Ud over de oplagte fordele ved vidensdeling er det bestyrelsens opfattelse, at påvisningen af en veludbygget eksperimentel vidensbank vil kunne styrke faget ved kommende justeringer af reformen.

Derfor håber vi, at du vil sende en mail og vedhæfte diverse opgaver – alt har interesse; store som små eksperimenter, eksempler på feltarbejde, ekskursions-opgaver, nv-øvelser osv. Det kommer selvfølgelig til at fremgå på EMU'en, hvem der er afsender. (<http://www.emu.dk/gym/fag/ge/Eksperiment/index>)

Materialet vil endvidere blive lagt på www.dnaportalen.dk og klimaforsøg sendt til <http://kig.wikidot.com/start> ("Klima I Gymnasiet")

På nuværende tidspunkt har vi modtaget 99 forsøg.

.... og husk: alt har interesse! I dette nummer af Geografisk Orientering er der eksempler på indsendte forsøgsbeskrivelser.

Materialet sendes til mailadressen: aa@vibkat.dk

Af Allan Kortnum, Viborg Katedralskole

Isdannelse i havvand

Isdannelse i "havvand" - her lavet med 20 % saltvand

Teori

Når saltvand fryser til is, er det kun selve vandet (H_2O), der fryser, mens saltet presses ud. I praksis er det ikke alt salt, der udskilles med det samme. Det sker gradvist. Undersøgelser har vist at gammel havis næsten intet salt indeholder, mens nydannet havis kun har "smidt" 2/3 af saltet ud. Saltindholdet i isen bruges til at bestemme om isen er gammel eller nyere havis.

Hypotese

Metode/fremgangsmåde

- 1 Opløs 20g NaCl i 1000 g vand.
- 2 Overfør opløsningen til en høj plastikbeholder og placer den i fryseren. Rør jævnligt i beholderen for at undgå at alt vandet fryser.
- 3 Overfør isen til en sigte og lad det dryppe lidt af, før den placeres i et højt måleglas.
- 4 Lad isen smelte og mål saltindholdet med et aræometer [1] (flyder til havvand)
- 5 Mål derefter saltindholdet i restvandet med samme aræometer.
- 6 Alternativt kan saltindholdet bestemmes ved titrering [2] med sølvnitrat, $AgNO_3$

Resultater

Udfyld nedenstående skema

Saltindhold i ‰ målt i den smeltede is	Saltindhold i ‰ målt i restvandet

Diskussion

Hvad skete der med saltholdigheden i "havvandet", når det frøs til is?

Hvordan kan dette forklares?

Hvilken betydning har denne observation for forklaringen af dybvandsdannelsen i Grønlandshavet (Grønlandspumpen)?

Fejlkilder

Konklusion

Understøtter eksperimentet din fremsatte hypotese?

Hvilke konsekvenser har det for Grønlandspumpen, hvis der sker ved global opvarmning af atmosfæren/havet øst for Grønland?

Hvilke konsekvenser kan det få for de nordiske lande?

Helle Øelund, Helsingør Gymnasium

Noter

[1]: Aræometer til havvand:

1 ‰ - 3 ‰

30 cm langt (kræver meget højt slankt glas)

Købes f.eks. hos SF-lab www.sflab.dk Varenr.: 153030, 340 kr.

[2]: Se vejledning til dette i vejledning til: "Bestemmelse af saltindhold".

CO₂'s opløselighed i vand

Sammenhæng med CO₂'s opløselighed i vand og temperatur

En kølig flaske dansk vand åbnes og der sættes en ballon over åbningen. Med ekstra elastikker sættes ballonen lufttæt og godt fast.

Flasken opvarmes nu i vandbad (dog ikke varmere end man kan holde på flasken).

Hvad kan iagttages under opvarmningen?
Vend flasken og lad vandet løbe ned i ballonen 1 eller 2 gange

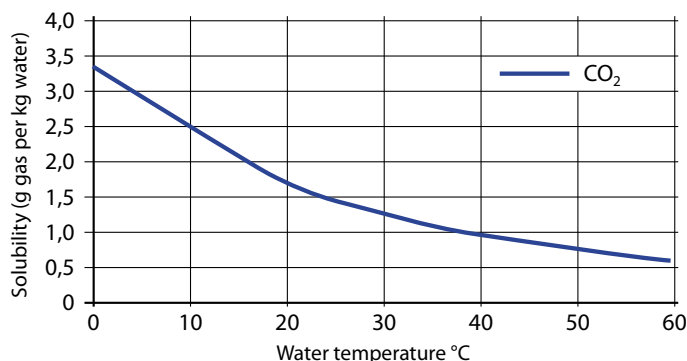
Hvor meget volumen gas er der kommet ud af vandet? (sammenlign med vandets volumen – tag evt. et foto.)

Stil flaske med ballon til afkøling først i lokalet siden hen i køleskab evt. udendørs temperatur. Lad den stå et døgn eller to vurder igen rumfanget af gassen i ballonen sammenlignet med vandets rumfang.

Noter

Ca. rumfang af gas + vand efter opvarmning i forhold til vandets rumfang (25 cl) i flasken: _____

Ca. rumfang af gas + vand efter afkøling i forhold til vandets rumfang (25 cl) i flasken: _____

Figuren viser, hvor meget CO₂ der kan opløses afhængig af vandets temperatur.

Spørgsmål

1. Er resultaterne fra det praktiske forsøg i overensstemmelse med figuren fra dette link (http://www.engineeringtoolbox.com/gases-solubility-water-d_1148.html) ? _____

Tip. På hjemmesiden <http://www.engineeringtoolbox.com/> søges på "co2 solubility in water", vælg første post.

2. Hvad vil der ske med ligevægten i reaktionen

CO₂ atmosfære – CO₂ opløst i verdenshavet

ved global opvarmning? _____ og global afkøling? _____

3. Forklar hvorfor denne reaktion mellem **CO₂ atmosfære – CO₂ opløst i verdenshavet** er selvforstærkende og kan bruges til at forklare en ny istid og et varmere klima. (der lægges vægt på korrekt brug af ordene (korte bølger, lange bølger, absorption, refleksion).

Frede Vinsløv Hansen, Haderslev Katedralskole

Geografi-eksperiment: Sandflugt

Forberedelse: I skal læse de lektier, der står i undervisningsplanen
Tag nogle sten med i forskellig størrelse til næste time

Formål: I skal lære, hvordan vinden eroderer, transporterer og aflejrer materiale med forskellig partikelstørrelse og massefylde.

Materiale:

Sandbunker med:

- forskellig partikelstørrelse
- korn i mørke og lyse farver, men med ca. samme kornstørrelse
- samme kornstørrelse og farve

Nogle sten/grus i forskellig størrelse

En hårtørrer

En vægt

Fremgangsmåde

I blæser med en hårtørrer på hver af de 3 sandbunker, en efter en, og iagttager, hvad der sker.

Forslag til undersøgelser:

- hvilke partikler flytter sig og hvilke bliver liggende – er der forskel på vindside og læside
- hvordan flytter partiklerne sig
- hvilke former opstår der i den sandbunke, som I blæser i
- hvilken form får sandbunken som helhed
- hvordan kan I hæmme klittens frie bevægelighed
- hvad sker der, når I ændrer på vindhastigheden i hårtørreren
- Find selv på nye undersøgelser
- Skriv jeres iagttagelser ned løbende
- Vej 100ml af henholdsvis det mørke og det lyse sand og sammenlign massefylden (vægtfylde) målt i g/ml

Efterbearbejdning

- Tegn eksperimentet
- Beskriv hvad I eksperimenterede med og hvad resultatet blev.
- Forsøg på at forklare jeres resultater
- Gå ind på følgende link: <http://www.rubjergknude.dk/index.php?id=8> og tag en flyvetur rundt om Rubjerg Knude Fyr. Klik på: Rundt om fyret.
- Skriv kort ned, hvilke iagttagelser/ undersøgelser I vil lave af klitten ved Rubjerg Knude.

På billedet ses to "klitter", én med lys sand og én med en blanding af lys og mørk sand.

Man ser tydeligt, hvordan det lyse sand blæser længere end det mørke sand, og hvordan det mørkeste sand ligger tilbage som en afblæsningsflade, der dækker den blandede klit.

Når man kigger på den blandede klit, kan man også se, hvordan det lyse sand er blæst længst væk, mens sandet bliver mørkere jo tættere man kommer på klitten.

Her ses igen den blandede klit med det samme sandflugtsmønster som på billedet til venstre.

Sandkassesandet i klitten ved siden af har mange store partikler, som er for tunge til at blæse nogen vegne ved den anvendte "vindstyrke".

Saltindholdet i vand

Bestemmelse af saltindholdet i en vandprøve

Formål

At bestemme saltindholdet i en vandprøve ved titrering med sølvnitrat.

Teori

At titrere vil sige at man tilsætter en kendt mængde stof til en ukendt mængde stof, og får det tilsatte stof til at reagere med det som man vil undersøge. I vores tilfælde vil vi undersøge hvor meget salt der er i en vandprøve. Det gør vi ved at tilsætte sølvioner (i form af AgNO_3), idet sølvionerne reagerer med chloridionerne. Ved at holde øje med hvor meget AgNO_3 der skal tilsættes kan man på den måde finde ud af hvor mange chloridioner der var i vandprøven.

Problemet er blot hvornår man har tilsat tilstrækkeligt med sølvnitrat. Det klarer man ved at tilsætte en indikator i form af kaliumchromat. Når alle Cl^- -ionerne er brugt (fordi de har reageret med Ag^+ -ionerne) vil yderligere tilsætning af AgNO_3 betyde at Ag^+ -ionerne nu reagerer med chromationer; da denne forbindelse er rød, kan vi nu, ved blot at se på om væsken er ved at blive rød, afgøre om alle Cl^- -ionerne er blevet brugt. Når det er sket skal vi stoppe med at tilsætte mere AgNO_3 .

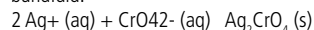
Altså:

Man kan bestemme mængden af chloridioner i en opløsning ved at titrere med sølvioner, og bruge kaliumchromat som indikator:

Der dannes et hvidt bundfald af sølvchlorid

så længe der er chloridioner i opløsningen:
 $\text{Ag}^+ (\text{aq}) + \text{Cl}^- (\text{aq}) \rightarrow \text{AgCl} (\text{s})$

Når alle chloridionerne har reageret med sølvionerne, vil yderligere sølvioner reagere med chromationer og danne et rødt bundfald:

Når der ikke er flere chloridioner i opløsningen vil den altså blive rødlig

På den måde kan vi få et udtryk for saltindholdet eller saliniteten af vandet. Saliniteten kan måles i forskellige enheder. Vi vil bruge enheden procent (%) eller promille (‰), svarende til mængden af salt, målt i g, som er opløst i 1000g vand. Er der fx opløst 25g i 1kg vand (som vi regner med fylder 1L), har vi at saliniteten er

$$25\text{g/L} = \frac{25}{1000} \cdot 100\% = \frac{25}{1000} \cdot 1000\text{‰} \text{ altså } 2,5\% \text{ eller } 25\text{‰}$$

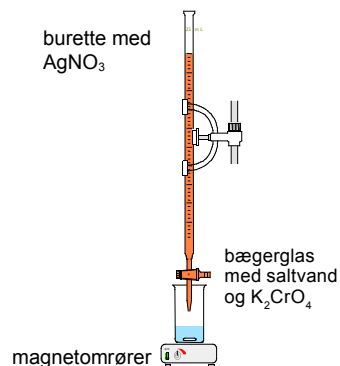
Indholdet af chloridioner hænger sammen med det totale saltindhold i havvand, da en meget stor del af de opløste salte i havvand stammer fra natriumchlorid. I denne øvelse er der kun er natriumchlorid i det vand vi måler på.

Man kan definere typen af vand ud fra saliniteten. Man taler om tre typer, nemlig ferskvand, brakvand eller saltvand:

Vandtype	Ferskvand	Brakvand	Saltvand
Salinitet (g/L)	<0,5	0,5-30	>30

Apparatur og kemikalier

10 mL måleglas
 2 stk. 100 mL bægerglas
 Burette i stativ
 Burettragt
 Magnetomrører med magnet
 Sølvnitratopløsning (0,10 M)
 Kaliumchromatopløsning (0,1 M)
 Vandprøve

Forsøgsbeskrivelse

Øvelsen skal udføres med tre vandtyper: Vand af tøt is, oprindeligt vand og restvand.

For hver vandtype gøres:

Fyld buretten med sølvnitratopløsning og nulstil den. (Hæld opløsning i buretten til over 0-mærket og tøm derefter ud i bægerglasset, indtil væsken står ved 0-mærket).

Afmål præcis 5 mL af vandprøven med måleglasset og overfør til bægerglasset. Tilsæt ca. 1 mL kaliumchromatopløsning. Læg forsigtigt magneten i bægerglasset, sæt bægerglasset på magnetomrørrør og tænd denne.

Tilsæt dråbevis opløsning fra buretten til bægerglasset, indtil der ses en blivende rødfarvning i bægerglasset (læg mærke til at hver gang der falder en dråbe ned i væsken bliver denne farvet rød et kort øjeblik).

Notér den anvendte mængde AgNO_3 .

Gentag forsøget med de øvrige vandtyper.

Rapporten

Rapporten skal indeholde en beregning af saltindholdet i vandprøven (det betyder at selve beregningen skal skrives) og skal medtage de andre holds resultater.

Eksempler på hvor man kan finde de tre forskellige vandtyper vil være velkomne, altså hvor man skal gå hen hvis man vil have en prøve af hhv ferskvand, brakvand og saltvand?

Typiske resultater

årstal	vand af tøet is	oprindeligt vand	restvand
2007	7,8 ‰	20 ‰	28 ‰
2008	12 ‰	20 ‰	25 ‰

Måledata mL AgNO₃			
Hold (navne)	vand af tøet is	oprindeligt vand	restvand
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			

POST

B

PP

DANMARK

Magasinpost

Afs.: Geografforbundets Sekretariat · Filosofgangen 24 · 5000 Odense C – Returneres ved varig adresseændring

